

Buku antologi cerita anak Indonesia ini terdiri atas 10 cerita anak dari 10 provinsi di Indonesia. Buku ini kami buat dengan tujuan untuk meningkatkan pengenalan dunia atas budaya dan bahasa Indonesia.

Cette Anthologie Contes indonésiens pour enfants se compose de 10 histoires de 10 provinces d'Indonésie. Ce livre est destiné à promouvoir la culture et la langue indonésienne dans le monde.

The Agency for Language Development and Cultivation
The Ministry of Education, Culture, Research and Technology
Kawasan Indonesia Peace and Security Center (IPSC)
Jalan Anyar Km. 4, Sukahati, Citeureup, Bogor, Jawa Barat 16810
Telepon (021) 29099245, 29099247
Laman: www.badanbahasa.kemdikbud.go.id

Antologi Cerita Anak Indonesia

Anthologie Contes indonésiens pour enfants

The Agency for Language Development and Cultivation
The Ministry of Education, Culture, Research and Technology

Antologi Cerita Anak Indonesia

Anthologie Contes indonésiens pour enfants

Table des matières

Page de droit d'auteur
Préface
Avant-propos

ii
iv
v

NORTH SUMATRA

The Frankincense Forest

JAMBI

Andin's Journey at Muarajambi

KALIMANTAN

Hangin and the Beautiful Mat

CENTRAL JAVA

The Riddle in the Recipe

WEST JAVA

The King of Stilts

BALI

The Precious Shadow Puppet

INDIAN OCEAN

La forêt de benjoin
Andin au temple de Muarajambi
Le prince des échasses
L'énigme dans la recette du père
La marionnette d'ombre adorable

Muram Batu	/	5
Sean Popo Hadi	/	37
Darpan	/	75
Mulasih Tary	/	107
A. A. Mas Ruscitadewi	/	143

INDONESIA

PACIFIC OCEAN

PAPUA

Sintike and the "Sasi"
at Kapatcol

SULAWESI

The Awe-inspiring
Mappalecce Bola

MALUKU

Diving for the
Perfect Pearl

SUMBA

Lota Rangga's
Towering House

Une natte pour Hanyin
La merveille de *mappalecce bola*
Lota rangga et la tour de la maison
La chasse aux perles
Sintike et le *sasi* au Kapatcol

Reda Gaudiamo & Paulus Kadok	/	179
Darmawati Majid	/	211
Maria Dian Andriana	/	251
Syahrar Khamary	/	283
Dayu Rifanto	/	319

Property of the State
Not for commercial use

Antologi Cerita Anak Indonesia

Anthologie Contes indonésiens pour enfants

Agence de développement et de culture des langues
Ministère de l'éducation, de la culture, de la recherche et de la technologie
République d'Indonésie
2022

Anthologie Contes indonésiens pour enfants

Directeur de projet

E. Aminudin Aziz

Chef de projet

Iwa Lukmana

Éditeur en chef

Emma L. M. Nababan

Rédacteur en chef adjoint

Ni Putu Ayu Widari

Éditeurs de la version française

Putriasari, Yolanda Putri Novyitasari, Dyah Retno Murti, Hardina Artating, Susani Muhamad
Hatta, Bambang Eko Sugihartadi, Frista Nanda Pratiwi

Réviseurs

Odille Loiret-Caille, F. Rahardi, Lailal K. Yuniarti, Clara Ng, Palupi Mutiasih, Yasfi Yahya

Écrivains

A. A. Mas Ruscita Dewi, Darpan, Darmawati Majid, Dayu Rifanto, Maria Dian Adriana,
Muliasih Tary, Muram Batu, Paulus Kadok, Reda Gaudiamo, Syahryan Khamary,
Sean Popo Hardi

Traductrice du français

Rahayu Surtiati

Traducteurs des langues régionales

A.A. Mas Ruscita Dewi (Balinese), Benyamin Kaka (Kodi), Dadan Sutisna (Sundanese), Deki Syaputra (Kerinci), Jefrianto (Javanese), Manguji Nababan (Batak Toba), Muhammad Isya Gasko (Dobel), Nuraidar Agus (Bugis), Paulus Kadok (Dayak Benuaq), Penina Mischa Maryen (Biak)

Philologues

Dadan Sutisna (Sunda script), Deki Syaputra (Incung script), Jefrianto (Java script), Manguji Nababan (Batak Toba script), I Made Sudiana and I Nyoman Sutrisna (Bali script), Nuraidar Agus (Bugis script)

Illustrateurs

Aurelia Paulina, Andrea Sharon, Nadine Meriel, Jessica Putri Elizabeth, Gigana Swastiwantra, Ratih Rahmawati, Octavia Ayu Niamillah, Vicky Eva Mawarni, Takinells, Nur Agny Alawiah

Disposition de contenu

Aurelia Paulina, Andrea Sharon, Nadine Meriel, Jessica Putri Elizabeth, Gigana Swastiwantra

Maquettistes de couverture

Ratih Rahmawati, Octavia Ayu Niamillah, Vicky Eva Mawarni, Takinells, Nur Agny Alawiah

Droits d’auteur © 2022

Agence de développement et de culture de la langue.

Droit d’auteur protégé par la loi

Interdit la reproduction de ce livre en tout ou en partie sous quelque forme que ce soit sans l’autorisation écrite de
Agence de développement et de culture de la langue.

ISBN:

Menteri Pendidikan, Kebudayaan,
Riset, dan Teknologi
Republik Indonesia

KATA PENGANTAR AVANT-PROPOS BUKU ANTOLOGI CERITA ANAK INDONESIA ANTHOLOGIE CONTES INDONÉSIENS POUR ENFANTS

Melalui Presidensi G-20 oleh Indonesia pada tahun 2022, Kementerian Pendidikan, Kebudayaan, Riset, dan Teknologi (Kemendikbudristek) memimpin pertemuan di bidang pendidikan dan kebudayaan untuk menggalang gotong royong di antara negara-negara G-20 dalam upaya memulihkan dunia dari dampak pandemi Covid-19, sebagaimana tercermin dalam tema Presidensi G-20 Tahun 2022, “Recover Together, Recover Stronger.”

Dalam hal ini, diplomasi budaya berperan penting untuk menguatkan kolaborasi global dan menyatukan langkah bersama menuju masa depan yang lebih resilien dan berkelanjutan. Melalui Badan Pengembangan dan Pembinaan Bahasa, kami merealisasikan penguatan diplomasi budaya dengan melakukan diplomasi kebahasaan yang terwujud dalam kerja-kerja penerjemahan bahasa asing ke bahasa Indonesia serta bahasa Indonesia ke bahasa asing. Penerjemahan tersebut mendukung upaya penginternasionalan bahasa Indonesia sekaligus penyebaran nilai-nilai budaya bangsa Indonesia ke masyarakat global.

Sebagai bagian dari kepemimpinan Kemendikbudristek pada Presidensi G-20 oleh Indonesia, kami menyusun buku antologi terjemahan cerita anak untuk jenjang pembaca madya yang terdiri atas 10 cerita anak dari 10 provinsi di Indonesia. Kesepuluh cerita ini diterjemahkan ke dalam 10 bahasa daerah, ditransliterasikan ke dalam 6 aksara daerah di Indonesia, serta diterjemahkan ke dalam 6 bahasa resmi PBB, yaitu Inggris, Rusia, Mandarin, Prancis, Spanyol, dan Arab. Cerita-cerita dalam buku ini menarasikan kisah anak-anak Indonesia, para Pelajar Pancasila yang cerdas, ceria, dan cinta damai, serta senantiasa memegang nilai-nilai kearifan budayanya.

Kami mempersembahkan buku ini sebagai buah tangan bagi para pemimpin negara dan delegasi negara G-20 untuk memperkenalkan budaya dan bahasa Indonesia ke dunia global. Melalui penguatan diplomasi budaya yang kami dorong melalui buku ini, gotong royong antarbangsa untuk memulihkan dunia akan semakin erat, membawa kita semua melompat ke masa depan sehingga semua anak di seluruh dunia belajar dengan merdeka.

Grâce à la présidence indonésienne du G-20 en 2022, au Ministère de l'éducation, de la culture, de la recherche et de la technologie République d'Indonésie, nous présidons des réunions dans les domaines de l'éducation et de la culture pour promouvoir la coopération mutuelle entre les pays du G-20 dans le but de sortir le monde des effets de la pandémie, comme en témoigne le thème de la présidence du G-20 en 2022, “Recover Together, Recover Stronger.”

À cet égard, la diplomatie culturelle joue un rôle important dans le renforcement de la collaboration mondiale et l'unification des étapes communes vers un avenir plus résilient et durable. À travers l'Agence de développement et de culture des langues, nous réalisons le renforcement de la diplomatie culturelle avec la diplomatie linguistique qui se manifeste dans le travail de traduction des langues étrangères en indonésien et de l'indonésien en langues étrangères. La traduction soutient les efforts d'internationalisation de la langue indonésienne ainsi que la diffusion des valeurs culturelles de la nation indonésienne à la communauté mondiale.

Dans le cadre de la direction du Ministère de l'éducation, de la culture, de la recherche et de la technologie dans la présidence du G-20 par l'Indonésie, nous avons compilé une anthologie de traductions d'histoires pour enfants, pour les lecteurs indonésiens de 13 à 15 ans. Elle est composée de 10 histoires pour enfants de 10 provinces d'Indonésie. Elles ont été traduites en 10 langues régionales, translittérées en 6 caractères régionaux en Indonésie et traduites en 6 langues officielles de l'ONU : anglais, russe, mandarin, français, espagnol et arabe. Les histoires racontent les aventures des enfants indonésiens — étudiants de Pancasila — qui sont intelligents, joyeux et aiment la paix, et qui pratiquent toujours les valeurs de la sagesse culturelle.

Nous présentons ce petit cadeau aux dirigeants des pays et aux délégations des pays du G-20 pour introduire la culture et la langue indonésiennes dans le monde. Grâce au renforcement de la diplomatie culturelle que nous encourageons à travers ce livre, la coopération mutuelle plus solide entre les nations pour restaurer le monde, et nous amenant tous vers un avenir où tous les enfants du monde apprendront de manière indépendante.

Jakarta, Agustus 2022
Jakarta, aout 2022

Menteri Pendidikan, Kebudayaan, Riset, dan Teknologi
Ministre de l'éducation, de la culture, de la recherche et de la technologie
République d'Indonésie

Nadiem Anwar Makarim

Menteri Pendidikan, Kebudayaan,
Riset, dan Teknologi
Republik Indonesia

KATA SAMBUTAN PRÉFACE

BUKU ANTOLOGI CERITA ANAK INDONESIA

ANTHOLOGIE CONTES INDONÉSIENS POUR ENFANTS

Indonesia merupakan negara multikultural yang memiliki kekayaan dan keragaman budaya berupa tradisi, kesenian, ritual agama dan kepercayaan, serta bahasa. Seluruh keragaman budaya dan kekayaan bahasa itu menjadi salah satu modal utama dalam pelaksanaan diplomasi untuk memperluas hubungan regional dan bilateral dengan negara-negara lain. Upaya memperkenalkan budaya Indonesia kepada masyarakat internasional dilakukan untuk memberikan pemahaman tentang keragaman budaya Indonesia kepada negara lain dalam rangka memperkuat citra positif bangsa.

Upaya diplomasi budaya telah dilaksanakan dalam berbagai bentuk kegiatan dan produk sejak sebelum kemerdekaan Indonesia. Tentunya kemajuan diplomasi budaya yang dicapai Indonesia hingga saat ini merupakan sinergi dari berbagai pihak. Untuk itu, kami memberikan apresiasi yang setinggi-tingginya kepada Kementerian Pendidikan, Kebudayaan, Riset, dan Teknologi yang telah mendukung upaya diplomasi budaya melalui kegiatan penyediaan buku antologi terjemahan cerita anak untuk jenjang pembaca madya yang diterjemahkan ke dalam 6 bahasa resmi PBB, yaitu Inggris, Rusia, Mandarin, Prancis, Spanyol, dan Arab. Buku ini tentunya akan menjadi sarana diplomasi kebahasaan yang sangat efektif untuk menumbuhkan pemahaman negara lain terhadap kekayaan bahasa dan budaya Indonesia.

Sejalan dengan tema Presidensi G-20 Indonesia tahun ini “Recover Together, Recover Stronger”, yang terinspirasi dari salah satu nilai dasar budaya bangsa Indonesia yaitu gotong royong, tentunya buku ini dapat menjadi buah tangan yang akan menjadi jembatan bagi para pemimpin dan para delegasi negara anggota G-20 untuk memahami bagaimana gotong royong diterapkan di masyarakat Indonesia.

L’Indonésie est un pays multiculturel qui possède une richesse et une diversité culturelle sous forme de traditions, d’arts, de rituels religieux et de croyances, ainsi que de langues. Cette diversité culturelle et cette richesse linguistique deviennent l’un des principaux atouts dans la mise en œuvre de la diplomatie pour élargir les relations régionales et bilatérales avec d’autres pays. Des efforts pour présenter la culture indonésienne à la communauté internationale sont menés pour fournir une compréhension de la diversité culturelle de l’Indonésie aux autres pays afin de renforcer l’image positive de la nation.

Les efforts de diplomatie culturelle ont été menés bien avant l’indépendance de l’Indonésie sous diverses formes d’activités et de produits. Bien sûr, cet avancement de la diplomatie culturelle à ce jour est réalisé dans une synergie de diverses parties. Pour cette raison, nous remercions vivement le Ministère de l’éducation, de la culture, de la recherche et de la technologie qui a soutenu les efforts de diplomatie culturelle en fournissant une anthologie d’histoires pour enfants d’âge intermédiaire traduite dans les six langues officielles de l’ONU, à savoir l’anglais, le russe, le chinois, le français, l’espagnol et l’arabe. Ce livre sera certainement un moyen très efficace de diplomatie linguistique pour faire mieux comprendre aux autres pays la richesse de la langue et de la culture indonésiennes.

Conformément au thème de la présidence indonésienne du G-20 de cette année “Recover Together, Recover Stronger” (se rétablir ensemble et plus fort), qui s’inspire de l’une des valeurs fondamentales de la culture indonésienne, à savoir le “gotong royong” (coopération mutuelle), ce livre peut sûrement être un souvenir qui servira de pont aux dirigeants et délégués des pays membres du G-20 pour comprendre comment le “gotong royong” est appliqué dans la société indonésienne.

Jakarta, Agustus 2022
Jakarta, août 2022

Menteri Luar Negeri Republik Indonesia
Ministre des affaires étrangères de la
République d’Indonésie

Retno Marsudi

Hutan Kemenuyan

La forêt de benjoin

Écrivain:
Muram Batu

Illustrateur:
Jessica Putri Elizabeth

Traducteur de langue régionale et Philologue:
Manguji Nababan

“Tiba waktunya untukmu, Saut. Sudah berguguran bunganya.”

Kupandangi beberapa helai bunga berwarna putih yang dibawa Kakek dan kini berserak di tikar.

“Sudah siap, Saut? Hari Senin nanti kita berangkat.”

Aku mengangguk. Terbayang jalanan kecil membelah hutan, melewati barisan pohon dan semak yang rapat. Kemudian menginap di soposopo, pondok kecil yang sempit untuk melawan rasa dingin di tengah hutan yang lebat.

« Le moment est venu pour toi, Saut. Les fleurs sont tombées. »

Je regardais quelques fleurs blanches que mon grand-père avait apportées et qui étaient maintenant éparpillées sur la natte.

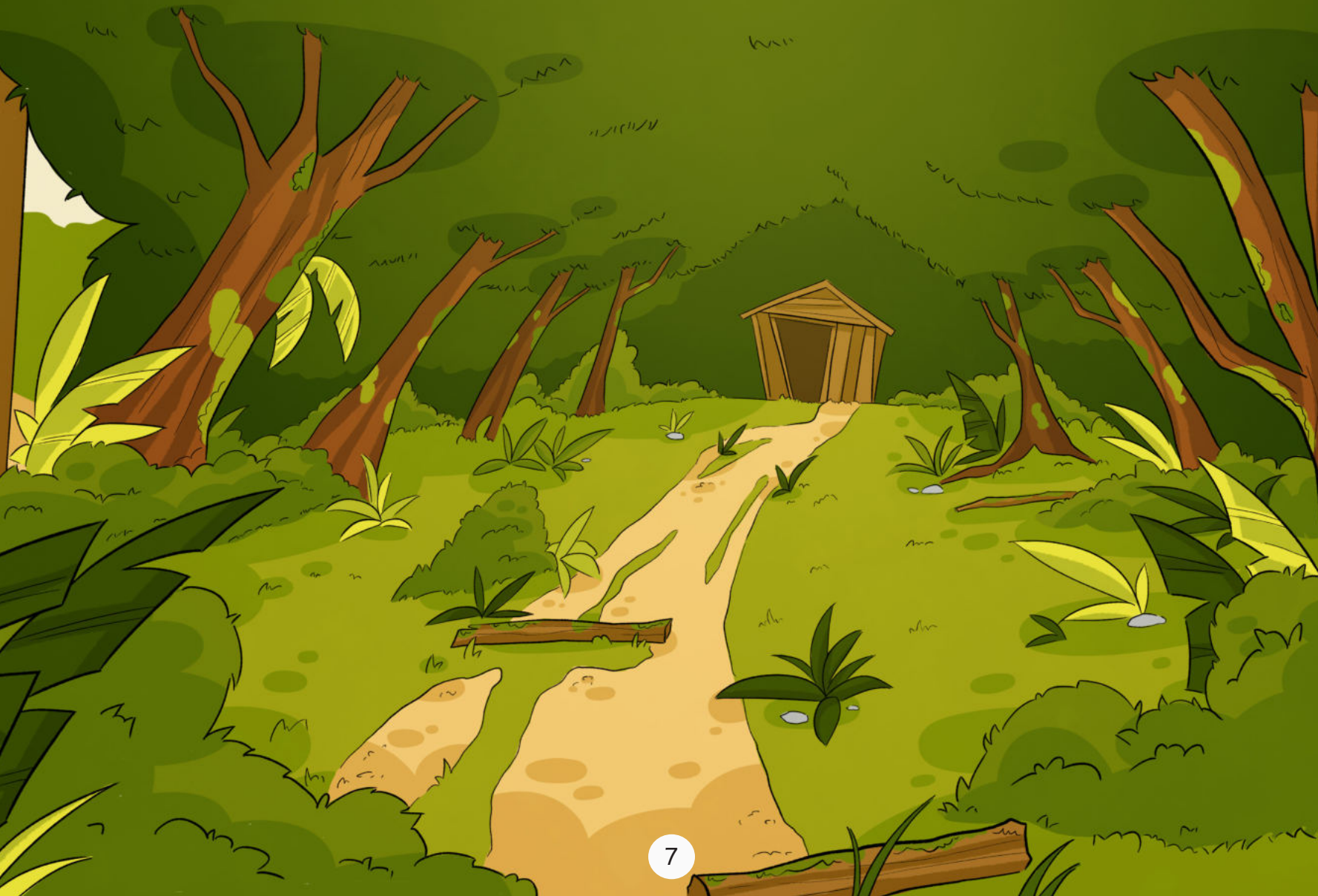
« Es-tu prêt, Saut ? Lundi nous partons. »

J'ai hoché la tête. Imaginez, le sentier à travers la forêt, entre les rangées denses d'arbres et d'arbustes. Ensuite, passer la nuit dans le sopo, une petite hutte exiguë, pour combattre le froid au milieu d'une forêt dense.

“Nunga mangarade ho, dang i Saut? Ari Sinen na ro on ma hita borhat.”

Huundukhon. Manigor hira boi huranap dalan na metmet mamoltak tombak i, mamolus sian lambung ni angka hau na marjojo dohot sian ramba na potpot i. Dungkon ni i, marborngin ma di saposopo, lopolopo na menek jala sompit, pangondian sian panihit ni alogo na borgo di tombak longolongo i.

[illegible]

● Kabar dari Kakek itu melegakan. Aku sudah menunggu dua tahun. Dalam masa itu aku selalu menanti Kakek pulang dari hutan kemenyan atau tombak haminjon miliknya dan menyatakan bahwa pohon milikku itu sudah siap untuk disadap. Manige atau menyadap pohon yang belum menggugurkan bunga putihnya adalah sebuah kesia-siaan. Pohon ini memang baru bisa disadap setelah bunganya berguguran, tepatnya setelah berusia sepuluh tahun lebih. Kini ia telah berusia 12 tahun, sama denganku.

“Tapi, Kek, aku ajak Sahat dan Panda, ya?”

“Panda?”

“Pandapotan.”

“Ah, kenapa namanya bisa Panda? Sebelumnya Dapot, kan?”

Aku hanya tertawa. Teman yang kusebut bernama Panda ini memang lucu. Selain mengganti nama panggilan agar tampak keren, dia berambut keriting dan bertubuh gempal. Sementara aku dan Sahat berambut lurus dan berbadan cenderung kurus.

Kelucuan lainnya, Panda tidak begitu tahu soal kemenyan. Dia hanya tahu kemenyan itu untuk dukun saja, padahal mata pencaharian utama orang tua kami di Kecamatan Pollung, Kabupaten Humbang Hasundutan adalah sebagai petani kemenyan Toba yang sudah terkenal sejak dulu kala. Kemenyan itu, menurut cerita guruku, bukan untuk dukun, melainkan untuk industri farmasi dan kosmetik. Oleh karena itu, harganya mahal.

« Très bien, Ompung (grand-père), mais tu es d'accord pour que j'emmène Sahat et Panda ? »

« Panda? »

« Pandapotan. »

« Ah ! la la, il a changé de nom ? Avant il s'appelait bien Dapot ? »

Je ne pouvais m'empêcher de rire. Oui, mon camarade que j'appelais Panda était drôle. Il avait changé de nom pour paraître plus beau. En fait, il était trapu et avait des cheveux frisés. Tandis que Sahat et moi, avions les cheveux raides et étions plutôt maigres.

Ce qui était drôle aussi, c'est que Panda ne connaissait rien à l'encens. Il savait seulement que l'encens était une substance qu'utilisaient les chamans. Pourtant nous étions tous des enfants d'agriculteurs de benjoin du sous-district

Pollung, du district Kabupaten Humbang Hasundutan. C'était un lieu très connu depuis les temps anciens.

Le benjoin, dont parlait mon instituteur, n'était pas pour

les chamans, mais c'était des matières premières destinées aux industries pharmaceutiques et cosmétiques. Par conséquent, cela coûtait cher.

“So jo tahe, Ompung Doli, boi do togihononhu si Sahat dohot si Panda, tahe”

“Panda?”

“Pandapotan”

“Ah, boasa gabe si Panda goarna? Na binoto, si Dapot do, dang i?”

Martata boti do ahu umbege i. Dongan na margoar si Panda on antar adong ergetna. Asing sian na pagantiganti goar asa songon na beteng di hilala rohana, parjambulan na kariting jala pardaging na tolmok do ibana. Hape, ia ahu dohot si Sahat, marijambulan na ranjo do jala pardaging na antar lihi.

Na gumeok dope, tung so adong do na ni antusan ni si Panda tarsingot haminjon. Na niantusanna, holan datu do na manghaporluhon haminjon. Hape margogohon sian I do pandaraman ni angka natua-tuanami na mian di kecamatan Pollung-Humbang Hasundutan, martombak Haminjon Toba naung tarbarita sian najolo.

Mangihuthon pandok ni guruku, ia haminjon i ndada laho tu datu, alai haporluan ni paberik ubat do i dohot mambahen badak. Siala ni i do umbahen mansai arga tuhorna.

[illegible]

- 〇、△ ?

一〇、八、一、二、三、四、五、六、七、八、九、一〇、

မကယ် သမ္မတ ကိုယ် နှစ် - ၁၀၂၄ ကမ္ဘာပေါ် ပေါ်
 ကမ္ဘာပေါ် နှစ် - ၁၀၂၄ ကမ္ဘာပေါ် ပေါ်

[illegible]

၁၀၀၈၂၇၀၂၊ -၀၂၁၇၂၊ ၀၀ ၃၃၇
 ၆၂၇၀၀၂၁၀၂၊ ၆၂၀၂၁၇၂ ၈၂၁၇
 ၂၀၆၇-၁၂၊ ၇၀၀၂၊ ၀၀-၀၂၇၂၊ ၆၀၂၊
 ၁၂၆၇၂၁၇၂၊ ၁၁၂၇၂၊ ၀၂၇၂

ገጠጠ ምን፡ ለጽ ማፍጠጥ፡ ሆኖ፡ ጽፏል፡
ጸጥቶታል፡

“I

Ak

<<

“C

Re

§

73

● “Setelah kupikir-pikir, Ompung kau itu pelit kali. Kau kan cucunya yang laki-laki, satu-satunya lagi, dikasih cuma lima pohon! Harusnya satu ladang, ‘kan?’” bisik Panda saat kami menyusuri jalan menuju hutan kemenyan. Aku tertawa saja. Aku mempercepat langkah sambil membawa keranjang berisikan tikar. Kami tertinggal oleh Kakek yang membawa perlengkapan ritual. Ada pula orang kepercayaan Kakek, Bang Bonar, yang membawa keranjang berisi bahan makanan selama lima hari.

● « Maintenant que j’y pense, Ton *Ompung* est un avare. Tu es son seul petit-fils, mais il ne t’a donné que cinq arbres ! Il devrait te donner un champ au moins, non ? » murmura Panda alors que nous descendions le chemin vers la forêt de benjoin.

Sa remarque me fit rire. J’accélérai le pas en portant un panier rempli de nattes et nous étions loin derrière *Ompung* qui transportait le matériel rituel. Le confident de *Ompung*, Bang Bonar, avait apporté un panier rempli de provisions pour cinq jours.

17

● “Omak, kayalah kau. Anggaplah satu pohon bisa hasilkan satu kilo getah haminjon kelas satu, berarti...,” cetus Panda.

Begitulah Panda, dia tidak tahu banyak soal kemenyan. Padahal telah kuceritakan kalau panen kemenyan tidak seperti dulu lagi. Jika sebelumnya satu pohon bisa menghasilkan satu sampai dua kilogram getah kelas satu atau yang biasa disebut *sidukabi*, sekarang satu pohon bisa menghasilkan setengah kilogram saja sudah hebat. Sahat paham akan hal itu, makanya dia diam saja. Bahkan Sahat paham faktor penyebabnya, yaitu usia pohon yang makin tua dan pohon pelindung yang makin berkurang.

● « Oh ! la la, tu es riche. Supposons qu’un arbre produise un kilo de sève de benjoin de première classe, cela signifie... », s’écria Panda.

C’est Panda, ça. Il ne connaît pas grand-chose au benjoin. Pourtant, je lui ai dit que la récolte d’encens n’est plus ce qu’elle était. Si auparavant un arbre pouvait produire un à deux kilogrammes de sève de première qualité ou ce qu’on appelle communément *sidukabi*, maintenant s’il peut en avoir un demi-kilo, c’est déjà quelque chose. Sahat a bien compris cela et il n’a rien dit. Même Sahat comprend que le vieillissement des arbres et la diminution des arbres protecteurs sont des facteurs qui engendrent cette dégradation.

- “Ueh, mamora ma ho, ate. Bahen ma jolo molo pola do dapot sakilo gota ni haminjon i sangkambona, nomor sada na i muse, molo songon i ...” diultophon si Panda halihali ni rohana.

Songon i ma si Panda, na so haru mangantusi taringot tu haminjon. Hape nian, nunga huhatahon na so sarupa be gogo ni haminjon si nuaeng tu sinajolo. Nauju i, gogo ni sangkambona haminjon, dapot do sakilo ro di dua kilo gota nomor sadana i, ima na digoarna sidukabi, hape ia nuaeng, molo dapot i satonga kilo nunga mauiate. Ianggo si Sahat, diboto do i. I do umbahen sai sip ibana so pola mangantoi. Jala tahe, diboto si Sahat do sibonsiri ni i, i ma umur ni hau i naung lamu matua dohot hau pangalinggomina pe nunga lamu moru.

[illegible][illegible]

“Jadi, Panda, ada juga getah kelas dua dan tiga. Kita bisa ambil setelah panen raya,” cetus Sahat.

“Mahal juga?”

“Ya, di bawah harga yang kelas satulah, namanya juga sisa-sisa!”

Aku tertawa. Getah kelas dua atau tiga memang sisa-sisa, tetapi keduanya juga bisa menghasilkan uang. Kelas dua, misalnya, kami menyebutnya *jurur*, bisa dipanen dua sampai tiga bulan setelah panen raya. Dia berwarna kemerahan. Setelah itu baru muncul getah ketiga yang disebut *tahir*, harganya paling lebih murah.

« Tu sais, Panda, il y a aussi la sève de qualité inférieure et nous pouvons aussi la ramasser après la récolte », dit Sahat.

« C’est cher aussi ? »

« Oui, mais en-dessous du prix de la qualité haut de gamme, ce sont les restes, tu sais ! »

Cela me fit rire. La sève de deuxième ou troisième qualité est un résidu mais les deux peuvent aussi rapporter de l’argent. La deuxième qualité, par exemple, nous l’appelons *jurur*, peut être récoltée deux à trois mois après la récolte principale. Elle est rousse. Enfin, une troisième sève a émergé et on l’appelle *tahir*, c’est le moins cher.

“Jei, Panda. Adong do gota nomor dua dohot nomor tolu. Boi ma i buatonta dungkon sae ombas haroro ni gota i ” ninna si Sahat.

“Arga do tong, i?” manungkun si Panda.

“Di toru arga ni nomor sada ma antong, dah. Goarna pe naung tebateba nama!”

Martata si Panda huhut dihaohao simajujungna. “I muse do, ate” ninna. Gota nomor dua manang nomor tolu i nunga pamillitan, alai sude do i na gabe haroroan ni hepeng. Nomor dua i, isarana, hudok hami do goar ni i jurur. Tuhilon ma i muse dungkon dua tu tolu bulan dungkon ombasna haroro ni gota i. Antar rara do keleurna. Dung salpu i, mullop ma muse gota na patolu halihon, i ma na ginoarna tahir, na so pola sadia be argana.

ḙḙ -ḙḙḙ ḙḙḙ ḙḙ ḙḙḙ ḙḙḙḙḙ ḙḙḙ
ḙḙḙḙḙ ḙḙḙḙḙ ḙḙḙ ḙḙ ḙḙ ḙḙḙḙḙ
ḙḙḙḙḙ ḙḙḙḙḙ ḙḙḙ ḙḙḙḙḙḙḙ ḙḙḙḙḙ ḙḙ
ḙḙḙ ḙḙḙḙḙ ḙḙ ḙḙḙḙḙ ḙḙḙḙḙ ḙḙ ḙḙḙ
ḙḙ ḙḙḙḙḙ ḙḙ -ḙḙḙ ḙḙ ḙḙḙḙḙ ḙḙ
ḙḙḙḙḙ ḙḙ ḙḙḙḙḙḙ ḙḙḙ ḙḙḙḙḙḙ ḙḙ
ḙḙ ḙḙḙḙḙ ḙḙḙḙḙ ḙḙḙḙḙḙḙ ḙḙ ḙḙḙḙḙḙ
ḙḙ ḙḙḙ ḙḙḙḙḙ ḙḙḙḙḙḙḙ ḙḙḙḙḙḙḙ
ḙḙḙ ḙḙ ḙḙḙḙḙ ḙḙḙḙḙḙḙ ḙḙḙḙḙḙḙ
ḙḙḙḙḙḙḙ ḙḙḙḙḙḙḙ ḙḙḙḙḙḙḙ ḙḙḙḙḙḙḙ
ḙḙḙḙḙḙḙ ḙḙḙḙḙḙḙ ḙḙḙḙḙḙḙ ḙḙḙḙḙḙḙ
ḙḙḙḙḙḙḙ ḙḙḙḙḙḙḙ ḙḙḙḙḙḙḙ ḙḙḙḙḙḙḙ

“Jei, patut do hape natorasmuna tolap pasingkolahon hamu satimbo ni timbona, ate”

[illegible]

- Akhirnya, kami tiba di hutan kemenyan sebelum tengah hari. Setelah istirahat, Kakek langsung melakukan *mangarontas*, ritual sebelum menyadap. *Itak gurgur* (kue terbuat dari tepung beras, kelapa muda parut, dan sisiran gula merah) dan *na marmiak-miak* (masakan berbahan daging babi) dikeluarkan dari *bahul* dan dihidangkan di bawah pohon kemenyan yang besar dan tinggi dan batangnya penuh lubang.

Kakek berdoa. Hidangan dan kue tersebut dia oleskan ke pohon. Seiring itu, dia pun bernyanyi seperti merayu seorang gadis, “*Parung simardagul-dagul, sahali mamarung gok appang, gok bahul-bahul.*”

- Enfin, nous arrivâmes à la forêt de benjoin avant midi. Après une petite pause, *Ompung* a immédiatement fait *mangarontas*, des rituels pratiqués avant la culture de l'arbre de benjoin. Le porc fut retiré du panier en pandanus et servi sous un grand arbre de benjoin dont le tronc était percé de trous. *Ompung* fit sa prière. Il étendit les friandises sur l'arbre en chantant comme s'il séduisait une fille : « *Parung simardagul-dagul, sahali mamarung gok appang, gok bahul-bahul.* » (une fois les arbres entaillés, le panier est plein).

- Dung i, sahat ma hami di porlak haminjon i andorang so tonga ari. Dungkon mangulon sangombas, dibuhai Ompung Doli ma patupa pangelehon mangarontas. Dipaharuar ma itak gurgur dohot na marmiakmiak sian bahul laos dipatibal jonokhon bona ni hau haminjon na bolon jala natimbo, naung gok bugangna.

Dihatahon Ompung Doli ma tonggona. Ulian naung pinajagarna i dipandaishontu bona ni hau i. Huhut dipandaishon angonangon, maralong ma Ompung Doli tudos tu na manderdeng si boru nauli, “Parung simardaguldagul, sahali mamarung gok ampanq, gok bahulbahul”

- [illegible]

[illegible]

॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥
 ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

— ॐ ཨོཾ་མཁའ་ཤིལ་ཤིལ་ ཨྱུང་ ཨོཾ་
ཀམ་ ལཱ་— ཀམ་ འཇུ་ འཇུ་

Selesai. Persembahan itu pun telah habis mereka makan. Panda tampak sumringah campur bingung. “Ini keren! Tapi, tadi itu maksudnya apa?”

“Itu adalah doa supaya kita dikasih hasil panen yang banyak,” balasku.

“Pohon kemenyan itu adalah jelmaan seorang putri, makanya dirayu-rayu. Dikasih makanan dan nyanyian,” timpal Sahat.

“Tapi, nggak pakai bakar kemenyan?”

Sahat terbahak. “Inikan untuk pohon kemenyan!”

Aku ikut terbahak, Panda mendadak menjadi hiburan yang menyenangkan.

C’est fini. Ils avaient mangé des offrandes. Panda avait l’air heureux et confus en même temps : “ C’est cool! Mais qu’est-ce que cela veut dire ? »

« C’est une prière pour demander beaucoup de récoltes », répondis-je.

« L’arbre de benjoin est l’incarnation d’une princesse, il faut donc la séduire. On lui offre de la nourriture et des chants », rétorqua Sahat.

« Mais, on brûle de l’encens ? »

Sahat éclata de rire. « Mais, c’est l’arbre à encens ! »

Je ris aussi. Panda devint une source de divertissement.

● Dunghon simpul didaisi bona ni hau i, hupangan hami ma tebateba ni ulian i maradu suda. Hupasuda hami ma sude ulian i. Tarhatotong do ianggo si Panda jala marseto dihilala rohana. “Jebu nai! Alai, aha do lapatan ni tonggo sinangkaning?”

“Tangiang pangidoan do i anggiat parohon gota na godang angka hau haminjon on” alushu.

“Hau haminjon i pangiluluan ni si boru nauli do i dihaporseai, asa i do ingkon disebut rohana. Dipasahat sipanganon na tabo jala dielek marhite ende na momo” diangkupi si Sahat.

“Alai, ndada pola mardaupa, dang i?”

[illegible][illegible][illegible]

● Cette nuit-là, nous avons dormi tous les trois dans la cabane que nous avons fabriquée nous-mêmes. Pas terrible, mais suffisant pour lutter contre le froid. Les sons des animaux de la jungle semblaient réels, mais nous n'avons pas peur. Nous pensions que les bonnes intentions se terminent bien.

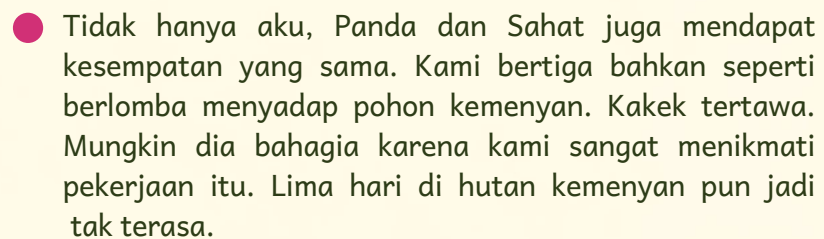
[illegible]

Beruntung, Kakek memperbolehkan aku memanjat pohon lain, yang lebih tua, yang tidak lagi licin, dan telah memiliki banyak bekas sadap dan lubang. Maka, aku mengikis kulit kayu dengan alat semacam pisau, mencungkil, atau membuat lubang hingga mengetok atau memukul sekeliling kulit kayu yang telah dilukai supaya getah merembes ke luar.

Heureusement, *Ompung* m'a autorisé à grimper sur un autre arbre, plus vieux, et moins glissant, avec beaucoup d'encoches et de trous. Alors, j'ai gratté l'écorce avec une sorte de couteau, ensuite j'ai percé pour faire un trou. Et puis je frappe autour de l'écorce blessée pour laisser la sève s'infiltrer.

[illegible]

● Panda, Sahat et moi eûmes tous la même chance. On était en compétition pour exploiter l'arbre de benjoin. *Ompung* riait en nous regardant. Peut-être était-il heureux de voir que l'on aimait ce travail. Les cinq jours passèrent dans la forêt de benjoin sans que nous n'en rendîmes compte.

- Ndada holan ahu, si Panda dohot si Sahat pe dohot do mangulahon songon na hubahen i. Marsiadusiadu ma hami natolu na manige hau haminjon i. Mengkelengkel ma Ompung Doli marnida hami. Ra, las rohana marnida hami na marsiburju manganunuti na manige i. Nandang nihilala naung lima ari hami di tombak haminjon i.

[illegible]

- “Nanti saat panen, baru kalian tahu hasil kerja kalian.” kata Kakek dalam perjalanan pulang.

Ya, kini kami hanya menunggu tiga bulan lagi, bulan Desember. Saat itu haminjon yang kami sadap telah mengeluarkan getah, putih, meleleh bak lilin, dan mengeras di batang-batangnya. Saat itulah panen raya.

- « Plus tard, lors des récoltes, vous découvrirez les résultats de votre travail », dit *Ompung* en rentrant.

Oui, maintenant nous n'attendons plus que décembre qui arrive dans trois mois. À ce moment-là, les *haminjon* que nous avons entaillés auront suinté de la sève, blanche, fondue comme de la cire et durcie sur la tige. C'est la récolte de l'encens.

- “Haduan pe dungkon manggotil, asa botoonmuna parbue ni na niulamuna i” ninna Ompung Doli hatiha di pardalanan laho mulak tu huta.

I do, saonari holan paimahon bulan Desember nama, tolu bulan nari. Di si, nunga haruar be gota ni haminjon na husige hami i, saksak, maderder suman tu lilin na matutung, dung i, malhot marpir di angka bona ni hau haminjon i. Di ombas i ma hami manggotil na niulanami.

[illegible]

La langue Toba Batak est parlée dans les régences de Tapanuli Nord, de Samosir, de Toba, de Humbang Hasundutan, une partie de la régence de Dairi, une partie de la régence de Tapanuli centrale, une partie de la régence de Simalungun et une partie de la ville de Pematang Siantar. Le nombre de locuteurs est d'environ 2 millions de personnes. Cependant, l'utilisation du script Toba Batak est rare. Le statut linguistique n'est pas en danger.

Kisah Andin di Candi Muarajambi

Andin au temple de Muarajambi

Écrivain:

Sean Popo Hardi

Illustrateur:

Aurelia Paulina

Traducteur de langue régionale et Philologue:

Deki Syaputra ZE

“Mau ke Candi Muarajambi, Andin.”

Mobil mereka masuk ke gerbang untuk mencari tempat parkir. Andin menuju loket pembelian tiket. Dia kagum melihat candi yang tersebar di berbagai sudut. Penataannya rapi dan pepohonannya tumbuh subur mengelilingi kawasan terluas di Asia Tenggara sekaligus pusat aktivitas agama Buddha Mahayana yang cukup ramai pada masanya tersebut.

Hari itu wisatawan sangat ramai. Banyak yang liburan bersama keluarga. Warga sekitar diberikan lapak untuk berjualan. Andin berjalan menuju ke tempat penyewaan sepeda. Dia bertemu dengan Anjani, gadis kecil yang membantu orang tuanya menyewakan sepeda.

« On va visiter le temple de Muarajambi, Andin. »

Leur voiture est entrée par la porte à la recherche d'une place de parking. Andin se dirigea vers le guichet, elle fut étonnée de voir des temples partout. Elles sont bien entretenues et soignées, les arbres s'épanouissent autour de la plus grande zone d'Asie du Sud-Est qui est aussi le centre de l'activité bouddhiste Mahayan, autrefois très animée.

Ce jour-là, il y avait de nombreux touristes, beaucoup étaient en vacances en famille. Les habitants des environs s'occupaient de leurs étals de vente. Andin se dirigea vers la location de vélos. Elle rencontra Anjani, la petite fille qui aidait ses parents à louer des vélos.

“Ndok gi Candi Muaro Jambi, Andin.”

Uto uhang itoh masuk gi pintu lawang, nalak tempek parkir. Andin pegi ka loket mli karcis, nyo kagum ngimak candi ngan tasebar di babagai suduk. Tasusun iluk, umpun kayu tumbuh subu ngaliling kawasan paling gdang di Asia Tenggara serto pusat agama Budha Mahayana ngan ramai samasonyo.

Ahi itoh wisatawan ramai niang, banyak dinga lalau usik samo kaluargonyo. Uhang pahak kat situ dibagih tempik bajaga. Andin bajalan ke tempek karito angin yang disio. Nyo basuo dingan Anjani. Gadih nek dinga nulong uhang tuonyo nyiwo karito angin.

[illegible]

- “Mau naik sepeda, Kak? Pilih saja yang Kakak suka.” ujar Anjani.

Andin mengambil sepeda yang berwarna merah jambu. Setelah memberikan uang, dia mulai mengelilingi Candi Muarajambi. Dia tiba di Candi Gumpung.

- « Tu veux faire un tour en vélo? Choisis celui que tu aimes. » demanda Anjani.

Andin prit un vélo rose. Après avoir payé, elle commença à faire le tour du temple de Muarajambi. Elle arriva au temple Gumpung.

- “Ndok naik karito angin, Kak? Pilih kayo ndok dinga mano.” kato Anjani.

Andin ngambik karito angin warno abang jambu ayi. Sudah magih sen, nyo mulai ngaliling Candi

- ᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ
ᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ
ᐃᐃᐃᐃ
ᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ
ᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ
ᐃᐃᐃᐃ
ᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ
ᐃᐃᐃᐃ
ᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ ᐃᐃᐃᐃ

● “Siapa di sana?”

Terdengar suara dari dalam candi. Andin memasukinya. Dari dalam tampak cahaya yang membentuk pintu di bebatuan. Ketika dia menyentuhnya, mendadak candi itu runtuh. Andin berusaha keluar, tetapi bebatuan itu malah menguburnya.

● « Qui est là ? »

Il y avait une voix venant de l'intérieur du temple et Andin entra. De l'intérieur, il semblait que la lumière formait une porte d'entrée. Quand elle la toucha, le temple s'effondra. Andin essaya de sortir, mais les rochers l'avaient enterrée.

● “Sapo situ?”

Tadenga suaro dahi dalam candi, Andin masok ka dalam. Nampak cahayo spumang pintu. Katiko nyo pegang candi itoh untoh. Andin bausaho kalua, tapi nyo takubu oleh batu-batu itoh.

● =V, =x,
 -G M =+1, G R x G N W I x W x
 H W x M I W =, R I G G N W I M W R I x R W,
 =V, W V x L, R -x R M V A x W x H x T, ||
 H L, || H W x M I T H = R R V + -V x M
 -R T H V W x T, T, H x T, ||

- Gemercik air membasahi tubuhnya. Andin terbangun di atas biduk yang mengapung di kanal yang terhubung dengan Sungai Batanghari. Dia bangkit dan melihat sekitar. Tampak air jernih memenuhi kanal. Dia melihat di sebelah kiri dan kanannya. Ada tinggalan kebudayaan klasik masa Sriwijaya dan Melayu Kuno awal abad ke-7 hingga ke-13. Candi-candi itu muncul dari bawah menapo, seperti Candi Koto Mahligai, Candi Gumpung, Candi Tinggi, Candi Kembar Batu, dan Candi Astano. Hutan-hutan juga masih sangat lebat dan hewan-hewan masih tampak di pinggir kanal. Biduk terus berjalan mengikuti arus air hingga berhenti di ujung kanal.
- Une éclaboussure d'eau trempa son corps. Andin se réveilla sur un *sampan* flottant dans le canal qui était relié à la rivière Batanghari. Elle se leva et regarda autour d'elle. Elle observait l'eau claire qui remplissait le canal. Elle regarda à gauche et à droite : c'était les vestiges de la culture classique des périodes Srivijaya et Malais ancien du début du 7ème au 13ème siècle. Beaucoup de temples avaient été édifiés à Menapo : Koto Mahligai, Gumpung, Grand Temple, Kembar Batu, et Astano. Les forêts étaient également très denses, et les animaux visibles au bord du canal. Le *sampan* avança avec le courant jusqu'à ce qu'il arrivât au bout du canal.
- Titik ayi masuk tubuhnya. Andin tajago ateh biduk dingan ngapok di benda dinga ngale ka sungai Batanghari. Nyo bangkit ngimak sakaliling. Nampak ayi bening menuh benda. Nyo ngimak di kida dingan kanannyo tinggalan dahin maso Sriwijaya dan Malayu Kuno awal abad katujuh sampe tigo beleh. Candi-candi ituh nyumbo dahi bawuh menapo, spumang Candi Koto Mahligai, Candi Gumpung, Candi Tinggi, Candi Kembar Batu dan Candi Astano. Imbo-imbo agi imbu. Binatang-binatang agi nampak tepi benda. Biduk bajalan teruh nuhut ayi ngale, sampe benti di muaro benda.

Andin mendengar suara lonceng. Dia mengikutinya dan berhenti di gerbang bebatuan. Gerbang itu sangat indah. Terdapat pula makara, keramik dari dinasti Cina, arca, dan stupa serta relief-relief kambing, ikan, gajah, dan ular di sana. Andin menaiki anak tangga, menuju puncak, dan memasuki Candi Kedaton yang di kelilingi pagar bebatuan dan semak belukar. Candi itu memiliki luas sekitar 4,6 hektare dan merupakan yang terbesar di antara bangunan lainnya. Seorang biksu dari Tiongkok telah menunggunya di atas tangga. Dia tersenyum ke arah Andin. Dari sana tampak seluruh kegiatan yang dilakukan oleh biksu dari berbagai negara. Biksu dari Nalanda, India, mengajak Andin turun dan mengelilingi setiap ruangan. Ada sembilan ruangan di Candi Kedaton.

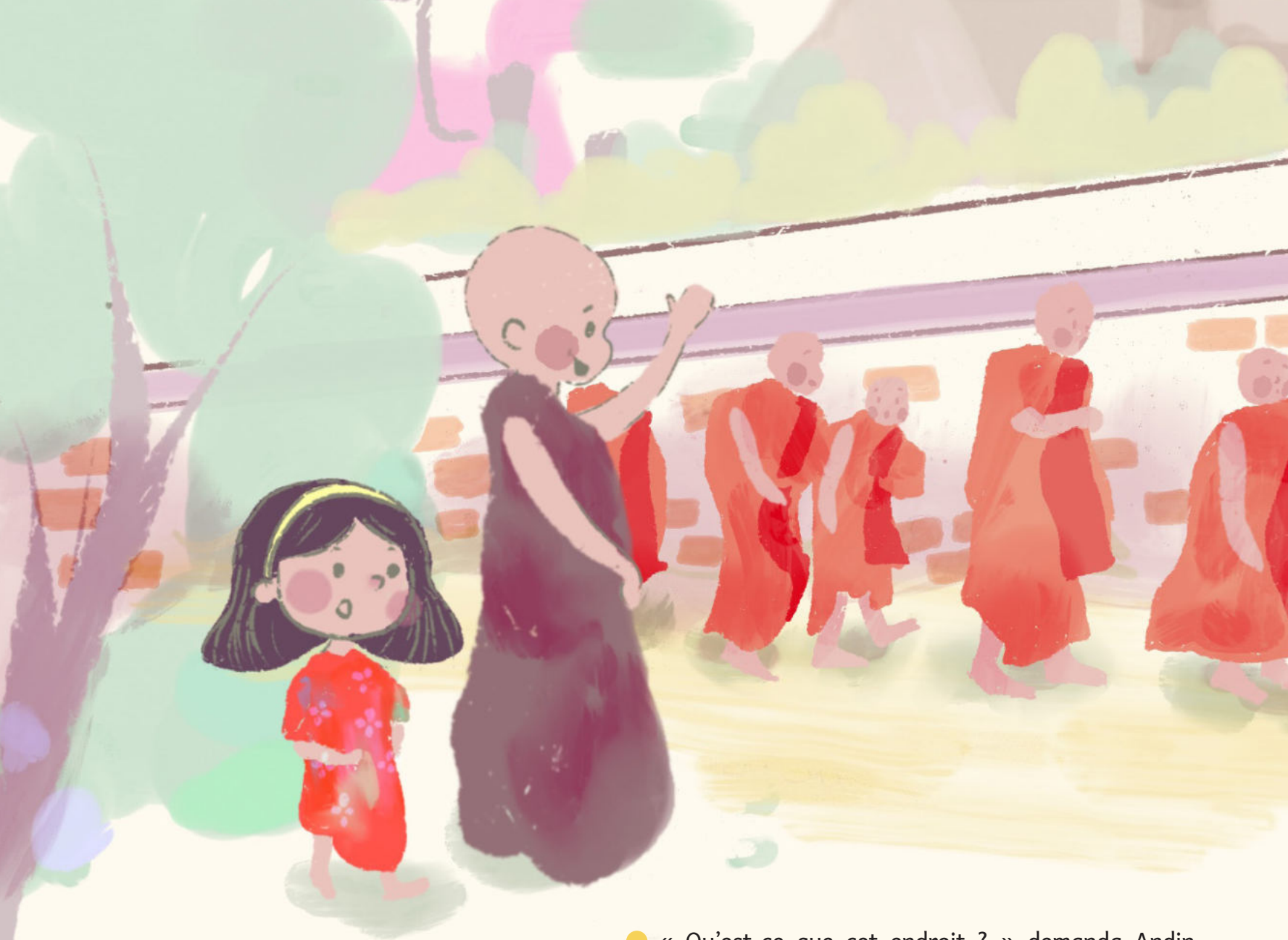
Andin entendit le son d'une cloche, en suivant le son, elle s'arrêta à une porte dans la roche, particulièrement belle. Il y avait aussi des makara, des céramiques de la dynastie chinoise, des statues, des stupas et des bas-reliefs représentant des chèvres, des poissons, des éléphants et des serpents. Andin gravit les marches vers le sommet, entra dans le temple Kedaton entouré d'une clôture de roche et d'arbustes. La superficie du temple est d'environ 4,6 hectares, ce qui fait du temple le plus grand de tous les monuments.

Un moine chinois l'attendait en haut des escaliers, en souriant en direction de Andin. Quand elle arriva au sommet de l'escalier, elle vit apparaître toutes les activités menées par les moines de divers pays. Des moines de Nalanda, d'Inde, invitaient Andin dans chaque pièce. Il y avait neuf salles au temple Kedaton.

Andin nenga suaro ketuk, nyo nuhut suaro itu dan benti di lawang babatu. Lawang itu iluk niang. Di situ ado pulo makara, keramik dahi dinasti Cino, arca, stupa dan ukiran kambek, lauk, gajah dan ula. Andin naki anak tangga, ka puncak, masok Candi Kedaton yang dikaliling paga babatu dan baluka. Luweh candi itu sekitar mpak koma nam hektar sahingga jadi candi paling gedang di antaro dinga lainnya.

Biksu dahi Cino lah nantiknyo ateh tangga, sido gelak ngadap ka Andin. Situ nampak galo-galo gawe biksu dahi banyak negara. Biksu dahi Nalanda India ngimbo Andin tuhun ngaliling galo-galo bilik. Ado sembilan bilik di Candi Kedaton.

Andin nengara suara ketuk, nyo nuhut suara itu dan benti di lawang babatu. Lawang itu iluk niang. Di situ ado pulo makara, keramik dahi dinasti Cino, arca, stupa dan ukiran kambek, lauk, gajah dan ula. Andin naki anak tangga, ka puncak, masok Candi Kedaton yang dikaliling paga babatu dan baluka. Luweh candi itu sekitar mpak koma nam hektar sahingga jadi candi paling gedang di antaro dinga lainnya. Biksu dahi Cino lah nantiknyo ateh tangga, sido gelak ngadap ka Andin. Situ nampak galo-galo gawe biksu dahi banyak negara. Biksu dahi Nalanda India ngimbo Andin tuhun ngaliling galo-galo bilik. Ado sembilan bilik di Candi Kedaton.

● “Tempat apa ini?” tanya Andin bingung.

“Selamat datang di abad tujuh Masehi, Andin. Kamu telah sampai di tempat pendidikan terbesar di Asia pada abad ini.”

“Abad ketujuh?”

“Ya, keingintahuanmu yang membawamu ke sini.”

“Aku tidak ingin mengetahui apa pun.”

“Kau tidak perlu berbohong. Aku melihatmu sejak kau turun dari mobil hingga berhenti di sebuah candi. Aku akan menjelaskan padamu sedikit pengetahuan yang belum kamu tahu.”

● « Qu’est-ce que cet endroit ? » demanda Andin confuse.

« Bienvenue au VIIe siècle de notre ère, Andin. Tu es arrivée au coeur du plus grand centre d’éducation en Asie au cours de ce siècle. »

« VIIe siècle ? »

« Oui, c’est ta curiosité qui t’a amenée ici. »

« Mais je ne veux rien savoir, je viens juste pour me promener. »

« Tu n’es pas faite pour mentir. Je t’ai vue au moment où tu sortais de la voiture jusqu’à ton arrivée dans le temple où tu t’es arrêtée. Or, je vais t’expliquer un peu les choses que tu ne connais pas. »

- Mereka duduk di dalam salah satu ruangan yang paling besar. Andin mengambil posisi ternyaman untuk mendengar Biku bercerita.

“Sejak lama kami telah menjalin hubungan baik dengan bangsa-bangsa lain seperti Nalanda, India, hingga Tiongkok. Hubungan itu disebut sebagai toleransi, seperti yang terjadi di zamanmu ini. Apakah kau juga menjalin hubungan baik dengan orang lain, Andin?”

Andin diam sejenak. Dia coba mengingat sesuatu. Kemudian, sambil tersenyum, Andin membalas pertanyaan itu.

“Iya, saya sering menyapa tetangga, membantu orang tua, bergotong royong, dan masih banyak lagi yang saya lakukan untuk orang lain.”

Melihat tingkah lucunya, Biku juga ikut tersenyum. Dia melihat Andin sebagai seorang gadis kecil yang baik dan mempunyai rasa ingin tahu.

“Bagus, kita memang harus menjalin hubungan baik dengan orang lain, Andin. Kami juga telah menjalin hubungan dengan berbagai suku bangsa di bidang perdagangan, keagamaan, budaya, dan politik.”

- Ils étaient assis à l’intérieur de l’une des plus grandes pièces. Andin s’installa confortablement pour écouter le moine raconter une histoire.

« Depuis longtemps, nous avons établi de bonnes relations avec d’autres nations comme l’Inde et la Chine. Cette relation se fonde sur la tolérance, c’est la même qui s’est produite à votre époque. Êtes-vous également en bons termes avec les autres, Andin? »

Andin resta silencieuse pendant un moment et essaya de se souvenir de quelque chose. Puis avec un sourire, elle répondit :

« Oui, je salue souvent les voisins, j’aide mes parents, je travaille en coopérant avec mes amis, et je fais beaucoup pour les autres. »

Trouvant son comportement drôle, le moine sourit. Il voyait Andin comme une petite fille gentille et curieuse.

« Bien, nous devons établir de bonnes relations avec les autres, Andin. Nous en avons également établi avec divers groupes ethniques dans le domaine du commerce, de la religion, de la culture et de la politique. »

● “Apa yang kalian jual?”

“Banyak, termasuk beberapa hasil bumi. Kami menjual keramik dan rempah-rempah, seperti kayu manis dan kemenyan. Kami juga menyebarkan agama Buddha yang mengajarkan untuk tidak melakukan kekerasan. Kami juga mempelajari kosmologi dan ilmu pengetahuan lainnya.”

Andin mengangguk. Dia teringat bahwa candi itu seperti sekolahnya yang banyak digunakan untuk aktivitas belajar dan mengajar. Dia teringat pula penjelasan gurunya mengenai rempah dan kekerasan yang sering terjadi akhir-akhir ini.

● « Qu’est-ce que vous vendez ? »

« Beaucoup de choses, y compris quelques produits. Nous vendons de la céramique, des épices comme la cannelle et l’encens. Nous avons également répandu le bouddhisme qui prêche la non violence. Nous étudions également la cosmologie et d’autres sciences. »

Andin hoch la tête, elle se souvint à quel point le temple ressemblait à son école dédiée aux activités d’enseignement et d’apprentissage. Elle se rappela également ce que lui avaient appris ses instituteurs sur les épices et même sur la violence qui régnait souvent de nos jours.

● “Apo dingan kayo-kayo jaga?”

“Banyak, termasuk beberapa hasil bumi. Kamai bajaga kramik, rempah-rempah sendo kulik manih dan kemenyan. Kamai nyebar agama Budha ugo, ngaja untuk idak babuat kekerasan. Kamai balaja kosmologi dan ilmu pengetahuan lainnyo ugo.”

Andin nganggok, nyo taingat manan Candi ituh spumang sekolahnyo ngan sibuk dingan aktivitas balaja mangaja. Nyo taingat pulo ngan diterang gurunyo tentang rempah dan kekerasan dingan kuak tajadi akhir-akhir inih.

● *Handwritten text in a stylized script, likely representing a different language or dialect.*

- “Apa benar banyak bangsa lain berlayar ke sini untuk mencari rempah? Guru sejarahku menjelaskan seperti itu.”

“Kau benar, Andin. Rempah di sini melimpah dan memikat bangsa-bangsa lain. Zaman ini belum ada kendaraan yang canggih seperti zamanmu. Kami memanfaatkan kapal untuk berlayar ke berbagai wilayah hingga memasuki Sungai Batanghari di sini. Kau tahu apa yang terjadi ketika beberapa bangsa bertemu, Andin?”

“Aku tahu. Mereka punya banyak teman baru,” jawab Andin sembari tersenyum.

- « Est-il vrai que beaucoup de gens d'autres nations ont navigué vers nos contrées à la recherche d'épices ? Mon professeur d'histoire me l'a appris ».

« Tu as raison, Andin. Les épices ici abondent et suscitent l'intérêt d'autres nations. À ce moment-là, il n'y avait pas de véhicules sophistiqués comme le vôtre. Nous utilisons des navires pour naviguer vers diverses régions jusqu'à l'embouchure de la rivière Batanghari ici. Tu sais ce qui se passe quand certaines nations se rencontrent, Andin? »

« Je sais, ils se font beaucoup de nouveaux amis. » répondit Andin avec un sourire.

- “Apo iyo banyak bangso lain dingan kamahi ndok nalak rempah? Guru Sejarah akau nerangkan sendo ituh.”

“Iyo kato kaau tu, Andin. Rempah sini malimpah dan katagih bangso-bangso lain ndok. Zaman inih lum ado kendaraan dingan canggih sendo zaman iko mini. Kamai make kepa ndok balaya kamano-mano hingggo sampe ka Sunge Batanghari. Kaau taau apo ngan tajadi katiko beberapa bangso basuo, Andin?”

“Akau taau, uhang sado ituh nahuh banyak kanti bahu.” Je Andin sme senyum.

- $\vdash \neg(\neg A \wedge B) \Rightarrow A$

[illegible]

- Biksu juga ikut tersenyum. Dia mengelus kepala Andin yang mulai nyaman mendengar ceritanya.

“Iya, kita akan dapat teman baru. Namun, ada hal penting lagi, Andin. Bertemunya berbagai suku bangsa lewat perdagangan dapat membentuk peradaban, mulai dari busana, kesenian, kuliner, hingga arsitektur. Ayo, berdiri! Kita akan berkeliling untuk melihat siswa-siswa yang belajar di sini, Andin.”

- Le moine sourit aussi, il caressa la tête d’Andin qui prenait plaisir à écouter l’histoire.

« Oui, nous nous faisons de nouveaux amis. Mais il y a d’autres choses importantes, Andin. La rencontre de divers groupes ethniques grâce au commerce peut façonner la civilisation, en passant par la mode, l’art, la gastronomie et l’architecture. Maintenant allons voir les étudiants qui étudient ici, Andin. »

- Biksu senyum ugo, nyo ngusuk kapalo Andin dingan mule iluk aso nenga kisahnyo.

“Iyo, kito bulih kanti bahu. Tapi ado dingan utamo niang, Andin. Basuo uhang dahi bangso lain dingan badagang tabentuk peradaban, mule dahi pakaian, kesenian, pamakan hinggo arsitektur. Moh tegak, kito ngimak siswa-siswa balaja sinik, Andin.”

- $\begin{array}{l} \text{ᮊᮥᮒ ᮘᮘᮘᮘ ᮊᮥ ᮘ ᮘᮘᮘᮘ ᮒᮘᮘ ᮘᮘᮘᮘ ᮘᮘᮘ ᮘᮘᮘᮘ ᮘᮘ ᮘᮘ ᮒᮘᮘᮘᮘ} \\ \text{ᮘᮘᮘ ᮒᮘᮘ ᮘᮘᮘᮘ ᮒᮘᮘ ᮘᮘ ᮘᮘᮘᮘ ᮘᮘᮘ ᮘᮘᮘᮘ ᮘᮘᮘᮘ ᮘᮘᮘ ᮘᮘᮘ ᮘᮘᮘ ᮘᮘᮘ} \\ \text{ᮘᮘᮘᮘ ᮘᮘᮘᮘ ᮘᮘᮘ ᮘᮘᮘᮘ ᮘᮘᮘᮘ ᮘᮘᮘ ᮘᮘᮘ ᮘᮘᮘᮘ ᮘᮘᮘᮘᮘᮘ ᮘᮘᮘᮘ ᮒᮘᮘ} \\ \text{ᮘᮘᮘᮘᮘᮘᮘᮘ ᮘᮘᮘᮘ ᮘᮘᮘᮘ ᮘᮘᮘᮘ ᮘᮘᮘᮘ ᮘᮘᮘᮘ ᮘᮘᮘᮘ ᮘᮘᮘᮘ ᮘᮘᮘᮘ ᮘᮘᮘᮘ} \end{array}$

Mereka pergi mengelilingi setiap sudut Candi Kedaton. Andin seperti berwisata ke masa lampau meskipun dia tidak tahu kenapa bisa sampai di sana. Dia melihat semangat siswa yang berbeda dalam menuntut ilmu dibandingkan siswa di sekolahnya. Semangat membara itu membuat Andin semakin haus untuk belajar.

“Dari mana orang-orang ini berasal?” tanya Andin kepada Biksu.

“Mereka berasal dari Tibet, Tiongkok, hingga India. Mereka datang ke sini untuk menuntut ilmu sebelum akhirnya menuju Nalanda India dan negaranya masing-masing untuk menyebarkan pengetahuan yang mereka dapat.”

Ils firent le tour de tous les coins du temple Kedaton et pour Andin c’était comme voyager dans le temps bien qu’elle ne sache pas pourquoi elle était là. Elle y voyait une volonté d’étudier différente de celle de ses amis de l’école. La curiosité donna à Andin encore plus l’envie d’acquérir un savoir.

« D’où viennent ces gens ? » demanda Andin au moine.

« Ils viennent du Tibet, de Chine, d’Inde. Ils sont venus ici pour étudier avant de se rendre à Nalanda en Inde et dans leurs pays respectifs pour transmettre les connaissances qu’ils ont acquises. »

Uhang duo ituh ngaliling sudut Candi Kedaton, Andin sendo berwisata ka maso dahin, meskipun nyo dakdo taau piyo sampe situ. Nyo ngimak babido samangat uhang sini nuntut ilmu daripado siswa di umah sakulanyo. Samangat dingan gedang ituh muat Andin auh nak balaja.

“Dahi mano asal uhang-uhang ineh?” Andin nuwik ka Biksu.

“Asal uhang ituh dahi Tibet, Tiongkok hingga India. Tibo kamahi nak nuntut ilmu, ntok nak ka Nalanda India dingan neghi masain-masain untuk nyebar ka pengetahuan ngan uhang ituh bulih.”

Andin ngaliling sudut Candi Kedaton, Andin sendo berwisata ka maso dahin, meskipun nyo dakdo taau piyo sampe situ. Nyo ngimak babido samangat uhang sini nuntut ilmu daripado siswa di umah sakulanyo. Samangat dingan gedang ituh muat Andin auh nak balaja.

“Dahi mano asal uhang-uhang ineh?” Andin nuwik ka Biksu.

“Asal uhang ituh dahi Tibet, Tiongkok hingga India. Tibo kamahi nak nuntut ilmu, ntok nak ka Nalanda India dingan neghi masain-masain untuk nyebar ka pengetahuan ngan uhang ituh bulih.”

- “Kenapa ilmu pengetahuan perlu disebar? ‘Kan kita sudah capek mencarinya, kok malah disebar secara gratis.”

Biksu berhenti. Dia menatap Andin sembari tersenyum. Dia menunjuk ke arah sekumpulan siswa yang sedang mendengar materi pelajaran.

“Kaulihat orang-orang itu, Andin.”

“Iya, aku melihatnya.”

“Mereka sedang belajar banyak hal, seperti teologi, kedokteran, obat-obatan, filsafat, arsitektur, hingga seni. Kelak merekalah yang akan mencerdaskan masyarakat di tempat mereka masing-masing. Itulah yang dinamakan pengabdian. Kita tidak boleh egois.”

Sejenak Andin tersipu malu. Dia seperti pernah mendengar beberapa kata yang diucapkan oleh Biksu.

“Aku pernah mendengar kalimat itu. Mencerdaskan kehidupan bangsa tertuang di pembukaan UUD 1945. Kelak setelah tamat sekolah, aku juga mau mengabdikan diriku dengan ilmu pengetahuan yang kupunya,”

- « Pourquoi la science doit-elle se propager ? Après tant de mal à la concevoir, vous la distribuez gratuitement. »

Le moine s’arrêta en gardant le silence et regarda Andin avec un sourire. Il pointa du doigt un groupe d’étudiants qui travaillaient sur un sujet précis.

« Tu vois ces gars-là, Andin. »

« Oui, je les vois. »

« Ils apprennent beaucoup de choses : la théologie, la médecine, la philosophie, l’architecture, et l’art. À l’avenir, ils éduqueront les gens, chacun dans leur pays. C’est ce qu’on appelle le dévouement, on ne peut pas être égoïste. »

À ce moment-là Andin rougit de honte, elle se souvint d’avoir entendu les mêmes mots que ceux prononcés par le moine.

« J’ai déjà entendu cette phrase, enrichir la vie d’une nation, dans le préambule de la Constitution de 1945. Eh bien, après avoir obtenu mon diplôme du lycée, je veux aussi me consacrer à obtenir des connaissances pour les divulguer ensuite. »
Andin sourit.

Mereka tiba di dekat pagar. Andin merasa aneh karena pagar itu tidak dilapisi semen. Padahal, dia sering melihat ayahnya membangun rumah dengan campuran semen. Andin menanyakan keanehan itu kepada Biksu. “Itulah ilmu pengetahuan, Andin. Batu-batu ini disusun dengan teknik tertentu agar tidak runtuh. Inilah teknologi mutakhir di abad ini, Andin.”

Andin hanya mengangguk dan matanya tidak berhenti untuk melihat setiap sudut Candi Kedaton. Dia memandang siswa-siswa yang menuntut ilmu. Tampak kebahagiaan dan kekeluargaan di antara mereka.

Ils arrivèrent devant la clôture. Andin trouva bizarre que la clôture ne soit pas recouverte de ciment. Bien qu’elle ait souvent vu son père construire des maisons avec un mélange de ciment. Andin demanda au moine de lui expliquer cette anomalie.

« C’est de la science, Andin. Ces pierres sont disposées selon une certaine technique afin de ne pas s’effondrer. C’est la technologie de pointe de ce siècle-là, Andin. »

Andin hocha la tête alors que ses yeux n’arrêtaient pas de regarder tous les coins du temple Kedaton. Elle regarda les étudiants travailler. Ils semblaient heureux de ressentir cette amitié entre eux.

Uhang itoh tibo kat kanda. Andin ngaso ado ngan ganjie karno kanda itoh idak pakai lapih semen. Padohal nyo ajin ngimak apoknyo mena umah dingan basemen. Andin nuwik ngan ganjie ituh ka biksu.

“Itulah ilmu pengetahuan, Andin. Batu-batu ini disusun dingan caro tatentu supayo idak nyo untuh. Inilah teknologi dingan tinggai di maso ini, Andin.”

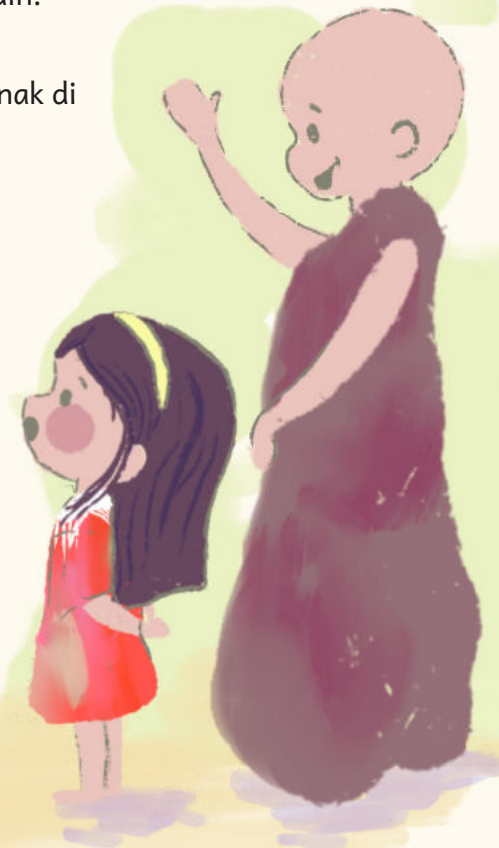
Andin ngangguk, idak benti matonyo ngimak tiap suduk Candi Kedaton.

Nyo ngimak siswa-siswa ngan nuntut ilmu. Nampak kebahagiaan dan basanak di antaro uhang ituh.

Andin ngangguk, idak benti matonyo ngimak tiap suduk Candi Kedaton. Nyo ngimak siswa-siswa ngan nuntut ilmu. Nampak kebahagiaan dan basanak di antaro uhang ituh.

Andin ngangguk, idak benti matonyo ngimak tiap suduk Candi Kedaton. Nyo ngimak siswa-siswa ngan nuntut ilmu. Nampak kebahagiaan dan basanak di antaro uhang ituh.

Andin ngangguk, idak benti matonyo ngimak tiap suduk Candi Kedaton. Nyo ngimak siswa-siswa ngan nuntut ilmu. Nampak kebahagiaan dan basanak di antaro uhang ituh.

- Terdengar suara teriakan di sekitarnya, seperti suara minta tolong hingga suara reruntuhan. Andin lekas membuka mata. Dia terkejut melihat candi-candi runtuh diterjang banjir bandang. Bahkan, Andin hampir terbawa air. Beruntung, Biksu menggendongnya dan membawanya ke tempat yang lebih tinggi.

“Apa yang terjadi?” tanya Andin sangat cemas.

“Kita berada di abad tiga belas Masehi. Di sinilah awal mula candi-candi ini runtuh dan tertimbun tanah.”

- Il y avait des cris autour d'elle, des cris désespérés mélangés à des bruits d'effondrement. Andin ouvrit rapidement les yeux. Elle fut surprise de voir les temples frappés par une crue éclair. Elle-même fut presque emportée par l'eau. Par chance, le moine l'avait amenée à un endroit plus élevé. « Que s'est-il passé ? » demanda Andin paniquée.

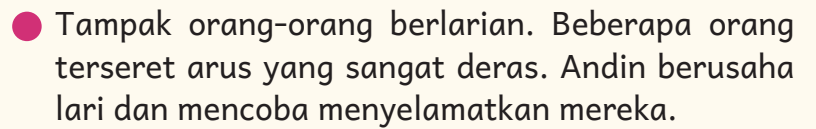
« Nous sommes au XIIIe siècle après JC. C'est à cette époque-là que ces temples se sont effondrés et enterrés dans le sol. »

- Tadenga suaro uhang mekik di sekitarnyo, suaro uhang minto tolong, tadenga pulo ado ngan untoh.
- Andin lekeh mukak mato. Nyo tapeso ngimak candi-candi untuh diampuh banjir gedang. Sampe-sampe Andin ampe tabuo banjir. Untung didukung biksu dan muonyo ka tempek ngan lebih tinggai.
- “Apo ngan tajadi?” tuwik Andin sangat cemeh.
- “Kito mugu di abad katigo beleh Masehi. Sini neh awal mulo candi-candi inih untuh dan tatambok tanah.”

[illegible]

● On aurait dit que les gens couraient partout. Plusieurs étaient entraînés par un courant extrêmement fort. Andin essaya de courir pour les sauver.

- Nampak uhang-uhang balahi-lahi. Beberapa uhang ado ngan diampuh ayi ngan dereh niang. Andin bausaho lahi dan nyubo nyalamat ka uhang ituh.

[illegible]

“Jika Tuhan telah berkehendak, kita tidak bisa melawannya. Musibah ini juga sering terjadi di zamanmu. Namun, perkembangan teknologi bisa meminimalkan dampaknya. Selain banjir bandang, wabah kolera juga menyerang kami. Obat-obatan belum sebanyak di zamanmu hingga akhirnya kami punah dan candi-candi ini tertimbun tanah.”

- Andin se tut devant les remarques du moine. Elle était désespérée, son petit cœur lui disait de les sauver, mais la puissance de Dieu était plus grande.

« Nous ne pouvons rien faire devant la volonté de Dieu Tout-Puissant. Cette calamité est également fréquente à votre époque. Cependant, les développements technologiques peuvent minimiser l'impact. Il y a longtemps, nous avons été victimes non seulement de crues soudaines, mais aussi d'épidémies de choléra. Il n'y avait pas autant de médicaments qu'à ton époque. Finalement l'espèce humaine s'est éteinte et ces temples furent enterrés dans le sol. »

- Andin tasenyak nenga kicek biksu. Dari atai ngan paling dalon mboh nia nyo nulong uha itoh, tapi tuha ngan bakuaso.

“Jiko Tuha lah bakahendak, kito dok pande ndok malawan. Musibah ineh kuwak ugo tajadi di zaman kaau. Dengan adonyo perkembangan teknologi pande ngura ka dampaknya. Salain banjir gedang, taon nyerang kamai ugo. Ubat-ubatan idak nyo sabanyak di zaman kaau, sampe akhirnya kamai punah dan candi-candi inih tatambok tanah.”

- [illegible]

La langue Kerinci est parlée dans la Régence de Kerinci et dans la ville de Sungaipenuh. Le nombre de locuteurs est inférieur à un million. Le statut linguistique n'est pas en danger. L'utilisation du script Incung est très limitée.

Pangeran Egrang

Le prince des échasses

Écrivain:
Darpan

Illustrateur:
Gigana Swastiwantra

Traducteur de langue régionale et Philologue:
Dadan Sutisna

- Rakean. Ia menjuarai lomba balap egrang di alun-alun Wastukancana. Anak kelas 5 SD Lebakwangi itu sangat bangga ketika menerima piala langsung dari bupati. Ia tak menyangka bisa lolos mewakili kabupaten ke tingkat provinsi.

Jika Rakean menjadi juara, itu adalah buah kerja kerasnya. Rakean telah lama belajar dan berlatih egrang. Dengan postur tubuh agak kurus, Rakean berhasil menguasai teknik naik egrang nyaris sempurna.

- Il s'appelle Rakean. Il a remporté la course aux échasses sur la place Wastukancana. Le trophée lui a été remis directement par le régent. L'élève de la classe de 5ème de l'école élémentaire Lebakwangi était très fier. Il ne s'attendait pas à se qualifier et à représenter le comté à la compétition provinciale.

Rakean est devenu un champion car il est passionné par ce sport. Rakean a appris depuis longtemps à pratiquer les échasses. Sa silhouette mince lui permet d'en maîtriser presque parfaitement la technique.

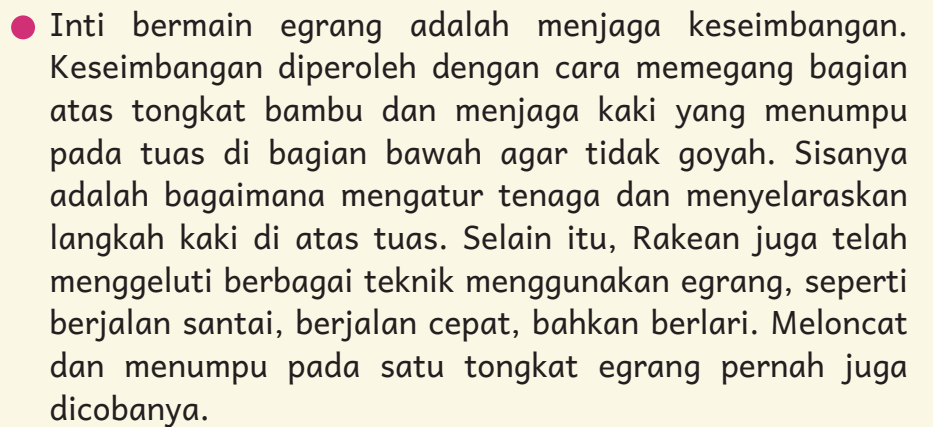
- Rakéan. Manéhna jadi juara balap égrang di alun-alun Wastukancana. Bupati nu langsung nyérénkeun pialana gé. Reueuseun pisan éta budak kelas V SD Lebakwangi téh. Manéhna teu nyangka bisa lolos ngawakilan kabupatén ka provinsi.

Mun téa mah Rakéan jadi juara, éta ladang gawé beurat. Rakéan geus lila diajar jeung latihan égrang. Da puguh dedeganana rada begang, Rakéan geus tapis metakeun prakprakanana égrang atawa jajangkungan.

- [illegible]

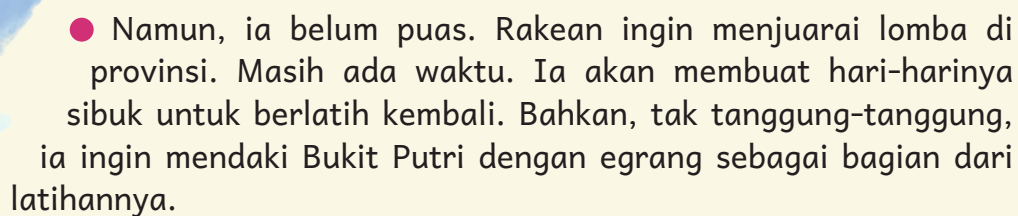

- Le maintien de l'équilibre est au cœur du sport des échasses. L'équilibre est obtenu en tenant le haut du bâton de bambou tout en gardant le pied concentré sur le fourchon du bas afin qu'il ne vacille pas. Le reste est de savoir comment ajuster la puissance et aligner ses pas sur le fourchon. Rakean a également travaillé sur diverses techniques. Marcher lentement, marcher rapidement et même courir. Il avait également essayé de sauter en se concentrant sur un bâton d'échasses.

- Inti tina kaulinan égrang téh nyaéta ngajaga kasaimbangan. Ngarah awak saimbang, tungtung awi beulah luhur kudu dicekelan, ari suku nu napak kana titincakan ulah nepi ka ngarampéol. Sésana mah ukur ngatur tanaga jeung merenahkeun suku dina titincakan ngarah genah ngaléngkah. Salian ti éta, Rakéan gé geus ngulik rupaning téhnik maké égrang, saperti ngaléngkah sabiasana, leumpang gancang, nepi ka lumpat. Kungsi deuih nyobaan luncat jeung ukur neuul kana hiji jajangkungan.

[illegible]

“Untuk kamu, aku siap!” jawab Asep.

Rakean dan Asep merancang rencana: menentukan rute, memastikan spot foto, serta menyiapkan pakaian dan aksesoris yang juga penting. “Biar foto kamu bagus, euy!” kata Asep.

- Mais Rakean voulait aller plus loin, il désirait gagner le concours provincial. Il y a encore temps. Dans les jours à venir, il faudra qu'il s'entraîne. En fait, il veut dépasser ses limites. Au cours de son entraînement, il voulut gravir avec ses échasses le Bukit Putri, une colline assez haute.

« Il faut enregistrer cet événement très important. » dit Rakean à Asep, son camarade. « Il faut que l'on s'approprie notre parcours. Fais-le savoir à tout le monde ! »

« Pour toi, je suis prêt ! » répondit Asep.

Rakean et Asep eurent le projet d'établir l'itinéraire, de choisir les spots photo, les vêtements et les accessoires, également très importants. « Il nous faut de belles photos ! » dit Asep.

- Ngan manéhna can sugema. Rakéan hayang jadi juara lomba di provinsi. Aya kénéh waktu. Manéhna rék suhud latihan deui unggal poé. Malah teu kapalang, manéhna rék nanjak ka Pasir Putri maké égrang. Éta gé bagian tina latihan.

“Ku manéh kudu direkam. Ieu téh kajadian penting,” cék Rakéan ngajak Asép, sobat dalitna. “Manéh kudu motrét lalampahan urang. Dunya sina nyahoeun!”

“Demi manéh mah, uing siap!” walon Asép.

Rakéan jeung Asép nyieun rencana: engké téh rék ngaliwat ka mana waé, di mana kudu difoto, baju katut unak-anik séjénna gé penting. “Ngarah fotona alus, euy!” cék Asép.

- [illegible]

[illegible]

" $\check{L}^{\check{3}} \check{U}^{\check{3}} \check{U}^{\check{3}} \check{U}^{\check{3}}, \check{L}^{\check{0}} \check{U}^{\check{3}} \check{U}^{\check{3}}!$ " $GM^{\check{3}} \check{U}^{\check{3}}$.

[illegible]

● Rakean kemudian menemui kakeknya, Aki Ule. “Bisakah Aki membuatkan aku egrang yang baru?”

“Yang kemarin rusak?” tanya Aki Ule.

“Tidak. Tapi aku akan ke provinsi, Aki. Aku juga akan berlatih naik egrang dengan mendaki Bukit Putri. Aku butuh egrang yang lebih keren, yang lebih kuat!” jawab Rakean.

“Baiklah kalau begitu. Aku akan membuatkan egrang yang baru!” jawab Aki Ule sambil tersenyum.

Aki Ule dan Rakean pergi ke kebun bambu. Kemudian, Aki Ule memilih dan memotong batang bambu tali. Dipilih bambu yang diameternya tiga sentimeter dan makin melebar ke bawah.

● Rakean rencontra alors son grand-père, Aki Ule. « Aki, peux-tu me faire de nouvelles échasses ? »

« Celles d’hier sont cassées? » demanda Aki Ule.

« Non, mais je veux participer à la compétition provinciale, Aki. Je veux aussi m’entraîner en escaladant Bukit Putri. J’ai besoin d’échasses plus cool, plus solides! » répondit Rakean.

« D’accord, alors je vais te faire des échasses spécialement pour toi ! » répondit Aki Ule avec un sourire.

Aki Ule et Rakean vont au jardin de bambous. Aki Ule cueille et coupe quelques bâtons de bambu tali. Il choisit ce type de bambou qui mesure trois centimètres de diamètre et qui s’élargit vers la base.

● Rakéan tuluy nepungan akina, Aki Ulé. “Ki, tiasa mangdamelkeun deui égrang?”

“Nu kamari geus ruksak?” Aki Ulé nanya.

“Sanés. Nanging abdi badé ka provinsi, Ki. Abdi gé badé latihan égrang bari nyorang tanjakan Pasir Putri. Janten abdi peryogi égrang nu saé sareng weweg!” jawab Rakéan.

“Enya atuh ari kitu mah. Aki rék nyieun égrang anyar,” walon Aki Ulé bari nyéréngéh.

Aki Ulé jeung Rakéan indit ka kebon awi. Aki Ulé tuluy milih jeung neukteuk leunjeuran awi tali. Nu dipilihna téh awi nu rubak bunderanana tilu senti, beuki handap beuki rubak.

● ເຢັດໄຮງ ທຸ່ມທຸ່ມ ລຸ່ງລຸ່ງ ອີງໄລ, ອີງ ໄລ. “ໂ, ທີ່ນີ້ ຈິ່ງຈະມີໂງ່ໂງ່ ລຸ່ ອີງ?”

“ູ່ ນັ້ນ ລຸ່ ຈະມີ ຈະມີ?” ອີງ ໄລ ລຸ່.

“ຈະມີ. ລຸ່ ອີງໄລ ມີ ມີ ມີໂງ່ໂງ່, ໂ. ອີງໄລ ມີ ມີໂງ່ໂງ່ ອີງ ມີໂງ່ໂງ່ ມີໂງ່ໂງ່. ມີໂງ່ໂງ່ ອີງໄລ ມີໂງ່ໂງ່ ອີງ ູ່ ຈະມີ ຈະມີ ຈະມີ!” ມີໂງ່ໂງ່ ຈະມີໂງ່ໂງ່.

“ອີງ ອີງ ອີງ ອີງ ອີງ. ອີງ ຈະມີ ມີໂງ່ໂງ່ ອີງ ອີງ,”

ມີໂງ່ໂງ່ ອີງ ໄລ ມີໂງ່ໂງ່ ມີໂງ່ໂງ່.

ອີງ ໄລ ມີ ຈະມີໂງ່ໂງ່ ມີໂງ່ໂງ່ ອີງ ອີງໄລ ອີງ. ອີງ ໄລ ທຸ່ມທຸ່ມ ຈະມີໂງ່ໂງ່

ມີ ລຸ່ໂງ່ໂງ່ໂງ່ ມີໂງ່ໂງ່ໂງ່ ອີງ ທຸ່ມ. ູ່ ມີໂງ່ໂງ່ໂງ່ ທຸ່ມ ອີງ ູ່ ຈະມີໂງ່ໂງ່

ມີໂງ່ໂງ່ໂງ່ໂງ່ ທຸ່ມ ຈະມີໂງ່ໂງ່, ມີໂງ່ໂງ່ໂງ່ໂງ່ໂງ່ ມີໂງ່ໂງ່ໂງ່ໂງ່.

- Pertama-tama Aki Ule memotong dua batang bambu tali. Ukuran panjangnya 2,5 meter. Aki Ule menyesuaikan dengan tinggi badan Rakean. Kemudian, dua batang bambu itu dibersihkan dan dihaluskan permukaannya.

Setelah itu, Aki Ule membuat pijakan egrang. Dipilih ruas bambu yang diameternya agak lebar. Pijakan itu panjangnya 25 sentimeter. Pada ujungnya diberi lubang yang cukup untuk dimasukkan ke batang tongkat. Jarak pijakan dari bawah tongkat kira-kira setinggi 30 sentimeter.

Untuk memperkuat bambu pada bagian pijakan, Aki Ule mengikatnya dengan tali rotan. Tali itu dililitkan menyilang sehingga terlihat seperti anyaman. Demikian pula ujung-ujung bambu egrang. Oleh Aki Ule, ujung-ujung bambu tersebut dihiasi lilitan tali rotan kecuali pada bagian bawahnya. Itulah keahlian Aki Ule. Di kampung ia memang dikenal sebagai pengrajin bambu.

- Aki Ule a d'abord coupé deux bâtons de bambu tali de 2,5 mètres de long. Il l'ajusta ensuite à la taille de Rakean. Les deux bâtons de bambou furent ensuite nettoyés et leur surface lissée.

Puis Aki Ule s'occupa du fourchon. On choisit des segments de bambou assez larges. Le fourchon mesure 25 centimètres de long. On fait alors un trou pour l'insérer dans la tige du bâton. La distance du fourchon à l'extrémité du bâton est d'environ 30 centimètres.

Pour renforcer le fourchon, Aki Ule l'a attaché avec une corde en rotin. La corde est enroulée transversalement de sorte qu'elle ressemble à un tissage. De même, les extrémités du bambou sont décorées d'enroulements de corde en rotin mais le bas du bâton n'était pas décoré.

C'était là où Aki Ule excellait. Dans le village, il était connu comme l'artisan, spécialiste du bambou.

- “Nah, sudah beres. Sekarang cobalah!” kata Aki Ule.

Rakean gembira sekali. Egrang barunya terlihat lebih keren karena berhias tali rotan. Kemudian, Rakean mencobanya. Egrang itu terasa lebih ringan digunakan.

“Terima kasih, Aki!” kata Rakean. Aki Ule kembali tersenyum.

- « Voilà, c’est fait. Vas-y, essaie ! » dit Aki Ule.

Rakean était émerveillé. Les échasses neuves avaient l’air d’autant plus remarquables qu’elles étaient décorées de cordes en rotin. Rakean les essaya tout de suite. Elles étaient sensiblement plus légères.

« Merci, Aki ! » dit Rakean. Aki Ule sourit à nouveau.

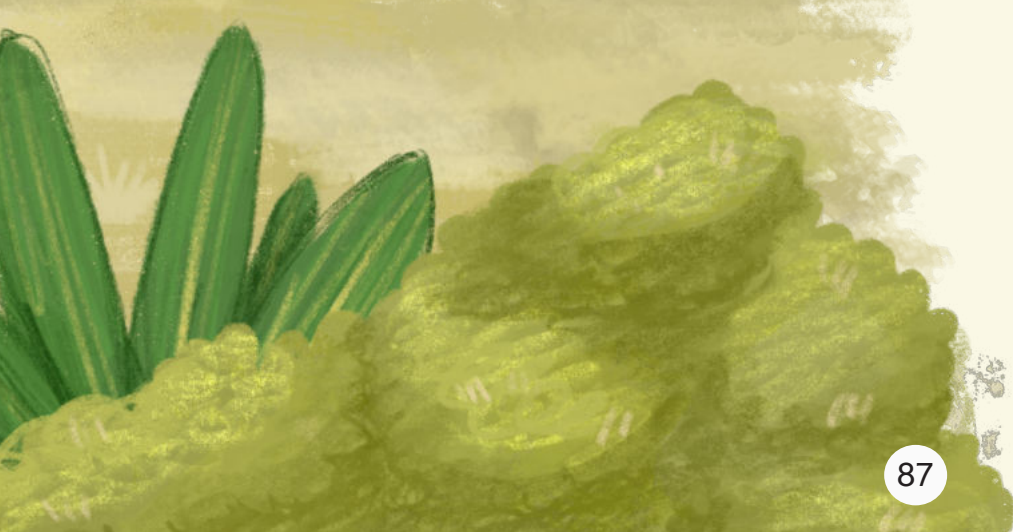
- “Tah, geus réngsé. Sok ayeuna cobaan!” cék Aki Ulé.

Rakéan atoheun pisan. Égrang nu anyar téh katémbong leuwih ginding, da dihias ku hoé ongkoh. Tuluy ku Rakéan dipecakan. Égrang nu ieu mah leuwih hampang dipakéna.

“Hatur nuhun, Aki!” cék Rakéan. Aki Ulé nyéréngéh deui.

- “uh, léngséh. Sok ayeuna cobaan!” cék Aki Ulé.

Rakéan atoheun pisan. Égrang nu anyar téh katémbong leuwih ginding, da dihias ku hoé ongkoh. Tuluy ku Rakéan dipecakan. Égrang nu ieu mah leuwih hampang dipakéna. “Hatur nuhun, Aki!” cék Rakéan. Aki Ulé nyéréngéh deui.

- Bukit Putri adalah bukit indah di selatan Kampung Lebakwangi. Rakean bukan sekadar ingin berlatih egrang. Bahkan, ia ingin membuat rekor di Lebakwangi. Rakean ingin menjadi orang pertama yang mendaki bukit itu dengan egrang.

Jarak dari kampung ke Bukit Putri sekitar lima kilometer. Jika berjalan normal dengan egrang di tempat datar, Rakean bisa menempuh jarak empat kilometer dalam waktu satu jam. Namun, ini bukan balapan. Ini mendaki. Setelah menyeberang Sungai Citamiang bahkan jalan menanjak terjal.

“Berapa waktu yang diperlukan sampai kita di atas bukit?” tanya Rakean.

“Memang aku yang akan pergi?” jawab Asep sambil sedikit mengangkat bahu. “Namun, aku sarankan jangan sampai lebih dari satu jam. Bukankah kita akan membuat rekor?”

- Le magnifique Bukit Putri est situé dans le sud du Kampung Lebakwangi. Rakean ne voulait pas seulement pratiquer les échasses, mais réaliser un record à Lebakwangi. Rakean voulait être le premier à gravir cette colline sur des échasses.

Bukit Putri est à environ cinq kilomètres du village. Il faut déjà du temps pour marcher normalement sur des échasses dans un endroit plat mais Rakean pouvait parcourir quatre kilomètres en une heure. Or, ce n'est pas seulement une course. Il faut grimper, traverser la rivière Citamiang, passer même par des routes escarpées qui montent.

« Combien de temps faudra-t-il avant d'être sur la colline ? » demanda Rakean.

« Suis-je celui qui va la grimper ? » répondit Asep avec un léger haussement d'épaules. « Mais, je parie que je ne mettrai pas plus d'une heure. Ça va être un record ! »

● Pasir Putri téh éndah pisan, perenahna kiduleun Kampung Lebakwangi. Rakéan mah lain saukur rék latihan égrang. Samalah manéhna hayang nyieun rékor di Lebakwangi. Rakéan hayang jadi nu pangheulana nanjak ka éta pasir maké égrang.

Ti kampung ka Pasir Putri téh anggangna kira-kira lima kilométer. Upama leumpang maké égrang di tempat nu datar, Rakéan bisa nyorang opat kilométer dina waktu sajam. Tapi, ayeuna mah lain keur balap. Ayeuna mah naék ka pasir. Samalah sanggeus meuntas Walungan Citamiang mah jalanna nanjak tur rumpil.

“Sabaraha lila urang bisa nepi ka puncak pasir?” Rakéan nanya.

“Ari kitu uing nu rék indit téh?” walon Asép bari ngangkat taktakna saeutik. “Tapi, ari cék uing mah ulah leuwih ti sajam. Urang téh rék nyieun rékor, lin?”

● *Uing nu rék indit téh, ayeuna mah naék ka pasir. Samalah sanggeus meuntas Walungan Citamiang mah jalanna nanjak tur rumpil. “Sabaraha lila urang bisa nepi ka puncak pasir?” Rakéan nanya.*

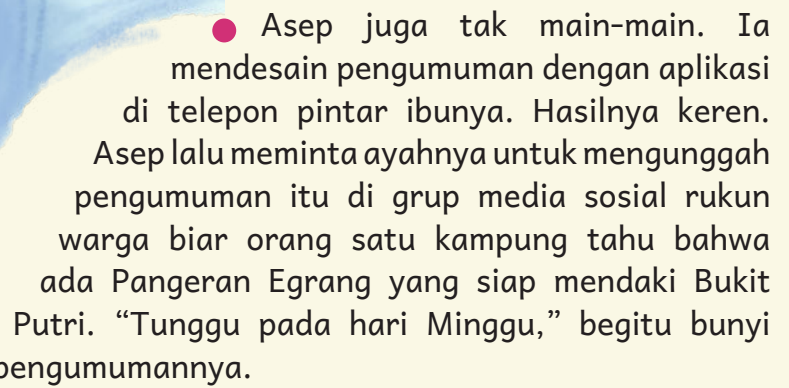
“Ari kitu uing nu rék indit téh?” walon Asép bari ngangkat taktakna saeutik. “Tapi, ari cék uing mah ulah leuwih ti sajam. Urang téh rék nyieun rékor, lin?”

“Sabaraha lila urang bisa nepi ka puncak pasir?” Rakéan nanya.

“Ari kitu uing nu rék indit téh?” walon Asép bari ngangkat taktakna saeutik. “Tapi, ari cék uing mah ulah leuwih ti sajam. Urang téh rék nyieun rékor, lin?”

“Masa aku harus menyebut kamu Pangeran Kodok!” kata Asep sambil berlalu. Rakean menggaruk-garuk kepala sambil tersenyum kecil. Asep memang lucu.

«Tu m'appelles Prince des échasses ? Mais c'est trop! » dit Rakean.

« Tu veux que je t'appelle le Prince des Crapauds alors! » dit Asep nonchalamment. Rakean se gratta la tête avec un petit sourire. Il est très drôle, Asep.

- Asép gé lain heuheureuyan. Manéhna ngadésain béwara maké aplikasi dina hapé indungna. Hasilna alus pisan. Geus kitu Asép meredih ka bapana sangkan éta béwara diunggah di grup média sosial RW. Ngarah urang lembur nyahoeun yén aya Pangéran Égrang nu siap naékan Pasir Putri. Dagoan poé Ahad, kitu cék dina béwara téh.

“Uing disebut Pangéran Égrang ku manéh? Lebay pisan!” cék Rakéan.

“Piraku uing kudu nyebut Pangéran Bangkong?” walon Asép bari ngaléos. Rakéan garo-garo teu ateul bari umat-imut. Asép téh mémang lucu.

[illegible]

"Ե՛կ Ը՛հնա՛ն, ՍԵԼԷ՛ն (ՅԵ՛կ Ե՛կ ՍԵԼ՝) Ը՛հնա՛ն, ՍԷ՛հն!" չժժ՛ն, Է՛նժ՛ն:

[illegible]

- Asep a donné le signal du départ. Rakean se mit à marcher sur ses échasses. Sa main tira le bâton de bambou afin que les jambes et les bâtons puissent avancer. Alternier à gauche à droite, et ainsi de suite, comme pour une marche normale. On voyait clairement l'habileté de Rakean à se servir de ses échasses.

- [illegible]

● Sorak sorai warga kampung mengiringi langkah Rakean. Asep sibuk memotret. Jalan dari lapangan voli menuju Sungai Citamiang agak datar bahkan di bagian tertentu menurun. Rakean melalui pesawahan dan kebun dengan cepat. “Satu jam finis, jangan lebih,” begitu teriak Asep.

Sungai Citamiang tidak terlalu lebar. Asep sudah menentukan lokasi Rakean harus menyeberang agar tidak terlalu susah. Tepat di bawah pohon loa banyak batu dengan permukaan datar. Bahkan, Rakean seperti kancil yang riang melompat-lompat saat melewati batu-batu itu.

“Bagus!” kata Asep sambil mengamati hasil fotonya.

Kini jalan menanjak. Rakean sangat berhati-hati. Badan harus membungkuk jika tak ingin terjengkang ke belakang. Rakean bahkan harus berulang-ulang memilih pijakan yang kuat buat tumpuan egrang agar jangan sampai terpeleset.

● Les acclamations des villageois accompagnèrent les pas de Rakean. Asep prenait des photos. La route qui relie le terrain de volley-ball à la rivière Citamiang est plutôt plate mais dans certaines parties il y avait des descentes raides. Rakean traversa rapidement les rizières et les jardins. « Une heure jusqu’à la ligne d’arrivée, pas plus », murmura Asep.

La rivière Citamiang n’est pas très large. Asep avait désigné un endroit pas trop difficile que Rakean devait traverser, juste sous l’arbre où se trouvent de nombreuses pierres à surface plane. Rakean sauta joyeusement comme un cerf-nain qui gambade de haut en bas sur les pierres.

« Très belles ! » dit Asep en observant les résultats de ses photos.

Maintenant, la route monte. Rakean était très prudent. Le corps doit se pencher pour ne pas être retenu en arrière. Rakean a même dû choisir une base solide à plusieurs reprises, pour avoir l’assurance, grâce au pivot, de ne pas glisser.

● “Ayo, Kean. Berjuang! Di atas sana ada pohon ketapang. Kau bisa beristirahat sebentar, asal jangan turun ke tanah. Duduklah di cabangnya!” Asep berteriak di depan.

“Baik!” sahut Rakean dengan napas yang agak cepat. Pohon jagung yang berbunga di punggung bukit terlihat indah disiram matahari pagi.

Rakean sampai juga di pohon ketapang. Aha, cabangnya besar dan agak rendah. Boleh juga untuk istirahat. Kemudian, ia duduk dan bersandar di cabang pohon. Angin yang berembus lumayan segar untuk mengeringkan keringat di wajah.

Pandangan Rakean dilempar ke lembah. Atap-atap rumah di Lebakwangi terlihat dengan jelas. Perjalanan yang sudah dia tempuh lumayan juga. Lalu, ia mengalihkan pandang ke depan. Jalan mulai melandai dan tak terlalu terjal.

● « Allez, Rakean. Fais un effort! Là-haut, il y a un arbre ketapang. Tu peux t’y reposer un moment mais ne touche pas le sol. Assieds-toi sur sa branche! » cria Asep cria de loin.

« Bon, d’accord ! » dit Rakean dans un souffle assez rapide. Les fleurs de maïs sur la crête étaient magnifiques sous le soleil du matin.

Rakean a aussitôt atteint l’arbre ketapang. Aha, les branches sont grandes et plutôt basses. Il pouvait faire une petite pause. Il s’assit et s’appuya contre une branche d’arbre. Le vent soufflait, assez pour lui sécher la sueur du visage.

Le regard de Rakean plongea dans la vallée. On voyait nettement les toits des maisons de Lebakwangi. L’excursion qu’il était en train de faire n’était pas mal non plus. En regardant vers l’avant, il vit la route s’abaisser doucement, en pente douce.

● “Geuwat, Kéan. Satékah polah kudu bisa! Tuh, di tonggoh aya tangkal katapang. Manéh bisa reureuh sakeudeung, asal tong turun kana taneuh. Diuk wé dina dahan!” Asép gogorowokan di hareup.

“Heug!” omong Rakéan bari rénghap-ranjug. Tangkal jagong nu kembangan lebah tonggong pasir, éndah pisan katémbongna, kahibaran wanci poyan.

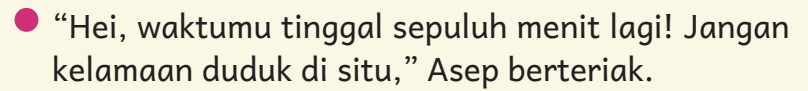

A stylized illustration of a tree branch with several yellow-green leaves. The branch is brown and textured, extending from the left side of the frame. The leaves are elongated and have a slightly wavy shape, with some showing darker green veins. The background is a solid light blue color.

A stylized illustration of a young boy with dark skin and hair, wearing a white headband and a red tunic. He has a large, open-mouthed smile showing his teeth. He is standing outdoors, with a green bamboo pole visible on the right and a blue sky with clouds in the background. The art style is soft and painterly.

[illegible][illegible]

● « Hé, dis donc, tu n'as que dix minutes devant toi ! Ne reste pas assis là », cria Asep.

- “Héy, kari sapuluh menit deui! Tong lila teuing diuk di dinya,” Asép ngagorowok deui.

“**ຂົນໄພ້, ກັ່ງ ຈຸບູນ, ປັ່ງຫໍ້ ເຊ່! ຫໍ້ ນັ່ງ ຫໍ້ ເຊ່ກໍ; ເ ເຊ່,**
ເຊ່ກໍ; ເຊ່ກໍ; ເຊ່ກໍ; ເຊ່.

99

● “Wualaaah, gawat!” desis Rakean.

Penghuni sarang rupanya terganggu. Tabuhan mulai berseliweran mendengung-dengung. Rakean cepat menghindar. Ia bergegas menaiki egrang dari atas cabang pohon dengan susah payah.

Asep mengetahui temannya terancam bahaya. Ia berteriak, “Awat, Kean, cepat lari!”

Seperti dikejar pesawat tempur yang mendesing, Rakean berusaha menghindar serangan tabuhan yang semakin lama semakin banyak dan liar. Untung jalan sudah melandai. Ia mengebut dengan egrang sehingga akhirnya menjauh dari gerombolan tabuhan itu. Rakean terus berpacu. Ia ingin cepat tiba di puncak.

● « Mon Dieu, mais c’est grave, ça! » siffla Rakean.

Les habitants du nid avaient été apparemment dérangés. Ils commencèrent à bourdonner. Rakean esquiva rapidement. Il se précipita péniblement vers le haut pour prendre ses échasses depuis l’extrémité de la branche de l’arbre.

Asep découvra que son ami était en danger. Il cria: « Attention, Kean, sauve-toi, cours vite! »

C’était comme si Rakean était poursuivi par un avion de chasse strident au fur et à mesure qu’il tentait d’esquiver les attaques de nombreuses guêpes devenues folles. Heureusement, le sentier était en pente. Il accéléra sur ses échasses afin de s’éloigner de la horde de guêpes tout en continuant à courir. Il voulait atteindre le sommet rapidement.

● “Waduh, cilaka!” Rakéan ngaranjug.

Nu boga sayang sigana mah kagareuwahkeun. Éngang mimiti rabeng tinghariung. Bari hésé béléké, manéhna buru-buru naék kana égrang tina dahan.

Asép nyahoeun babaturanana kaancam bahaya. Manéhna ngagorowok, “Awat, Kéan, gancang lumpat!”

Kawas diberik pesawat tempur nu ngabelesur, Rakéan satékah polah nyingkahan serangan éngang nu beuki lila beuki riab. Hadéna téh jalan geus mimiti mayat. Manéhna ngaderegdeg maké égrang nepi ka antukna ngajauhan abrulan éngang. Manéhna hayang geura-geura anjog ka puncak.

● “ᑭᑭᑦ, ᑭᑭᑦ!” ᑭᑭᑭᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭᑭᑭ.

ᑭ ᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭᑭᑭᑭ. ᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭᑭᑭ. ᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭᑭᑭ, ᑭᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭ.

ᑭᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭ. ᑭᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭᑭᑭᑭᑭ, “ᑭᑭᑭᑭ, ᑭᑭᑭᑭᑭᑭ, ᑭᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭᑭᑭᑭ!”

ᑭᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭᑭᑭ, ᑭᑭᑭᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭᑭ ᑭ ᑭᑭᑭᑭᑭᑭ, ᑭᑭᑭᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭᑭᑭ. ᑭᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭᑭᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭᑭᑭᑭᑭ ᑭᑭᑭᑭᑭᑭᑭᑭ.

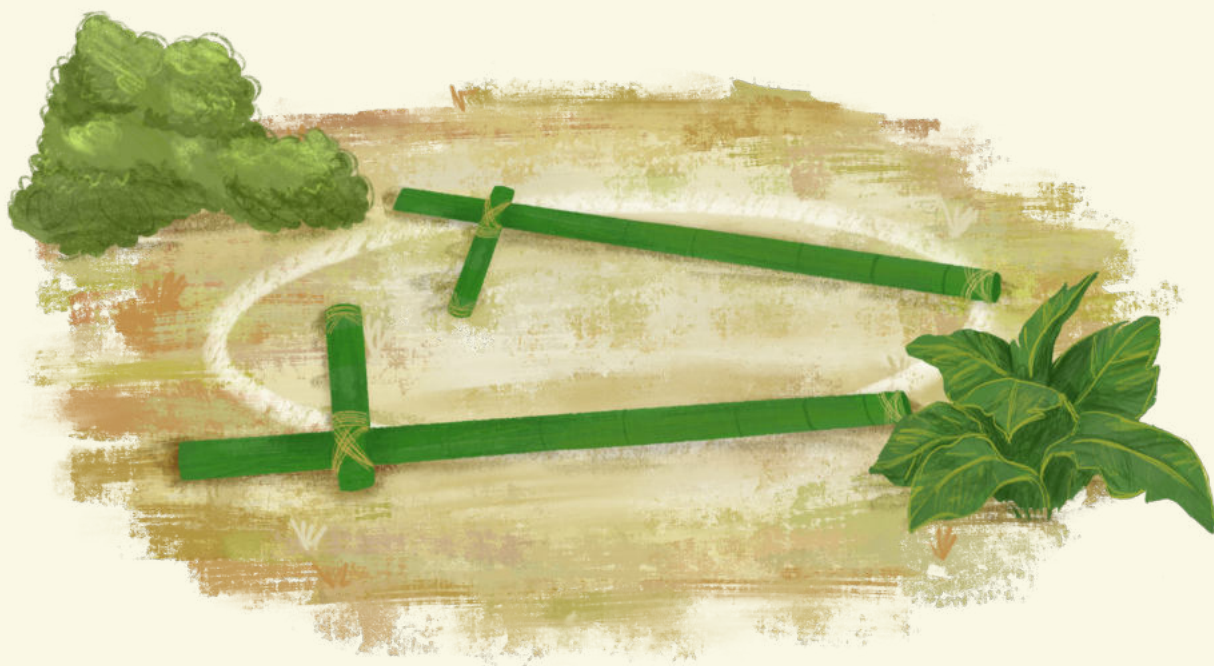

- Rakean menoleh pada Asep. Asep menjawabnya dengan mengacungkan jempol.

- Asep lui sourit avec un pouce levé.

- [illegible]

Le sundanais est parlé par l'ethnie sundanaise de Java Ouest. En outre, il est également répandu dans le Java Central, Jakarta le capital, Lampung, Bengkulu et Sulawesi. Le nombre de locuteurs est d'environ 42 millions de personnes. L'utilisation du script sundanais n'est pas aussi active que la langue parlée. Le statut linguistique n'est pas en danger.

Wayang Sayang

La marionnette d'ombre adorable

Écrivain et Traducteur de langue régionale:

Mas Ruscitadewi

Illustrateur:

Octavia Ayu Niamillah

Philologues:

I Nyoman Sutrisna and I Made Sudiana

Sebelum kakeknya meninggal Putu Suta diberikan sebuah wayang berbentuk gunung, yang disebut *Kayonan*. “*Kayonan* adalah simbol kemauan. *Kayonan* bisa menjadi apa saja sesuai kemauan dalang,” jelas kakeknya.

Jika rindu pada kakeknya, wayang itulah yang dipegang Suta.

“Wayang *Kayonan* juga simbol gunung. Menjaga gunung akan mendapat anugerah, merusak gunung akan mendapat bencana,” jelas kakek sambil memperlihatkan ukiran dan lukisan pada wayang kulit itu. Ada sebuah pohon besar dengan daun, bunga, dan buah yang indah. Ada juga *pelinggih meru*, burung, singa, monyet, dan yang lainnya.

Sadurung pekaknyané padem, Putu Suta kawéhin wayang asiki sané marupa gunung. Wayang punika maadan Kayonan. “Kayonan wantah pralambang pikayun. Kayonan prasida kadadosang napi kémanten nganutin kayun dalang,” teges pekakné.

Yéning Putu Suta kangen sareng pekakné, wayang punika sané kagisi.

“Wayang *Kayonan* taler pralambang gunung. Nyaga gunung pacang molihang panugrahan, ngusak gunung pacang ngwetuang bencana,” baos pekakné sinambi ngédéngang ukiran lan gambaran ring wayang kulit punika. Wénten taru ageng madon, mabunga, miwah mabuah asri. Wénten palinggih méru, kedis, singa, bojog, lan sané siosan.

Avant la mort de son grand-père, Putu Suta a reçu une marionnette en forme de montagne, appelée *kayonan*. « *Kayonan* est un symbole de volonté, elle peut être n'importe quoi selon la volonté de notre cerveau », lui disait son grand-père.

Comme son grand-père lui manquait, Suta tenait à sa marionnette.

« La marionnette *kayonan* est un symbole de la montagne. Conserver la montagne sera une chance, ruiner la montagne sera un désastre », expliquait grand-père en montrant les sculptures et les peintures sur la marionnette d'ombre. Il y a un grand arbre avec de belles feuilles, des fleurs et des fruits. Il y a aussi des *pelinggih meru* (un bâtiment avec un toit en terrasse avec un symbole de montagne comme lieu de culte pour les hindous balinaï), le lieu des dieux, des oiseaux, des lions, des singes et autres.

„Sadekang kakekku kabéhané di Putu Suta kagawéhin wayang asiki sané marupa gunung. Wayang punika maadan Kayonan. “Kayonan wantah pralambang pikayun. Kayonan prasida kadadosang napi kémanten nganutin kayun dalang,” teges pekakné.”

„Yening Putu Suta kangen sareng pekakné, wayang punika sané kagisi.”

„Wayang Kayonan taler pralambang gunung. Nyaga gunung pacang molihang panugrahan, ngusak gunung pacang ngwetuang bencana,” baos pekakné sinambi ngédéngang ukiran lan gambaran ring wayang kulit punika. Wénten taru ageng madon, mabunga, miwah mabuah asri. Wénten palinggih méru, kedis, singa, bojog, lan sané siosan.”

- Kakeknya memang telah tiada, tetapi ajaran-ajarannya tetap Suta ingat.
“Wayang adalah bayangan manusia. Ada baik dan buruk. Wayang dipakai untuk menegur yang berbuat salah agar tidak marah,” jelas kakek.

- Son grand-père disparut aussi mais tout ce qu’il avait enseigné restait dans la tête de Suta.
« Les marionnettes sont l’ombre des hommes. Il y a du bon et du mauvais. La marionnette est utilisée pour réprimander celui qui a fait une faute afin qu’il ne se mette pas en colère », avait expliqué grand-père.

- Pekakné yakti sampun newata, sakéwanten ajah-
ajahanné setata Suta inget.
- “Wayang punika lawat manusa. Wénten becik
lan kaon. Wayang punika anggén ngingetin sané
maparisolah kaon mangda ten duka,” kénten pekakné.

- Suta kini duduk di kelas 5 sekolah dasar. Ia sering ditunjuk mengikuti berbagai lomba seni. Kali ini dia berhasil menjadi juara dalam lomba bercerita se-Provinsi Bali.
- “Suta, pintar sekali berbagai seni Bali, pandai berganti peran, juga bersuara binatang,” puji Guna, temannya. Wira dan Sila juga mengagumi bakatnya.
- “Aku diajari kakek. Aku sebenarnya ingin menjadi dalang, tetapi...,” ucap Suta lirih.
- “Wah, cocok. Mengapa tidak jadi dalang saja?” tanya Wira.
- “Jadi dalang saja,” kata Guna dan Sila serentak. Suta berkata pelan, “Aku hanya punya satu wayang.”
- “Oh, wayang kesayanganmu itu, ya?” tanya Guna. Suta mengangguk.
- “Bagaimana main wayang dengan satu wayang?” tanya Suta. Teman-temannya diam.

- Suta mangkin sampun kelas 5 sekolah dasar. Ipun sering kajudi nyarengin makudang-kudang pacentokan seni. Sané mangkin ipun prasida dados jayati ring lomba macarita sa-Provinsi Bali.
- “Suta dueg sajan sakancan seni Bali, dueg maganti peran, kéto masih masuara beburon,” puji Guna, timpalnyané. Wira lan Sila taler ngon ring kabisannyané.
- “Tiang ajahina kén pekak, tiang sujatiné dot dados dalang, kéwanten...,” baos Suta enduk.
- “Wah, cocok. Dados ten dados dalang manten?” patakén Wira.
- “Dados dalang manten,” baos Guna lan Sila sinarengan. Suta mabaos alon, “Tiang wantah madué wayang asiki.”
- “Oh, wayang kesayangan ragané nika, ngih?” patakén Guna. Suta manggutan.
- “Punapi carané nyolahang wayang nganggén asiki wayang?” Suta ngrenggeng. Timpal-timpalnyané meneng.

- Suta pulang dengan wajah letih. Piala dan piagam diletakkannya di atas meja.
- "Hore..., Bli Suta juara," teriak adiknya.
- Ibu menyambutnya. "Kakekmu pasti bangga," kata ibu sambil memeluk Suta.
- "Akan tetapi, aku ingin menjadi dalang, Bu," kata Suta sambil berjalan masuk kamar.
- Suta rentra à la maison avec un visage fatigué. Il avait mis le trophée et la charte sur la table.
- « Hourra... Bli Suta champion ! » s'écria sa sœur.
- Maman l'accueillit fièrement. « Ton grand-père doit être fier », dit maman en serrant Suta dans ses bras.
- « Mais, je veux être dalang, Ibu, » dit Suta en entrant dans sa chambre.
- Suta budal, semuné lecek. Piala lan piagam kagenahang ring duur méjané.
- "Horé..., Béli Suta juara," kraik adinné.
- Méménne magpag. "Pekak ceningé pasti bangga," kénten méménne sinambi ngelut Suta.
- "Kéwanten, tiang meled dados dalang, Mé," baos Suta raris macelep umah metén.
- សូតាក្នុងរោងបំបៅកូនមិនទាន់ដឹងថាឈប់ហើយ។
- “អូ... ប្រុសសូតាឆ័យ!” ក្រីក្រចិត្តខ្លាញ់។
- ម៉ែសូតាជួយលេងបោះពុម្ព។ “ប្រាកដជាឆ័យណាស់,” ម៉ែសូតាសួរខ្លាញ់។
- “ប្រាកដណាស់, ប្រាកដជាឆ័យណាស់,” ប្រាប់ម៉ែសូតា។

- Di kamar Suta mengambil wayang *Kayonan-nya*. Suta memukul-mukul dipan dengan keras sambil memainkan wayang itu. Suta berbicara, seperti seorang dalang. “Terima kasih wayang sayang, karenamu aku jadi juara bercerita. Aku ingin bisa memainkanmu seperti kakek.”

Angin bertiup kencang. Wus..., wus..., daun-daun nangka berjatuhan.

- Dans sa chambre, Suta saisit sa marionnette kayonan. Il frappa fort le divan tout en la jouant. Suta parla comme un dalang : « Merci chère marionnette, grâce à toi je suis devenu le champion de la narration. Je veux pouvoir jouer avec toi comme le faisait grand-père. »

Le vent soufflait. Wuss..., wuss..., les feuilles du jacquier tombaient.

Suta terdiam, dia menatap ke luar jendela. Suta melihat daun nangka kering berserakan. Tiba-tiba dia mendapatkan ide. Dia keluar dan memunggut daun-daun itu. Suta mengambil pisau kecil yang ujungnya lancil, dengan pisau itu Suta membuat berbagai bentuk wayang. Ada wayang Arjuna, punakawan, raksasa, binatang, dan pohon-pohonan. Tangkai daun nangka langsung dipakai sebagai tangkai wayang. Hari itu Suta asyik bermain wayang dari daun nangka kering bersama adiknya.

Suta se taisait en regardant par la fenêtre. Il vit que des feuilles de jacquier séchées s'éparpillaient autour. Soudain, il eut une idée. Il sortit et ramassa les feuilles. Suta prit un petit couteau dont l'extrémité était pointue avec lequel il fit différentes formes de marionnettes. Il y avait des marionnettes représentant Arjuna, des clowns courtisans, des géants, des animaux et des arbres. Les pétales de jacquier furent directement utilisés comme squelettes de marionnettes. Ce jour-là, Suta était absorbé par ce jeu de marionnettes à partir de feuilles de jacquier séchées. Sa sœur fut la spectatrice.

[illegible]

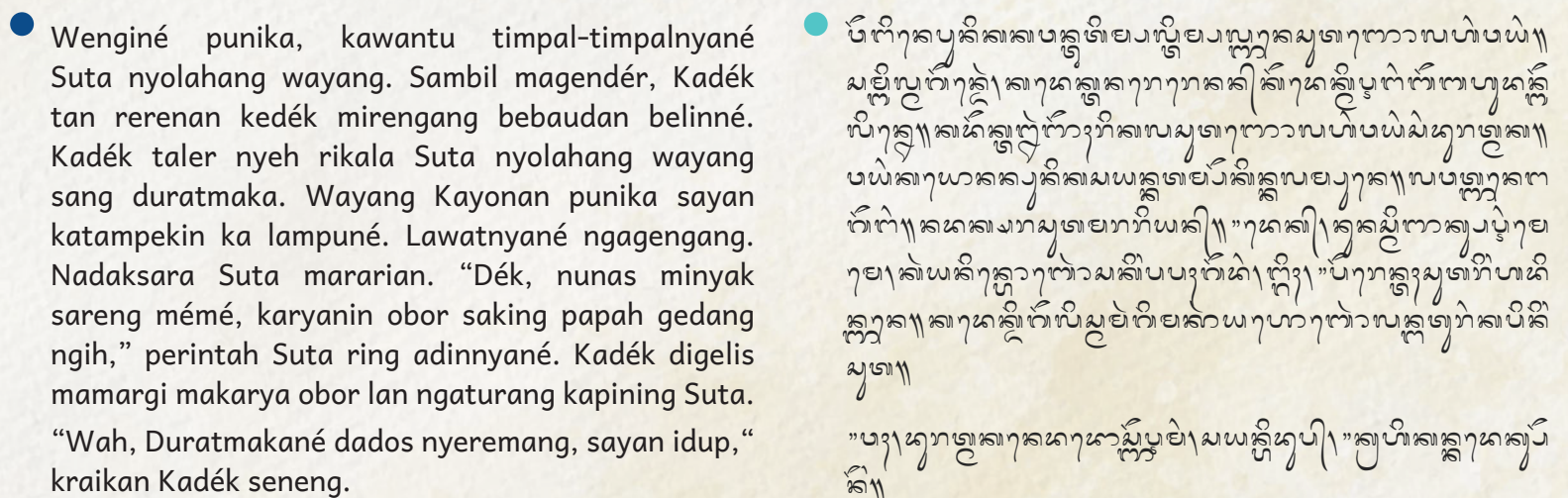

- Di sekolah Suta menceritakan wayang-wayang yang dibuatnya kepada Wira, Guna, dan Sila.
“Ayo, kita pentaskan wayang di rumahmu, aku membuatkan kelir dari bekas kain kakek,” usul Sila.
“Aku nanti yang bawa lampu belajar untuk *blencong*,” ujar Wira.
Guna tak mau kalah, “Aku *magender* dengan Kadek,” katanya.
- À l’école, Suta raconta à Wira, Guna et Sila ce qu’il avait fait avec les marionnettes qu’il avait fabriquées.
« Allez, jouons les marionnettes chez toi, j’ai fait un kelir (un écran en tissu) avec l’ancien sarong blanc de grand-père, cela fait comme un écran », proposa Sila.
« C’est moi qui porterai la lampe de lecture, elle sera notre blencong (une lampe de marionnette balinaise) », dit Wira.
Guna ne voulait pas être laissé pour compte, « Je jouerai du métallophone balinaise (gender) avec Kadek », dit-il.
- Ring sekolah Suta nyaritayang wayang-wayang sané dané karyanin kapining Wira, Guna, lan Sila.
“Ngiring iraga nyolahang wayang ring umah ragané, tiang makarya kelir saking ladan kamen pekak tiangé,” Sila ngusulang.
“Tiang nyen makta lampu malajah, anggén bléncong,” pajar Wira.
Guna tan kayun kalah, “Tiang magendér sareng Kadék,” baosné.
- វិទ្យាសាលាសូតាបាននិយាយអំពីរបៀបដែលគាត់បានធ្វើឡើងវិញ
ក្បែរតុស្នូល។
“តើវិទ្យាសាលាសូតាបាននិយាយអំពីរបៀបដែលគាត់បានធ្វើឡើងវិញ
នឹងគាត់មិត្តភក្តិយុវជន។” មីនស្រីសួរ។
“និងក៏គ្រូបងប្អូនយើងទាំងអស់គ្នាដែលបាននិយាយ។” មីនស្រីប្រាប់។
ក្បែរតុស្នូល។ “និងក៏គ្រូបងប្អូនយើងទាំងអស់គ្នាដែលបាននិយាយ។” មីនស្រីប្រាប់។

- Malam itu dibantu teman-temannya Suta mementaskan wayang. Sambil *magender*, Kadek tak henti-hentinya tertawa mendengar lawakan kakaknya. Kadek juga ketakutan ketika Suta memainkan peran jahat. Wayang digerakkan mendekati lampu. Bayangannya jadi makin besar. Tiba-tiba Suta berhenti. “Dek, minta minyak pada ibu, buat obor dari pelepah pepaya, ya,” perintah Suta. Kadek dengan cepat membuat obor kecil dan memberikannya pada Suta.
“Wah, hantunya jadi lebih seram, lebih hidup,” teriak Kadek senang.

- Cette nuit-là, ses amis aidèrent Suta à jouer les marionnettes. Tout en jouant du métallophone, Kadek ne pouvait s’empêcher de rire quand son frère plaisantait. Kadek fut terrifié lorsque Suta joua un rôle maléfique. La marionnette se rapprocha de la lampe. L’ombre devint de plus en plus grande. Suta s’arrêta soudainement. « Deck, demande de l’huile à maman, fais une torche avec des frondes de papaye, oui, » commanda Suta. Kadek fabriqua rapidement une petite torche et la donna à Suta.
« Wow, le fantôme est devenu plus sinistre, plus vivant », cria joyeusement Kadek.

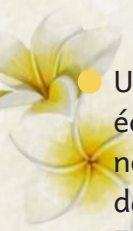

● Setiap ada waktu luang, Suta dan teman-teman selalu memainkan wayang. Awalnya dari daun nangka kemudian anak-anak itu menemukan kardus bekas yang juga bisa dijadikan wayang. Pertunjukan Wayang Suta dan kawan-kawannya semakin terkenal di Banjar Mungsengan, Kintamani, Bangli tempat Suta tinggal. Pertunjukan wayangnya juga ditonton oleh anak-anak dari *banjar* lain.

● À chaque temps libre, Suta et ses amis jouent toujours les marionnettes. Initialement à partir de feuilles de jacquier, les enfants trouvèrent des boîtes en carton usagées qui pouvaient également être utilisées comme marionnettes. Les performances de Wayang Suta et de ses amis sont devenues de plus en plus célèbres à Banjar Mungsengan, Kintamani, Bangli où Suta vivait. Le spectacle des marionnettes a attiré des enfants d'autres banjars (groupes de familles liées par les coutumes et la culture balinaises) qui vinrent aussi.

● Asing wénten galah embang, Suta lan timpal-timpalnyané setata ngolahang wayang. Pangawitné saking daun nangka, raris alit-alité punika molihang kardus sané prasida kaanggén wayang. Sesolahan wayang Suta lan timpal-timpalnyané sayan kasub ring Banjar Mungsengan, Kintamani, Bangli, genah dané meneng. Sesolahan wayang Suta taler katonton antuk alit-alité saking banjar siosan.

● ហាសិវុបត្តិគ្រូបរុហ័ត្តិស្នូលនិមន្តិយាប្រើប្រាស់កាតុងប្រើប្រាស់
ហាសិវុបត្តិគ្រូបរុហ័ត្តិស្នូលនិមន្តិយាប្រើប្រាស់កាតុងប្រើប្រាស់
ហាសិវុបត្តិគ្រូបរុហ័ត្តិស្នូលនិមន្តិយាប្រើប្រាស់កាតុងប្រើប្រាស់
ហាសិវុបត្តិគ្រូបរុហ័ត្តិស្នូលនិមន្តិយាប្រើប្រាស់កាតុងប្រើប្រាស់
ហាសិវុបត្តិគ្រូបរុហ័ត្តិស្នូលនិមន្តិយាប្រើប្រាស់កាតុងប្រើប្រាស់
ហាសិវុបត្តិគ្រូបរុហ័ត្តិស្នូលនិមន្តិយាប្រើប្រាស់កាតុងប្រើប្រាស់
ហាសិវុបត្តិគ្រូបរុហ័ត្តិស្នូលនិមន្តិយាប្រើប្រាស់កាតុងប្រើប្រាស់
ហាសិវុបត្តិគ្រូបរុហ័ត្តិស្នូលនិមន្តិយាប្រើប្រាស់កាតុងប្រើប្រាស់
ហាសិវុបត្តិគ្រូបរុហ័ត្តិស្នូលនិមន្តិយាប្រើប្រាស់កាតុងប្រើប្រាស់
ហាសិវុបត្តិគ្រូបរុហ័ត្តិស្នូលនិមន្តិយាប្រើប្រាស់កាតុងប្រើប្រាស់

- “Jangan khawatir. Aku punya banyak kardus bekas. Kita bisa minta tolong ayahmu dan pak guru untuk membantu menggambar dan membuat tokoh-tokoh wayang yang sulit,” usul Guna. Suta jadi bersemangat, apalagi ayahnya berjanji mengajari dan membuatkan tokoh wayang Dewa Siwa dalam lakon “Arjuna Matapa” yang akan dimainkannya.

- « Ne vous inquiétez pas. J'ai beaucoup de cartons usagés. Nous pouvons demander à votre père et à votre instituteur de vous aider à dessiner et à créer des figures compliquées de marionnettes », suggéra Guna. Suta était excité, d'autant plus que son père lui avait promis d'enseigner le comportement du dieu Shiva dans la pièce « Arjuna Matapa » qu'il allait jouer. Il ferait aussi la marionnette du dieu.

- “Sampunang sangsaya. Tiang wénten kardus akéh . Iraga dados nunas tulung ring reraman iragané lan pak guru mangda ngambarin lan ngaryanin tokoh-tokoh wayang kulit sané méwéh,” Guna ngusulang. Suta mawastu égar, napi malih reramannyané majanji ngajahin lan ngaryanin tokoh wayang Déwa Siwa ring lampahan “Arjuna Matapa” sané pacang dané solahang.

- [illegible]

“Wayangmu terlalu lancip, bentuknya kurang nyata, seperti wayang Jawa. Bentuk wayang Bali lebih nyata. Wayangnya harus banyak dilubangi agar bentuk bayangannya jelas karena ditonton dari balik layar,” jelas bapak Suta kepada Sila yang membantu membuat gambar.

Akhirnya, mereka berhasil membuat wayang dari kardus bekas. Ada beberapa tokoh wayang yang mereka buat sesuai dengan cerita “Arjuna Matapa”, yaitu tokoh Arjuna sang pahlawan yang baik, tokoh Dewa Siwa, pemburu, babi hutan, dan lain-lain.

« Ton wayang est trop pointu, la forme est moins réelle, comme le Wayang javanais. La forme du Wayang balinais est plus proche de la réalité. Les marionnettes doivent être très creusées pour que la forme des ombres soit claire car les spectateurs doivent pouvoir les voir depuis les coulisses », expliqua Bapak Suta qui avait aidé Sila à créer l’image.

Finalemt, ils réussirent à fabriquer des marionnettes à partir de carton usagé. Ils reconstituèrent plusieurs personnages de marionnettes à partir de l’histoire de « Arjuna Matapa », c’est-à-dire Arjuna représentant le bon héros qui devait affronter la figurine du dieu Shiva, le chasseur, le sanglier, et d’autres personnages.

- “Wayang ragané lebihan lanying, wentukné kirang seken, sakadi wayang Jawi. Wentuk wayang Bali nika seken. Wayangé patut akéh kabolongin mangda wentuk lawatné pedas duaning katonton saking durin kelir,” baos bapané Suta kapining Sila sané ngwantu makarya gambar.

Pamuputné, alit-alité prasida makarya wayang saking kardus. Wénten makudang-kudang tokoh wayang sané kakaryanin nganutin carita “Arjuna Matapa”, inggih punika tokoh Arjuna sang satria prawira sané luh, tokoh Déwa Siwa, juru boros, céling alas lan sané siosan.

- “ບໍ່ພໍ່ກາກກຽມຕົວເປັນຄູ່ກັບນ້ອງໜຶ່ງທີ່ມີຄວາມສົນໃຈໃນການເຮັດວຽກງານນີ້. ບໍ່ພໍ່ກາກກຽມຕົວເປັນຄູ່ກັບນ້ອງໜຶ່ງທີ່ມີຄວາມສົນໃຈໃນການເຮັດວຽກງານນີ້. ບໍ່ພໍ່ກາກກຽມຕົວເປັນຄູ່ກັບນ້ອງໜຶ່ງທີ່ມີຄວາມສົນໃຈໃນການເຮັດວຽກງານນີ້. ບໍ່ພໍ່ກາກກຽມຕົວເປັນຄູ່ກັບນ້ອງໜຶ່ງທີ່ມີຄວາມສົນໃຈໃນການເຮັດວຽກງານນີ້.”

ບໍ່ພໍ່ກາກກຽມຕົວເປັນຄູ່ກັບນ້ອງໜຶ່ງທີ່ມີຄວາມສົນໃຈໃນການເຮັດວຽກງານນີ້. ບໍ່ພໍ່ກາກກຽມຕົວເປັນຄູ່ກັບນ້ອງໜຶ່ງທີ່ມີຄວາມສົນໃຈໃນການເຮັດວຽກງານນີ້. ບໍ່ພໍ່ກາກກຽມຕົວເປັນຄູ່ກັບນ້ອງໜຶ່ງທີ່ມີຄວາມສົນໃຈໃນການເຮັດວຽກງານນີ້. ບໍ່ພໍ່ກາກກຽມຕົວເປັນຄູ່ກັບນ້ອງໜຶ່ງທີ່ມີຄວາມສົນໃຈໃນການເຮັດວຽກງານນີ້.

- Le public était conquis, mais les juges avaient réduit la note de Suta de sorte qu'il perdit.

- Sakéwanten, nadaksara kapireng suara “krék!” Wayang Arjuna lan Juru Boros miwah senjata sané kanggén uék. Panonton ica lan sayan ramia. Agét Suta madué Wayang Arjuna sané lianan. Wayang Juru Boros raris dané gentosin antuk Wayang Déwa Siwa. Penonton kadaut, sakéwanten panuréksa ngirangin nilai Suta. Kakirangan nilai punika ngawi Suta kalah.

- [illegible]

- Walaupun kalah dalam lomba mendalang Pesta Kesenian Bali, Suta dan teman-temannya tidak patah semangat. Mereka merasa mendapat banyak pelajaran.

“Untung kita ikut lomba. Karena ikut lomba, aku jadi hapal banyak gending,” kata Guna.

“Aku juga tidak grogi lagi,” kata Wira tertawa.

- Bien qu’ils furent battus à cette compétition de dalang de la Fête des arts balinais, Suta et ses amis ne se découragèrent pas. Ils ont même l’impression d’avoir beaucoup appris.

« Heureusement que nous avons participé à la compétition. Grâce à elle, je me suis familiarisé avec beaucoup de gamelan », déclara Guna. « Je ne suis pas consterné non plus », dit Wira en riant.

-
- Pada hari Senin berikutnya, saat upacara bendera, Suta diminta tampil ke depan oleh kepala sekolahnya. Suta diberi hadiah satu keropak wayang kulit. “Ini sumbangan sukarela dari keluarga SD Negeri Catur, Kintamani, Bangli,” jelas Pak Jati. Tepuk sorak anak-anak bergema. Putu Suta benar-benar kaget dan merasa sangat terharu.

- Le lundi suivant, à l’école, lors de la cérémonie du drapeau, Suta fut invité par son directeur à se présenter. Suta fut récompensé par une boîte d’un jeu complet de marionnettes. « Il s’agit d’un don de la famille du SD Negeri Catur Kintamani Bangli », expliqua Bapak Jati. Les applaudissements des enfants résonnèrent. Putu Suta était vraiment stupéfait et très ému.

- Ring rahina Soma pungkuran, ritatkala upacara bendéra, Suta kanikain kaajeng olih kepala sekolahnyané. Suta kaicén hadiah akropak wayang kulit. “Niki punia lascarya saking kulawarga SD Negeri Catur, Kintamani, Bangli,” teges Pak Jati. Andupan alit-alité ramia ngebekin ambara. Putu Suta yakti-yakti makesiab lan kalintang bagia.

- ວັນທີສາມຕໍ່ມາໃນວັນສະຫວັນ, ສູ່ພາກສະໜອງກຳລັງຮຽນ, ສູ່ຫົວໜ້າໂຮງຮຽນໄດ້ຮັບສະເໜີໃຫ້ສູ່ສະໜອງເຮົາໄດ້ມີສ່ວນຮ່ວມໃນການສະແດງວິທະຍາການ. ສູ່ໄດ້ຮັບສະໜອງເຮົາໄດ້ມີສ່ວນຮ່ວມໃນການສະແດງວິທະຍາການ. ສູ່ໄດ້ຮັບສະໜອງເຮົາໄດ້ມີສ່ວນຮ່ວມໃນການສະແດງວິທະຍາການ.

ບາງຄັ້ງສູ່ໄດ້ຮັບສະໜອງເຮົາໄດ້ມີສ່ວນຮ່ວມໃນການສະແດງວິທະຍາການ. ສູ່ໄດ້ຮັບສະໜອງເຮົາໄດ້ມີສ່ວນຮ່ວມໃນການສະແດງວິທະຍາການ.

- [illegible]

La langue balinaise est parlée dans tout Bali et dans des poches linguistiques dans d'autres régions avec un total de 4,32 millions de locuteurs. L'écriture balinaise est toujours utilisée quotidiennement. Le statut linguistique n'est pas en danger. (Source : Agence de développement et de culture des langues)

Teka-teki dalam Resep Bapak

L'énigme dans la recette du père

Écrivain:
Muliasih Tary

Illustrateur:
Vicky Eva Mawarni

Traducteur de langue régionale et Philologue:
Jefrianto

“Maafkan aku. Aku tidak bisa ikut bermain bersama kalian!” seru Gumilang pada Gugun dan Kinan. Gugun dan Kinan lalu berlari menuju ke lapangan sementara Gumilang berlari ke dalam rumahnya. Gumilang selalu suka menghabiskan akhir pekan memasak bersama Bapak. Dia tak mau ketinggalan permainan teka-teki dalam masakan Bapak.

« Je suis désolé, je ne peux pas jouer avec vous les gars ! » s’exclama Gumilang à Gugun et Kinan. Gugun et Kinan couraient vers le champ pendant que Gumilang rentrait à la maison. Gumilang aime bien toujours passer le week-end à cuisiner avec papa. Il ne veut pas rater le jeu des devinettes dans la cuisine avec son père.

“Ngapurane ya, aku ora bisa melu dolan!” ujure Gumilang marang Gugun lan Kinan. Gugun lan Kinan banjur mlayu menyang lapangan. Dene, Gumilang uga mlayu mlebu menyang omah. Gumilang tansah seneng masak bareng Bapak ing dina minggu. Dheweke ora pengin ketinggalan olehe dolanan bedhek-bedhekan ing masakane Bapak.

“លាប្អូនប្អូនអស់គ្នាទៅលេងក្នុងមហាវាល!” ហ្មឺនក្រហមស្រែកប្រាប់ប្អូនប្អូនអស់គ្នា។
ប្អូនប្អូនអស់គ្នាប្រញាប់ប្រញាល់ទៅលេងក្នុងមហាវាល។ ហ្មឺនក្រហមស្រែកប្រាប់ប្អូនប្អូនអស់គ្នា។
ប្អូនប្អូនអស់គ្នាទៅលេងក្នុងមហាវាល។ ហ្មឺនក្រហមស្រែកប្រាប់ប្អូនប្អូនអស់គ្នា។
ហ្មឺនក្រហមស្រែកប្រាប់ប្អូនប្អូនអស់គ្នា។ ហ្មឺនក្រហមស្រែកប្រាប់ប្អូនប្អូនអស់គ្នា។

- “Seperti pesan rahasia, orang dahulu mengajarkan anak-anak sembari membuat perut mereka kenyang,” begitu kata bapak sambil terus mengaduk osengan ayam suwir yang hampir kering santannya. Gumilang mengangguk sementara tangannya masih sibuk dengan hidung yang gatal dan pedih setelah bersin akibat terkena bubuk merica.
- “Coba rasakan. Menurutmu apa yang kurang?” kata bapak sambil menyodorkan satu sendok ayam suwir. “Hati-hati panas,” kata bapak dengan nada ditekan supaya Gumilang menyimak perkataannya.
- “Memper sawijining wewadi, wong jaman biyen olehe mulang anak-anake karo ngajak maem,” mangkono ngendikane Bapak sinambi malik oseng ayam suwir kang wis meh mateng santene. Gumilang manthuk sinambi tangane ngosrek-osrek irunge kang gatel lan perih sawise wahing amarga nyesep bumbu mrica.
- “Coba kokrasakake, apa kang kurang?” ngendikane Bapak sinambi ngulungake sendhok isi ayam suwir.
- “Ati-ati panas,” ngendikane Bapak karo swara rada anteb supaya Gumilang nggatekake.
- “ព្រមទាំងដើម្បីជួយឱ្យកុមារទាំងអស់យើងមានសុខភាពល្អក្នុងការបរិភោគអាហារដែលយើងបានរៀបចំឱ្យពួកគេ។”
- បាបក៏បញ្ជាក់បន្ថែមទៀត៖ “ក្នុងពេលដែលយើងធ្វើការបរិភោគអាហារនេះ យើងក៏ត្រូវតែប្រុងប្រយ័ត្ន ដើម្បីជៀសវាងការបាញ់បាត់នៃសារធាតុគីមីដែលមាននៅក្នុងអាហារ។”
- ក្រុមប្រឹក្សាភិបាលក្រុងក៏បានឆ្លើយតប៖ “យល់ឃើញ បាប។ យើងនឹងត្រូវតែប្រុងប្រយ័ត្ន ដើម្បីជៀសវាងការបាញ់បាត់នៃសារធាតុគីមីដែលមាននៅក្នុងអាហារ។”
- “ពេលយើងធ្វើការបរិភោគអាហារនេះ យើងក៏ត្រូវតែប្រុងប្រយ័ត្ន ដើម្បីជៀសវាងការបាញ់បាត់នៃសារធាតុគីមីដែលមាននៅក្នុងអាហារ។”
- “យល់ឃើញ បាប។ យើងនឹងត្រូវតែប្រុងប្រយ័ត្ន ដើម្បីជៀសវាងការបាញ់បាត់នៃសារធាតុគីមីដែលមាននៅក្នុងអាហារ។”

- Gumilang senang karena masih dilibatkan dalam pembuatan masakan itu meski tadi dia mengacau dengan terlalu banyak memasukkan bubuk merica. “Terlalu pedas, Pak. Mungkin ditambahkan gula lagi akan lebih baik.” Kali ini bapak yang mengangguk, “Kamu saja yang tambahkan. Bapak perlu lihat apa beras ketan kita sudah matang atau belum.”
- Gumilang était content d’être toujours impliqué dans la préparation des plats, même s’il avait forcé sur le poivre. « Trop épicé, papa. Il serait peut-être préférable d’ajouter plus de sucre. » Cette fois c’était papa qui hochait la tête, « Vas-y, ajoute un peu de sucre. Je dois vérifier si notre riz gluant est bien cuit. »
- Gumilang senang isih diparengake melu masak, senajan dheweke mau ngganggu amarga kakehan menehi mrica. “Kepedhesen menika, Pak. Kadosé tambahi gendhis sekedhik malih supados langkung eca.” Saiki genti Bapak kang manthuk. “Kowe wae sing nambahi! Bapak arep mirsani beras ketane, wis mateng apa urung.”

- ព្រះបាទសីហនុវរ្ម័នទី៧បានបញ្ជូនព្រះបរមរាជវាំងទៅក្រុងបាវៀន ដើម្បីទទួលទេសចរណ៍។ ព្រះបាទសីហនុវរ្ម័នទី៧បានបញ្ជូនព្រះបរមរាជវាំងទៅក្រុងបាវៀន ដើម្បីទទួលទេសចរណ៍។ ព្រះបាទសីហនុវរ្ម័នទី៧បានបញ្ជូនព្រះបរមរាជវាំងទៅក្រុងបាវៀន ដើម្បីទទួលទេសចរណ៍។
- “អតីតប្រធានាធិការក្រសួងកសិកម្ម រុក្ខាប្រមាញ់ និងនេសាទ បានបញ្ជូនព្រះបរមរាជវាំងទៅក្រុងបាវៀន ដើម្បីទទួលទេសចរណ៍។”
- ព្រះបាទសីហនុវរ្ម័នទី៧បានបញ្ជូនព្រះបរមរាជវាំងទៅក្រុងបាវៀន ដើម្បីទទួលទេសចរណ៍។
- ព្រះបាទសីហនុវរ្ម័នទី៧បានបញ្ជូនព្រះបរមរាជវាំងទៅក្រុងបាវៀន ដើម្បីទទួលទេសចរណ៍។

- Kemudian, mereka akan menikmatinya di teras bersama dengan ibu sembari bapak menceritakan beberapa hal yang diingatkannya di masa lalu tentang makanan itu.

“Tahukah kamu kenapa lempeng bahan utamanya adalah beras ketan?” tanya bapak.

Gumilang melonjak girang. Ini bagian akhir pekan yang paling menyenangkan. Memecahkan pesan rahasia dari masakan bapak. Lebih banyak hari Gumilang gagal menebak, tetapi begitu dia berhasil, itu membuatnya amat bangga. Hal itu menjadi bahan cerita yang membuat temannya, Gugun dan Kinan, merasa cemburu dengan kegiatannya.
- Puis ils dégustent le plat sur la terrasse, avec maman. Papa raconte ce, dont il se souvient dans le passé au sujet du lempeng.

« Sais-tu pourquoi l’ingrédient principal du lempeng est le riz gluant ? » demanda papa.

Gumilang sauta de joie. C’est la partie la plus amusante du week-end. Découvrir le message « secret » d’un plat. Plusieurs fois Gumilang n’avait pas réussi à deviner, mais une fois qu’il l’avait fait, il était très fier. Il pouvait aussi raconter la même histoire pour rendre Gugun et Kinan jaloux de ses activités.
- Sawise rampung masak, lempere dimaem ing teras bareng Ibu. Sinambi maem lempeng, Bapak nyritakake kedadeyan ing jaman biyen kang ana gayutane karo lempeng.

- “Kamu mendapatkan hal utamanya. Memang itu tentang kelekatan dan kebersamaan. Kali ini benar setengah, tetapi setengahnya hilang karena Gumilang ragu dan meminta petunjuk lain,” kata bapak terkekeh.
- Gumilang cemberut, “Coba lagi minggu depan,” ujar ibu menenangkan.
- “Ih, tapi aku sudah tahu. Lagipula, tumben sekali itu bukan permainan kata. Biasanya selalu saja rahasianya tersembunyi dari namanya,” kata Gumilang masih mendebat kekalahan.
- « Tu as découvert l’essentiel. En effet, il s’agit d’attachement et d’unité. Mais cette fois, ta réponse est à moitié juste, tu as perdu l’autre moitié à cause de tes doutes et de tes questions sur les autres indices », déclara papa en riant.
- Gumilang fit la moue, « Essaie une autre devinette la semaine prochaine », dit maman d’un ton apaisant.
- « Ugh, mais je le savais déjà. Après tout, ce n’était pas un jeu de mots. D’habitude le secret est caché dans le mot », grommela Gumilang, toujours en train de chicaner sur sa défaite.
- “Kowe wis nemokake intine. Pancen bener, menawa iku babagan sesambungan lan patembayatan. Saiki bener separo. Separone ilang amarga kowe ora yakin tumrap wangsulanmu lan nyuwun pituduh liyane,” ngendikane Bapak karo gemuyu.
- Parase Gumilang malih mbesengut, “Dicoba maneh minggu ngarep,” ngendikane Ibu ngeneng-nengi Gumilang.
- “Lah, sejatosse kula sampun ngertos. Kok boten kados biyasane, sanes bedhekan tembung? Biyasane, wewadine wonten ing namine!” ujare Gumilang durung bisa legawa.
- “ក្រអៅខ្ញុំបានរកឃើញហេតុផលសំខាន់ៗនៃការភ្ជាប់គ្នា។ ប៉ុន្តែវាមិនទាំងស្រុងទេ ព្រោះថាមានដប់បីភាគរយដែលខ្ញុំនៅតែមិនអាចបកស្រាយបាន។ បើជាអ្នកដទៃ គួរតែសួរពីរបៀបដែលពាក្យទាំងនេះបានភ្ជាប់គ្នា។”
- “ឯងបានរកឃើញហេតុផលសំខាន់ៗនៃការភ្ជាប់គ្នា។ ប៉ុន្តែវាមិនទាំងស្រុងទេ ព្រោះថាមានដប់បីភាគរយដែលខ្ញុំនៅតែមិនអាចបកស្រាយបាន។ បើជាអ្នកដទៃ គួរតែសួរពីរបៀបដែលពាក្យទាំងនេះបានភ្ជាប់គ្នា។”
- “ប្រសិនបើឯងបានរកឃើញហេតុផលសំខាន់ៗនៃការភ្ជាប់គ្នា។ ប៉ុន្តែវាមិនទាំងស្រុងទេ ព្រោះថាមានដប់បីភាគរយដែលខ្ញុំនៅតែមិនអាចបកស្រាយបាន។ បើជាអ្នកដទៃ គួរតែសួរពីរបៀបដែលពាក្យទាំងនេះបានភ្ជាប់គ្នា។”
- “ប្រសិនបើឯងបានរកឃើញហេតុផលសំខាន់ៗនៃការភ្ជាប់គ្នា។ ប៉ុន្តែវាមិនទាំងស្រុងទេ ព្រោះថាមានដប់បីភាគរយដែលខ្ញុំនៅតែមិនអាចបកស្រាយបាន។ បើជាអ្នកដទៃ គួរតែសួរពីរបៀបដែលពាក្យទាំងនេះបានភ្ជាប់គ្នា។”

"Klepon"

Daun Pandan

Gula Jawa

Parutan kelapa

Tepung ketan

Tepung Tapioka

- Bapak selalu seperti itu. Ia segera memberi tahu apa kesalahannya dan akan segera menenangkan begitu Gumilang mengerti. Hal itu membawa ingatannya pada kue klepon yang dibuat mereka dua minggu lalu. Adonannya juga terbuat dari tepung ketan, tetapi dipadukan dengan tapioka sehingga semakin rekat. Klepon dikukus dengan isian gula jawa yang khas harum pandan. Tanpa daun pisang, klepon dibalur dengan kelapa parut yang sama rapuhnya. Jika salah sedikit, klepon akan hancur semua. “Kamu harus lembut agar tak membuatnya pecah kecuali dalam mulut,” kata bapak.
- Papa est toujours comme ça, il dit immédiatement ce qui ne va pas et à sa manière cela calme Gumilang dès qu’il a compris. Il se souvient du gâteau klepon qu’ils ont fait il y a deux semaines. La pâte est également à base de farine de riz glutineux, mais mélangée à du tapioca pour la rendre plus collante. Elle est farcie au sucre de cocotier, parfumée au pandanus et cuite à la vapeur. Le klepon est très fragile et n’est pas enveloppé de feuilles de bananier. Après la cuisson on recouvre le klepon de noix de coco râpée, très friable aussi. Un mauvais mouvement peut le disloquer. “Il faut le manier doucement afin de ne le briser que dans la bouche”, expliqua papa.
- Bapak pancen kaya ngono. Age-age nuduhake kaluputane Gumilang neng endi. Lan age-age ngenengake nalika Gumilang wis mudheng. Bab kuwi ngelingake Gumilang tumrap klepon kang digawe bareng Bapak rong minggu kapungkur. Adhonane uga digawe saka tepung ketan, nanging dicampur karo tapioka mula luwih pliket. Banjur digodhog bareng isen-isen awujud gula lan godhong pandhan. Tanpa dibuntel godhong gedhang, klepon dibaluri parutan klapa kang padha dene gampang ambyare. Kleru sithik wae, rusak sekabehane. “Anggonmu mbaluri parutan klapane kanthi lembut, ya! Supaya klepone ora pecah. Olehe pecah mengko nalika dimaem,” ngendikane Bapak.
- 𑄢𑄪𑄫𑄭𑄮𑄯𑄰𑄱𑄲𑄳𑄴𑄵𑄶𑄷𑄸𑄹𑄺𑄻𑄼𑄽𑄾𑄿𑅀𑅁𑅂𑅃𑅄𑅅𑅆𑅇𑅈𑅉𑅊𑅋𑅌𑅍𑅎𑅏𑅐𑅑𑅒𑅓𑅔𑅕𑅖𑅗𑅘𑅙𑅚𑅛𑅜𑅝𑅞𑅟𑅠𑅡𑅢𑅣𑅤𑅥𑅦𑅧𑅨𑅩𑅪𑅫𑅬𑅭𑅮𑅯𑅰𑅱𑅲𑅳𑅴𑅵𑅶𑅷𑅸𑅹𑅺𑅻𑅼𑅽𑅾𑅿𑆀𑆁𑆂𑆃𑆄𑆅𑆆𑆇𑆈𑆉𑆊𑆋𑆌𑆍𑆎𑆏𑆐𑆑𑆒𑆓𑆔𑆕𑆖𑆗𑆘𑆙𑆚𑆛𑆜𑆝𑆞𑆟𑆠𑆡𑆢𑆣𑆤𑆥𑆦𑆧𑆨𑆩𑆪𑆫𑆬𑆭𑆮𑆯𑆰𑆱𑆲𑆳𑆴𑆵𑆶𑆷𑆸𑆹𑆺𑆻𑆼𑆽𑆾𑆿𑇀𑇁𑇂𑇃𑇄𑇅𑇆𑇇𑇈𑇉𑇊𑇋𑇌𑇍𑇎𑇏𑇐𑇑𑇒𑇓𑇔𑇕𑇖𑇗𑇘𑇙𑇚𑇛𑇜𑇝𑇞𑇟𑇠𑇡𑇢𑇣𑇤𑇥𑇦𑇧𑇨𑇩𑇪𑇫𑇬𑇭𑇮𑇯𑇰𑇱𑇲𑇳𑇴𑇵𑇶𑇷𑇸𑇹𑇺𑇻𑇼𑇽𑇾𑇿𑈀𑈁𑈂𑈃𑈄𑈅𑈆𑈇𑈈𑈉𑈊𑈋𑈌𑈍𑈎𑈏𑈐𑈑𑈒𑈓𑈔𑈕𑈖𑈗𑈘𑈙𑈚𑈛𑈜𑈝𑈞𑈟𑈠𑈡𑈢𑈣𑈤𑈥𑈦𑈧𑈨𑈩𑈪𑈫𑈬𑈭𑈮𑈯𑈰𑈱𑈲𑈳𑈴𑈶𑈵𑈷𑈸𑈹𑈺𑈻𑈼𑈽𑈾𑈿𑉀𑉁𑉂𑉃𑉄𑉅𑉆𑉇𑉈𑉉𑉊𑉋𑉌𑉍𑉎𑉏𑉐𑉑𑉒𑉓𑉔𑉕𑉖𑉗𑉘𑉙𑉚𑉛𑉜𑉝𑉞𑉟𑉠𑉡𑉢𑉣𑉤𑉥𑉦𑉧𑉨𑉩𑉪𑉫𑉬𑉭𑉮𑉯𑉰𑉱𑉲𑉳𑉴𑉵𑉶𑉷𑉸𑉹𑉺𑉻𑉼𑉽𑉾𑉿𑊀𑊁𑊂𑊃𑊄𑊅𑊆𑊇𑊈𑊉𑊊𑊋𑊌𑊍𑊎𑊏𑊐𑊑𑊒𑊓𑊔𑊕𑊖𑊗𑊘𑊙𑊚𑊛𑊜𑊝𑊞𑊟𑊠𑊡𑊢𑊣𑊤𑊥𑊦𑊧𑊨𑊩𑊪𑊫𑊬𑊭𑊮𑊯𑊰𑊱𑊲𑊳𑊴𑊵𑊶𑊷𑊸𑊹𑊺𑊻𑊼𑊽𑊾𑊿𑋀𑋁𑋂𑋃𑋄𑋅𑋆𑋇𑋈𑋉𑋊𑋋𑋌𑋍𑋎𑋏𑋐𑋑𑋒𑋓𑋔𑋕𑋖𑋗𑋘𑋙𑋚𑋛𑋜𑋝𑋞𑋟𑋠𑋡𑋢𑋣𑋤𑋥𑋦𑋧𑋨𑋩𑋪𑋫𑋬𑋭𑋮𑋯𑋰𑋱𑋲𑋳𑋴𑋵𑋶𑋷𑋸𑋹𑋺𑋻𑋼𑋽𑋾𑋿𑌀𑌁𑌂𑌃𑌄𑌅𑌆𑌇𑌈𑌉𑌊𑌋𑌌𑌍𑌎𑌏𑌐𑌑𑌒𑌓𑌔𑌕𑌖𑌗𑌘𑌙𑌚𑌛𑌜𑌝𑌞𑌟𑌠𑌡𑌢𑌣𑌤𑌥𑌦𑌧𑌨𑌩𑌪𑌫𑌬𑌭𑌮𑌯𑌰𑌱𑌲𑌳𑌴𑌵𑌶𑌷𑌸𑌹𑌺𑌻𑌼𑌽𑌾𑌿𑍀𑍁𑍂𑍃𑍄𑍅𑍆𑍇𑍈𑍉𑍊𑍋𑍌𑍍𑍎𑍏𑍐𑍑𑍒𑍓𑍔𑍕𑍖𑍗𑍘𑍙𑍚𑍛𑍜𑍝𑍞𑍟𑍠𑍡𑍢𑍣𑍤𑍥𑍦𑍧𑍨𑍩𑍪𑍫𑍬𑍭𑍮𑍯𑍰𑍱𑍲𑍳𑍴𑍵𑍶𑍷𑍸𑍹𑍺𑍻𑍼𑍽𑍾𑍿𑎀𑎁𑎂𑎃𑎄𑎅𑎆𑎇𑎈𑎉𑎊𑎋𑎌𑎍𑎎𑎏𑎐𑎑𑎒𑎓𑎔𑎕𑎖𑎗𑎘𑎙𑎚𑎛𑎜𑎝𑎞𑎟𑎠𑎡𑎢𑎣𑎤𑎥𑎦𑎧𑎨𑎩𑎪𑎫𑎬𑎭𑎮𑎯𑎰𑎱𑎲𑎳𑎴𑎵𑎶𑎷𑎸𑎹𑎺𑎻𑎼𑎽𑎾𑎿𑏀𑏁𑏂𑏃𑏄𑏅𑏆𑏇𑏈𑏉𑏊𑏋𑏌𑏍𑏎𑏏𑏐𑏑𑏒𑏓𑏔𑏕𑏖𑏗𑏘𑏙𑏚𑏛𑏜𑏝𑏞𑏟𑏠𑏡𑏢𑏣𑏤𑏥𑏦𑏧𑏨𑏩𑏪𑏫𑏬𑏭𑏮𑏯𑏰𑏱𑏲𑏳𑏴𑏵𑏶𑏷𑏸𑏹𑏺𑏻𑏼𑏽𑏾𑏿𑐀𑐁𑐂𑐃𑐄𑐅𑐆𑐇𑐈𑐉𑐊𑐋𑐌𑐍𑐎𑐏𑐐𑐑𑐒𑐓𑐔𑐕𑐖𑐗𑐘𑐙𑐚𑐛𑐜𑐝𑐞𑐟𑐠𑐡𑐢𑐣𑐤𑐥𑐦𑐧𑐨𑐩𑐪𑐫𑐬𑐭𑐮𑐯𑐰𑐱𑐲𑐳𑐴𑐵𑐶𑐷𑐸𑐹𑐺𑐻𑐼𑐽𑐾𑐿𑑀𑑁𑑂𑑃𑑄𑑅𑑆𑑇𑑈𑑉𑑊𑑋𑑌𑑍𑑎𑑏𑑐𑑑𑑒𑑓𑑔𑑕𑑖𑑗𑑘𑑙𑑚𑑛𑑜𑑝𑑞𑑟𑑠𑑡𑑢𑑣𑑤𑑥𑑦𑑧𑑨𑑩𑑪𑑫𑑬𑑭𑑮𑑯𑑰𑑱𑑲𑑳𑑴𑑵𑑶𑑷𑑸𑑹𑑺𑑻𑑼𑑽𑑾𑑿𑒀𑒁𑒂𑒃𑒄𑒅𑒆𑒇𑒈𑒉𑒊𑒋𑒌𑒍𑒎𑒏𑒐𑒑𑒒𑒓𑒔𑒕𑒖𑒗𑒘𑒙𑒚𑒛𑒜𑒝𑒞𑒟𑒠𑒡𑒢𑒣𑒤𑒥𑒦𑒧

- Susah payah Gumilang terbayar oleh lembut kue dan manis gula yang lumer dalam mulut. Sayangnya, dia gagal menjawab pesan rahasia dari makanan itu. Kata bapak, “Klepon adalah simbol jalan keluar atas permasalahan, bertahan pada sabar, dan gigih belajar. Klepon juga mengajarkan kehati-hatian dan menjaga mulut agar tak menyakiti orang. Makanya, mulutmu tertutup rapat dalam satu lahap atau gulanya luber dan mengotori bajumu atau lantai lalu kamu tidak dapat menikmatinya dan harus membersihkan yang berserak.”
- L'effort a payé dans les gâteaux moelleux où la douceur du sucre de cocotier fond dans la bouche. Malheureusement, Gumilang n'a pas pu comprendre le message secret du gâteau. Papa dit : « Klepon est le symbole d'une solution aux problèmes. Persistez dans la patience et persévérez dans l'apprentissage. Klepon enseigne également la prudence, gardez votre bouche pour ne pas blesser les gens, c'est pourquoi ta bouche est bien fermée quand tu l'avales en une seule gorgée, autrement le sucre déborde et souille tes vêtements ou le sol. Tu ne peux pas ressentir le plaisir de manger le gâteau, et en plus tu dois nettoyer par terre. »
- Kesel nalika masak mujud dadi lembute klepon lan legine gula kang lumer sajeronne tutuk. Emane, Gumilang ora bisa mbedhek wewadi kang ana ing klepon. Ngendikane Bapak, “Klepon mujudake simbul carane wong ngadhepi prakara. Latihan sabar lan gigih olehe sinau. Klepon uga paring pituduh supaya anggonmu tumindak ngati-ati,

Opor Ayam

Ketupat

Ikan mangut

- Gumilang tiba-tiba tersenyum. Ia teringat juga akan keberhasilannya dalam menebak ketika bapak menanyakan pesan rahasia soal ketupat. Ya, tentu tidak dengan kepanjangan namanya ngaku lepat, tetapi dia paham bahwa ketupat adalah soal pengakuan telah berlaku salah. Ketupat selalu disajikan bersama opor. Makanya, ketupat menjadi makanan khas ketika Lebaran tiba. Meskipun begitu, bapak bisa saja menjadikan ketupat sebagai menu akhir pekan mereka yang disajikan bersama dengan olahan ikan mangut atau sebagai ganti nasi *gandhul*. Rasanya sungguh gurih. Gumilang selalu setuju.
- Soudain Gumilang sourit en se souvenant de son succès à deviner le message secret du ketupat, du riz enveloppé de feuilles de cocotier. Bien sûr il faut penser à « ngaku lepat » ou reconnaître sa faute. Il se souvient aussi que le ketupat est toujours servi avec du poulet opor et devient un aliment spécifique de l'Aïd Mubarak. En fait, papa peut aussi faire des ketupat, à la place du riz, leur menu du week-end, accompagné de poisson mangut et de soupe de gandhul (papaya) à la noix de coco. C'est vraiment savoureux. Gumilang est toujours d'accord.
« J'ai hâte d'être à la semaine prochaine », murmura Gumilang.
- Gumilang dumadakan mesem. Dheweke kelingan nalika kasil mbedhek wewadi kang ana ing kupat. Ora mung kasil mbedhek menawa kupat iku saka tembung ngaku lepat. Nanging, Gumilang uga paham menawa tegese ngakoni kaluputan kang wis ditindakake. Kupat tansah dicawisake bareng opor. Mulane, kupat dadi panganan khas nalika riyaya.
Senajan kaya ngono, Bapak bisa wae ndadekake kupat minangka dhedhaharan ing dina minggu, bareng karo mangut utawa minangka gantine sega gandhul. Rasane gurih banget. Gumilang tansah yakin tumrap babagan iku.
“Boten sabar raose kula nengga minggu ngajeng,” Gumilang ngomong dhewe.
- || ព្រះសាវណ្ណបាលីក៏បានឆ្លើយតបទៅលើការសួរដេញដោលរបស់គាត់ដែរ។ “និមិត្តសញ្ញាដែលអ្នកបានបង្ហាញឲ្យឃើញ គឺជាសញ្ញាដែលមាននៅក្នុងចំណោមភ្នំពេញ។”
- ពេលនោះ ព្រះសាវណ្ណបាលីក៏បានឆ្លើយតបទៅលើការសួរដេញដោលរបស់គាត់ដែរ។ “និមិត្តសញ្ញាដែលអ្នកបានបង្ហាញឲ្យឃើញ គឺជាសញ្ញាដែលមាននៅក្នុងចំណោមភ្នំពេញ។”
- ហើយគាត់ក៏បានបន្ថែមទៀតថា “និមិត្តសញ្ញាដែលអ្នកបានបង្ហាញឲ្យឃើញ គឺជាសញ្ញាដែលមាននៅក្នុងចំណោមភ្នំពេញ។”
- ពេលនោះ ព្រះសាវណ្ណបាលីក៏បានឆ្លើយតបទៅលើការសួរដេញដោលរបស់គាត់ដែរ។ “និមិត្តសញ្ញាដែលអ្នកបានបង្ហាញឲ្យឃើញ គឺជាសញ្ញាដែលមាននៅក្នុងចំណោមភ្នំពេញ។”
- ហើយគាត់ក៏បានបន្ថែមទៀតថា “និមិត្តសញ្ញាដែលអ្នកបានបង្ហាញឲ្យឃើញ គឺជាសញ្ញាដែលមាននៅក្នុងចំណោមភ្នំពេញ។”
- “ពេលនេះ បើគាត់ប្រាប់យើងពីការសួរដេញដោលរបស់គាត់ យើងក៏អាចដឹងបានដែរ។” ព្រះសាវណ្ណបាលីក៏បានឆ្លើយតបទៅលើការសួរដេញដោលរបស់គាត់ដែរ។

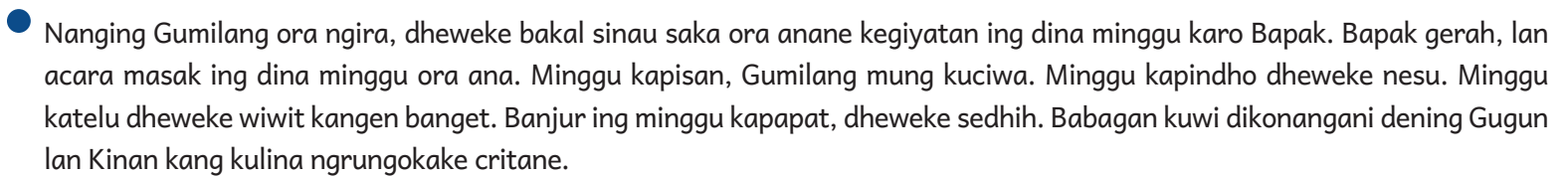

“Namun, Tuhan tidak selalu memberikan apa yang kita inginkan. Kita diberikan kesulitan untuk bisa menghargai sesuatu yang kita punya.” Begitu kata bapak, sewaktu mereka berada di pusat oleh-oleh di Sokaraja untuk membeli getuk goreng, olahan singkong yang menjadi simbol kesederhanaan ketika nasi sulit didapatkan di masa lampau.

“Gusti Allah ora mesthi maringi apa kang awake dhewe penginake. Panjenengane maringi prakara kang angel supaya awake dhewe bisa ngregani tumrap apa kang wis diduweni.” Mangkono ngendikane Bapak nalika lagi neng pusat oleh-oleh Sokaraja, suku gethuk. Gethuk mujudake olahan tela kang dadi simbul sikap prasaja nalika angel golek sega ing jaman biyen.

- Namun, Gumilang tidak menyangka bahwa dia akan belajar soal kehilangan dari ketiadaan pekan masak. Bapak sakit dan pekan masak menghilang. Minggu pertama Gumilang hanya kecewa, minggu kedua dia marah, minggu ketiga dia mulai sangat rindu, dan minggu keempat dia murung. Hal itu terbaca oleh Gugun dan Kinan yang biasa mendengar cerita rianya
- Cependant, Gumilang ne s'attendait pas à perdre ce week-end. Papa était malade et la semaine culinaire n'eut pas lieu. La première semaine, Gumilang fut juste déçu, la deuxième semaine, en colère, la troisième, cela commençait vraiment à lui manquer et la quatrième, il était carrément de mauvaise humeur. Gugun et Kinan qui avaient l'habitude d'entendre ces histoires amusantes s'en rendirent compte.

167

- Jadilah sepulang sekolah mereka mendatangi nenek Gugun. “Nasi tiwul dan ikan asin. Itu membekas sekali dulu sewaktu beras sulit didapatkan,” begitu nenek Gugun bercerita soal makanan yang paling dirindukan.
- Alors après l’école, ils sont allés chez la grand-mère de Gugun. « Le riz tiwul est fait de manioc et avec le poisson salé, on ne mangeait que ça dans le passé quand le riz était difficile à trouver », lui a dit la grand-mère de Gugun à propos de ce qui leur manquait le plus en nourriture.
- Sidane, sawise bali sekolah Gumilang, Gugun lan Kinan mara menyang daleme Eyang Putrine Gugun. “Sega Thiwul karo Gesek kuwi mujudake panganan kang paling takeling-eling nalika jaman angel golek beras,” kaya ngono Eyang Putrine Gugun anggone crita babagan panganan kang paling dikangenine.

- ព្រះសិស្សទាំងពីរនាក់បានទៅជួបនឹងម៉ែត្តាម្តាយរបស់ពួកគេ។ “នាស៊ីតិវុលនិងត្រីប្រៃសណីយ៍ វាជាម្ហូបដែលយើងចង់បានបំផុតនៅពេលដែលប្រើប្រាស់ប្រេងបាយពិបាកបំផុត,” ម៉ែត្តាបាននិយាយដល់ពួកគេ។

"Tahu Gimbal"

Lontong

Telur

Kori

Gorengan udang

Taoge

Tahu

MENDOAN

Bawang Putih

Tepung beras

Garam

Ketumbar

Daun Bawang

Tempe

WEDANG JAHE

Jahe

Gula merah

- Gumilang bersikeras membuatnya sendiri di dapur dengan janji akan berhati-hati. Begitu selesai, dia segera membawa ke kamar bapak lalu mengajukan pertanyaan tentang makna mendoan.
“Wah, tidak menyangka anak bapak sudah bisa menyampaikan pesan rahasia,” kata bapak.
“Sejujurnya ibu yang memberi tahu, tetapi bagiku, mendoan itu mendoakan Bapak agar diberi kesehatan. Hanya aku yang tahu artinya begitu, pesan rahasia kita, Pak.”
Bapak terkekeh, “Baiklah, itu rahasia di antara kita.”
Gumilang senang. Minggu kelimanya tidak lagi sepi. Bangga juga ia bisa bermain kata dengan masakannya sendiri. Tak hanya itu, bapak juga terlihat lebih segar setelah menikmati mendoan dan wedang jahe buatannya.

Le javanais est parlé à Java central, Yogyakarta, Java Est, et certaines parties de Java ouest. Le nombre de locuteurs était d'environ 75,5 millions de personnes en 2006 et 68 millions de personnes en 2010 (BPS 2010). L'utilisation de l'écriture javanaise n'est pas aussi active que la langue parlée. Le statut linguistique est vulnérable.

Tikar Buat Hanyin

Une natte pour Hanyin

Écrivain:
**Reda Gaudiamo
and Paulus Kadok**

Illustrateur:
Nadine Meriel

Traducteur de langue régionale:
Paulus Kadok

● “Bapak akan pindah tugas.”

“Ke mana?”

“Ke Balikpapan, Kalimantan Timur. Kota kelahiran Ibu. Tidak terlalu jauh dari tempat tinggal Kakek dan Nenek.”

Namun, Hanyin tak gembira. Pindah rumah membuatnya berpisah dengan teman-teman di Jakarta. Ibu bilang, nanti Hanyin bisa bermain di rumah Kakek dan Nenek. Namun, apa serunya bermain di rumah Kakek dan Nenek di kampung? Hanyin ingin tetap tinggal di Jakarta saja. Namun, apakah bisa? Ah, Hanyin sungguh bersusah hati.

● « Je vais changer de métier » dit papa.

« Où allons-nous déménager ? »

« À Balikpapan, Kalimantan de l’Est. C’est la ville natale de ta mère. Elle n’est pas trop loin de chez tes grands-parents. »

Cependant, Hanyin n’était pas contente. Le déménagement la séparera de ses camarades de Jakarta.

La mère lui dit qu’à Balikpapan Hanyin pourrait jouer chez les grands-parents.

Mais quel est le plaisir de jouer chez papi et mamie au village ?

Hanyin veut rester à Jakarta. Mais est-ce possible ? Hanyin est vraiment troublé.

● “Maaq entakng kale tugas.”

“Lameq?”

“La Balikpapan, Kalimantan Timur. Kota ongook tinaam lahir. Beau orooq ete ongook itaak duaq kakaah ko nongko.”

Tapiiq Hanyin beau dekaq ehau. Kale ohoq enaq ongaan diraq sentuaar ampetn kabatn ajutn yaq mo Jakarta.

Neeq nokaai, atih ko uhaatn goraak mo belaa Itaaq duaq Kakaah. Oon kebueq yaq goraak mo belaa itaaq duaq kakaah mo kampung?

Hanyin eso kakaatn nongko mo Jakarta ngauq. Tapiiq meq tauq? Ah, Asakng Hanyin batukng beau dekaq ehau.

- Namun, tidak begitu dengan Bapak. Sepulang dari hari pertama bekerja, ia tampak sangat gembira membawa semacam selongsong panjang, hadiah dari kantor barunya.

“Oh, lihat ini, Hanyin! Bagus sekali!” Bapak membuka selongsong kemudian mengeluarkan sebuah tikar rotan berwarna putih hitam. Tikar? Apa bagusnya? Warnanya hitam putih pula. Tikar plastik lebih baik, bisa dibeli di mana saja, kapan saja, dan tidak harus menunggu dibuat dulu dalam waktu lama. Warnanya juga macam-macam.

“Hanyin, kamu tahu, `kan? Tikar rotan ini sangat istimewa karena dibuat oleh tangan para perajin dari suku Dayak Benuaq di pedalaman Kutai Barat, Kalimantan Timur dan memakan waktu lama untuk membuatnya.” kata Bapak.

“Ibumu ini orang Dayak Benuaq itu, Hanyin,” kata Ibu sambil mengamati tikar rotan.

- Cependant, ce n'est pas le cas de son père. Rentré chez lui après le premier jour de travail, il avait l'air très heureux d'apporter une sorte de manche longue, un cadeau de son nouveau bureau.

« Oh, regarde ça, Hanyin ! Elle est très belle! » Papa ouvrit la manche, et une natte de rotin noir et blanc en sortit. Une natte? Je n'ai pas vu sa beauté? En plus, les couleurs noire et blanche ne sont pas remarquables. Les natte en plastique sont meilleures : on peut les acheter n'importe où, n'importe quand, et les couleurs sont très variées.

« Hanyin, tu sais que cette natte en rotin est très spéciale, fait à la main par des artisans de la tribu Dayak Benuaq, qui vit à l'intérieur de Kutai ouest, Kalimantan de l'Est. Il faut beaucoup de temps pour la fabriquer, » expliqua Papa.

« Tu as une mère Dayak Benuaq, Hanyin, » dit sa mère en regardant la natte de rotin.

- Tapiiq Maaq beau keaq Hanyin. Olo pertama uhaq uli ete kerjaq, ditatn boetn uhaq ehau entu samer nenget eraai balikng apaai raraq, pengenyeeen ete kantor uhaq yaq bayuq.

“Hanyin, soba ko neaau lahooq, pore entu!” Maaq samer muke balikng apaai beparapm, rawai yaq bura metapm. Apaai? On kebueq yaq? Rawai bura metapm oliq! Lebeh bueq moliq apaai plastik, deoq dogaa, watu-watu uhaatn benoliq momeq-momeq, deoq botik yaq bepantoh-pantoh oliq tahui.

“Hanyin, ko tauq apaai ohoq istimewa entu, tenan pengenaq apaai ete ulutn Benuaq, mo utak sunge, sorook padakng kanau mo Kutai Barat, Kalimantan Timur. Olaaq mali enaq apaai iro, tokaai Maaq. “Hanyin, ade ko tauq, aap ohoq ete ulutn Benuaq yaq tauq enaq apaai iro”, tokaai Neeq samer ngenenar neaau apaai iro.

- “Ayo, coba kita lihat di Google bagaimana cara membuat tikar rotan ini.” kata Bapak sambil membuka gawainya dan mengetik kata kunci, tikar Kalimantan Timur. Hanyin ingin pergi saja dari samping Bapak. Namun, ia tidak bisa pergi karena Bapak ingin ia duduk dan menyimak.

“Bacalah.” kata Bapak. Hanyin membaca keterangan panjang di halaman tikar rotan Kalimantan.

“Oh, repot sekali, ya, Pak?”

“Mulai dari mengambil rotan saja sudah repot, belum lagi diraut dan ditipiskan. Oh, lihat alatnya, Pak!” Hanyin menunjuk dua lempeng besi yang digunakan perajin bernama *sangaat*. Alat ini adalah dua lempeng besi yang ujung dan salah satu sisinya dibuat tajam serta digunakan untuk menipiskan dan meraut rotan.

- « Allons chercher sur google comment fabriquer cette natte en rotin. Très difficile ! » dit papa en ouvrant son Ipad et tapa le mot clé, « East Kalimantan mat ».

Hanyin ne voulait que s'éloigner de son père. Mais est-ce possible ? Son père voulait qu'elle s'asseye et l'écoute.

« Lis la description, » dit son père.

Hanyin a lu la longue description sur la page « natte en rotin Kalimantan », « Oh, quelle galère, papa ! » remarqua-t-elle.

« Collecter des rotins est une vraie corvée. Sans parler de les décortiquer, les amincir. Oh, regardez l'outil, papa ! » Hanyin désigna les deux plaques de fer qu'utilisait l'artisan. « C'est un outil très important, c'est *sangaat* pour décortiquer et amincir le rotin, papa. » Cet outil se compose de deux plaques de fer, un côté des extrémités est tranchant. On l'utilise pour blanchir et affûter le rotin.

- “Hanyin, soba takaaq peresa neaau mo Google, kelemeq sara enaq apaai raraq keaq ohooq. Uheer gerenih!” tokaai maaq samer muke Ipad (telepon solaa), uhaq ngetik “kata kunci” apaai Kalimantan Timur. Hanyin kakaatn uyooq te lepes Maaq. Tapiiq meq tauq? Maaq kakatn ap tuat tahui nyempaning.

“Masa iro,” rentah Maaq.

Hanyin masa keterangan yaq mooq mo Ipad, kelemeq umang ulutn enaq apaai uwe Kalimantan. “Oh, uheer entu, yaq Maaq!”

“Mulai ete mikaat uwe ngauq puuq uheer. Male oliq diraaq seneleut, ade yaq lipih..... Oh, soba neaau ruyaq yaq Maaq!” Hanyin petunuq duaq bilaatn besiq yaq dopeekng pengenaq apaai. “Mo du’uh *sangaat* aro antaai ngelipih uwe yaq, Maaq.” *Sangaat* aro ete bilaatn besiq yaq mo empaak beroh lepes eraai bila tenenan teraap, dopeekng ongook nyangaat rawai.

- “Kamu bisa mendengar cerita lengkapnya dari Kakek dan Nenek nanti,” kata Ibu, “karena kita akan pergi menengok mereka di kampung. Ini waktu yang baik karena kamu sedang libur panjang, Hanyin.”

Ah, ke kampung? Apa serunya?

Hanyin ingin di rumah saja untuk membaca dan mempelajari dari internet soal dinosaurus, makhluk kesukaannya. Itu jelas lebih menarik daripada ikut ke kampung yang belum tentu ada internet. Namun, Hanyin tidak bisa tetap tinggal di rumah karena Bapak ikut bersama Ibu. Itu berarti Hanyin harus ikut juga kalau tak mau sendirian di rumah.

- « Tu pourras entendre papi et mamie te raconter toute l’histoire plus tard », dit maman, « parce que nous allons leur rendre visite au village. C’est un bon moment puisque tu es en vacances, Hanyin. »

Ah, au village ? Je vais m’ennuyer là-bas !

Hanyin avait envie de rester à la maison, lire pour connaître des dinosaures par l’internet, ce sont ses créatures préférées. C’est définitivement plus intéressant qu’un village qui n’a pas forcément de réseaux. Mais est-ce possible ? Papa veut y aller avec maman. Cela veut dire que Hanyin devait venir aussi pour ne pas être seul à la maison.

- “Tauq ko nyempaning ete Itaak duaq Kakaah ko atih, kelemeq ulutn enaq apaai uwe,” tokai Neeq, “Beau olaaq takaq entakng tengua mali mo kampukng. Ohooq waktu yaq paas, sebab ko libur olaaq, Hanyin.”

Ah, la kampukng? On kebueq yaq? Hanyin kakaatn nongko mo belaii maha, masa buku, muke internet kakaatn deoq tauq ampetn dinosaurus, benatang yaq gerenih dehau ongaan. Yaro yaq lebeh dehau ongaan te padaq nyaang la kampukng, terang maro aweq internet... Tapiiq maaq nyaang Neeq la kampukng, men kliro Ape nyaang lei men beau kereq edootn mo belaii.

- Nenek dan Kakek tinggal di Kampung Eheng yang berada di bagian paling hulu Sungai Mahakam, sungai terpanjang di Kalimantan Timur. Untuk mencapainya perjalanan dimulai dari Balikpapan menuju Samarinda. Dari Samarinda, Ibu dan Bapak memilih menumpang kapal sungai bersama dengan para pedagang yang membawa barangnya ke Kabupaten Kutai Barat dan Kabupaten Mahakam Ulu, dua kabupaten di bagian hulu Sungai Mahakam. Perjalanan menyusuri Sungai Mahakam dari Samarinda ke Melak ditempuh selama satu hari satu malam. Setelah itu, perjalanan dilanjutkan dengan mobil melewati jalan-jalan yang terkadang menanjak dengan belokan tajam dan barisan pohon durian yang berumur ratusan tahun.
- Ses grands-parents vivent à Kampung Eheng, dans le cours supérieur de la rivière Mahakam, la plus longue rivière de Kalimantan de l'Est. Pour y aller, il faut commencer le voyage de Balikpapan pour aller à Samarinda. De Samarinda, ses parents ont choisi de prendre le bateau-bus. Il y aura aussi des commerçants qui apportaient leurs marchandises à Kutai de l'Ouest et à Mahakam Ulu, deux régences dans le cours supérieur de la rivière Mahakam. Le voyage sur la rivière Mahakam, de Samarinda à Melak, durait une journée et une nuit. À Melak, ils continuaient le voyage en voiture, en passant par des routes parfois en montée avec des virages serrés, ainsi que des rangées d'arbres de durian âgés de plusieurs centaines d'années.
- Itaak dua Kakaah nongko mo Kampukng Eheng, orooq mo bila dayaq Sunge Makapm, pengemooq sunge mo Kalimantan Timur. Antaai nujuq laro, mali manaan ete Balikpapan la Samarinda. Ete Samarinda Neeq duaq Maaq meli nyaang kapar sunge, berbayaq ampetn mali yaq oit dagakng la Kabupaten Kutai Barat beroh la Kabupaten Mahakam Ulu, duaq Kabupaten mo ataakng Sunge Makapm yaq bila dayaq.
Anaan mali suncukng Makapm ete Samarinda kolaatn eraai olo eraai malapm bayuq empeq la Melak. Ete aroo mali nyaang oto, nete lalaq yaq naan pede sengkaa, naan pede lalaq yaq belengkoot entu, samer taq neau bereriu puutn kalaakng yaq puq mentekak remangkap, yaq puq kenuhaq beratus tautn.

- Hanyin menghabiskan waktu duduk di beranda lantai atas kapal dan melihat rumah-rumah penduduk di perkampungan. Tak lama, aliran sungai masuk ke wilayah yang diapit hutan lebat. “Pak, hutannya seperti yang ada di zaman dinosaurus! Pohonnya besar-besar!”

Monyet-monyet yang berlompatan, kawanan burung enggang dengan suara yang keras terbang di kejauhan, dan bunyi air yang disibak kapal sungguh mengagumkan buat Hanyin. Ibu tersenyum-senyum mengamati Hanyin yang tak henti berseru keheranan melihat semua yang ada di sekitarnya.

- Hanyin a passé du temps assis sur la véranda du dernier étage du bateau et a regardé les maisons des gens du village. Avant longtemps, la rivière coule dans la zone flanquée d’une forêt dense. « Papa, la forêt ressemble à celle de l’époque des dinosaures ! Les arbres sont grands ! »

Les singes sautent dans les arbres, au loin les calaos s’envolent en criant très fort, et le bruit de l’eau fendue par le navire était vraiment incroyable pour Hanyin. La mère sourit en regardant Hanyin qui n’arrêtait pas de s’exclamer de surprise devant tout ce qu’il voyait autour de lui.

- Hanyin epuq olaaq tuat pede bila tempuaq kapar yaq bila mo, neaau belaa-belaa pede kampukng-kampukng yaq delalotn. Beau olaq lipaas iro, kapar terus suncukng lalo lati yaq bengkaar empaa-empaa. “Maaq, naan bengkaar mentutn keaq watu dinosourus ro! Pu’utn kayuq yaq mencolaa-colaa!”

Deoq ditatn boruq kodeq yaq tampas, wah naan lai abatn totoh tongaau yaq tempuq lalo ete orooq, ongaau yaq waleq entu, tenameh ongau danum ete yaq mempokak ete tempuaq kapar, enaq Hanyin ehau gerenih. Neeq omok osoopm kitaq Hanyin beau leah mencarang on ngauq esaq yaq ditatn mo dirikng sunge.

● Di sore hari, mereka baru tiba. Kakek dan Nenek senang sekali melihat Hanyin. Selama ini, mereka hanya melihat Hanyin dari foto yang dikirim Ibu dan Bapak. Ibu memeluk Nenek seraya bertanya. “Apa kabar *Neeq*?” “*Neeq* itu berarti ibu dalam bahasa Dayak Benuaq. Kalau bapak, dipanggil *Maaq*. Ah, nanti Hanyin bisa belajar sendiri ya sama Nenek. Oh ya, kalau untuk nenek, kau bisa panggil dengan menyebut *Itaak*. Kalau kakek, itu *Kakaah*,” ujar Ibu.

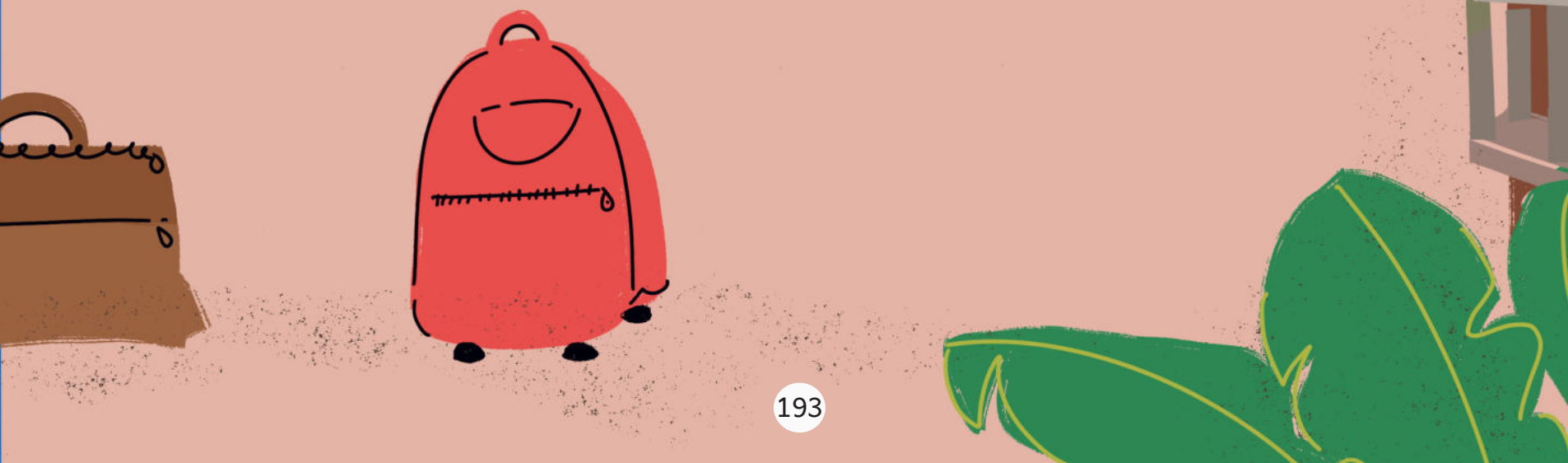
● C’est l’après-midi, ils viennent d’arriver. Papi et mamie sont très heureux de voir Hanyin. Pendant longtemps, ils n’ont vu leur petite fille que sur les photos envoyées par sa mère ou par son père.

Maman serra mamie dans ses bras et demanda. « Comment vas-tu, *Neeq*? »

« *Neeq* signifie mère en langue Dayak Benuaq. Le père est appelé *maa*. Ah, plus tard, Hanyin pourra apprendre avec mamie. Oh oui, tu peux appeler mamie *itaak*. Et *kakaah* c’est pour papi », expliqua maman.

● Epuuq la bilaa doyakng mali bayuq empee. Itaak duaq Kakaah ehau entu kitaq Hanyin. Kolaatn ohoq mali kitaq ete poto beneq yaq benahit Neeq duaq Maaq. Neeq ngepakng Itaak, samer nokaai, “Meq bueq-bueq lei ko Neeq?”

“*Neeq* aro sua ongaau Dayak Benuaq, men sua ongaau Pahuq yaq tenaq Ibu. Men *Maaq* sua ongaau Pahuq yaq tenogeq, Bapak. Ah Hanyin tauq ko sentayapm edoq ampetn Itaak ko atih. Oi...Itaak aro men sua ongaau Pahuq yaq tenokaai Nenek. Men *Kakaah*, yang tenokaai tenaq Kakek,” tokaai Neeq.

- Hari sudah gelap. Kakek dan Nenek bilang sebaiknya mereka segera mandi, makan, lalu beristirahat. Ketika waktu tidur tiba, Hanyin terkejut. Ia hanya menemukan bantal bertumpuk di atas tikar. “Di mana kasurnya? Tempat tidurnya?” keluh Hanyin.

Belum apa-apa, Hanyin merasa badannya pegal-pegal. Ia rindu tidur di kasur kamarnya sendiri, di kota. Hanyin bertekad besok pagi ia akan meminta Ibu dan Bapak untuk tidak berlama-lama di rumah Nenek dan Kakek. Satu atau dua malam saja sudah cukup.

- Il faisait sombre.

Papi et mamie leur ont dit de se laver immédiatement, puis de manger, et de se reposer. À l’heure du coucher, Hanyin fut choqué :

elle n’a trouvé que des oreillers empilés sur une natte. Où est le matelas ? et le lit? se demanda-t-elle.

Hanyin sent tout un coup d’avoir mal partout. Elle lui manquait son lit dans sa chambre à lui, en ville. Hanyin était déterminée, demain matin, elle demanderait à maman et papa de ne pas s’attarder chez mamie. Une ou deux nuits suffisent.

- Olo puq batukng la bila doyakng.

Itaak duaq Kakaah nokaai, lebeh bueq ka nuus elih, bayuq maan, lipaas iro takaaq tehur. Empeq watu lokuq turi, Hanyin tekejat kitaq ongaan denyeen apaai raraq beroh unaan beneeq. Lameq tilam? Ongook turi?

Setika emputn Hanyin puq keaq meluhuukng. Ongaon lingoq turi sua orook ongook ongaan turi edoq, mo kota. Hanyin nokaai sua asakng, kuriu atih atih oit Neeq duaq Maaq gagaaq uli, boteq olaaq mo belaaq Itaak. Eraai duaq malapm maha cukup.

- Hanyin membaringkan tubuhnya di tikar yang telah disiapkan untuknya. Tiba-tiba matanya terasa berat. Ia memejamkan mata sebentar. Ketika ia membuka mata lagi, hari sudah pagi! Ternyata tidurnya semalam baik-baik saja. Tidur di tikar ternyata tidak membuat pegal, tidak kedinginan, dan tidak berkeringat juga seperti yang selalu ia rasakan kalau duduk atau berbaring terlalu lama di tikar plastik.
 “Itu karena tikarmu dibuat dari rotan. Rotan bukan plastik. Meski sudah menjadi tikar, rotan berpori sehingga selalu bisa menyesuaikan dengan suhu sekitarnya,” kata Kakek.

- Hanyin s’allongea sur la natte qui avait été préparée pour lui. Soudain, elle sentait ses yeux s’alourdir. Elle ferma les yeux un instant. Quand elle les rouvrit, c’était le matin ! Elle s’avère qu’elle a très bien dormi la nuit dernière. Dormir sur la natte ne lui a pas fait du mal. Elle n’avait pas froid, elle n’a pas transpiré. Ce n’est pas comme rester assis ou allongé trop longtemps sur une natte en plastique.
 « C’est parce que ta natte est en rotin, Hanyin. Différent du plastique, le rotin est poreux, il s’adapte toujours à son environnement », expliqua son papi.

- Hanyin lokuq mo apaai yaq puq beneraakng kalaaq ongaan. Engke royop matatn ongaan kakatn turi. Ongaon pirapm eraai empur. Watu kolaat oliq, neaau puq mawa! Uhaatn turi jenak malapm de. Oii, turi mo apaai raraq beau enaq meluhuukng. Beau merarepm, beau ngisaakng lai keaq men turi olaaq mo punaan apaai plastik.
 “Apaai raraq iro tenenan ete uwe. Abaq ete plastik. Beleq puq jadi apaai, we iro naan luakng yaq merinik-rinik, mekaq iro apaai tauq sengkenyaang ampetn esaq yaq sengkeriniq,” tokaai kakaah.

- Sehabis sarapan, Kakek mengajak Hanyin ke hutan yang tak jauh dari rumah. “Kakek ingin kamu melihat rotan dan bagaimana orang-orang mengerjakannya,” kata Kakek.

“Hutannya lebat, Kek?”

“Kamu takut masuk hutan?”

“Tidak, Kek. Aku malah mau masuk hutan yang lebat seperti di cerita-cerita dinosaurus!” balas Hanyin yang membuat Kakek tertawa. Untuk membuat tikar, perajin pergi ke hutan untuk memotong rotan. Rotan adalah tumbuhan merambat, berbatang langsing, tinggi, beruas, tidak berongga, dan berduri. Karena rotan merambat di pohon yang tinggi, perajin terkadang harus memanjat pohon agar mendapatkan batang rotan yang bagus.

- Après le petit-déjeuner, son papi l’emmena dans la forêt, non loin de chez lui.

« Papi veut que tu voies le rotin qui pousse dans la forêt. Ensuite on va voir ce que font les artisans », dit papi.

« La forêt, est-elle dense, papi ? »

« As-tu peur d’aller dans la forêt ? »

« Non, papi, je veux aller dans une forêt dense, comme dans ces histoires de dinosaures ! » papi éclata de rire. Avant de confectionner des nattes, les artisans partent en forêt pour couper des rotins. Ce palmier grimpant à de longues lianes segmentées, non creux et épineux. Parce que le rotin grimpe sur les grands arbres, les artisans doivent parfois grimper sur les arbres pour obtenir de bons rotins.

- Lipaas meko, Kakaah oit Hanyin manaan la lati, beau orooq ete belaa.

“Kakaah kakaatn ko kitaq pu’utn uwe, tauq kelemeq ulutn mikaat uwe kalaaq apaai,” tokaai Kakaah.

“Bengkaar mentutn, yaq Kakaah?”

“Meq ko takut manaan sua bengkaar?”

“Beau Kakaah, ap malah teliq manaan sua bengkaar, keaq kesah eso naan dinosaurus ro!” Kakah koka. Men kakaatn enaq apaai, pengenaq apaai diraq engko mikaat uwe la lati, uwe aro tumu terus ngerabaaq laiq kayu, oyus yaq keding, baneen yaq lempaas, beau beromookng tahui naan duiq, pemikaat uwe harus engket laiq kayuq antaai ngomaas oyus yaq mooq tahui mahing.

- Rotan dipotong-potong sesuai dengan ukuran yang dikehendaki, biasanya berukuran satu depa atau satu jengkal orang dewasa. Lalu, potongan rotan dirunti dengan cara menggosok-gosokkan bagian rotan yang keras pada sebatang pohon supaya mudah dibelah dan diwarnai.

“Buat menipiskan dan meraut rotan pakai sangaat, `kan, Kek? Dua lempeng besi yang satu sisinya tajam. Itu bahasa Dayak Benuaq, `kan, Kek?” tanya Hanyin.

“Eh, kamu tahu *sangaat*? Diberi tahu Ibu?” “Aku baca di internet, Kek!” Hanyin senang melihat Kakek keheranan karena ia tahu soal *sangaat*.

- Le long rotin est coupé en morceaux selon la taille désirée, généralement la taille d'une brasse d'un adulte. Ensuite, les morceaux de rotin duranti : pour enlever ses épines, on les frotte sur un arbre. Ainsi, ils seront faciles à fendre et à colorer.

« Pour amincir le rotin, ils utilisent le sangaat, n'est-ce pas, papi ? Deux plaques de fer avec un bord tranchant. C'est un mot de la langue de Dayak Benuaq, n'est-ce pas, papi ? » dit Hanyin.

« Hé, tu connais le sangaat ! C'est ta mère qui te l'a dit? »

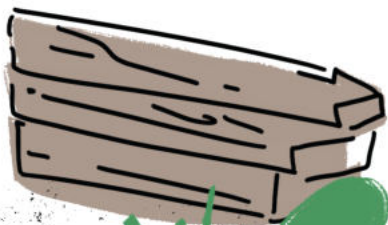
« J'ai lu sur internet, papi ! » elle était contente de voir que son papi fut surpris qu'elle soit au courant d'un outil traditionnel très spécifique.

- Uwe benotak sesuai kemooq yaq dakaatn, peraaq yaq tenan dopaq jokar ulutn tuhaaq. Lipaas benotak bayuq ngoyaq la pu'utn kayuq adeq koyaq yaq lepas, aga uwe gampaang benokak, senangaat, seneleut beroh kenedataq.

“Ongok ngate beroh nyerekng uwe peraaq yaq pekng sangaat, yaq Kakaah? Duaq bilatn besiq yaq lepas erai bila tenan teraap. Iro ongaau Benuaq, yaq Kakaah?” tokaai Hanyin.

“Eh ko tauq esaq tenaq sangaat! Benentakng tinaam yaq?”

“Aap masa mo Internet, Kakaah!” ongaan ehau kitaq Kakaah yaq sengaah semaq ongaan tauq esaq tenaq sangaat.

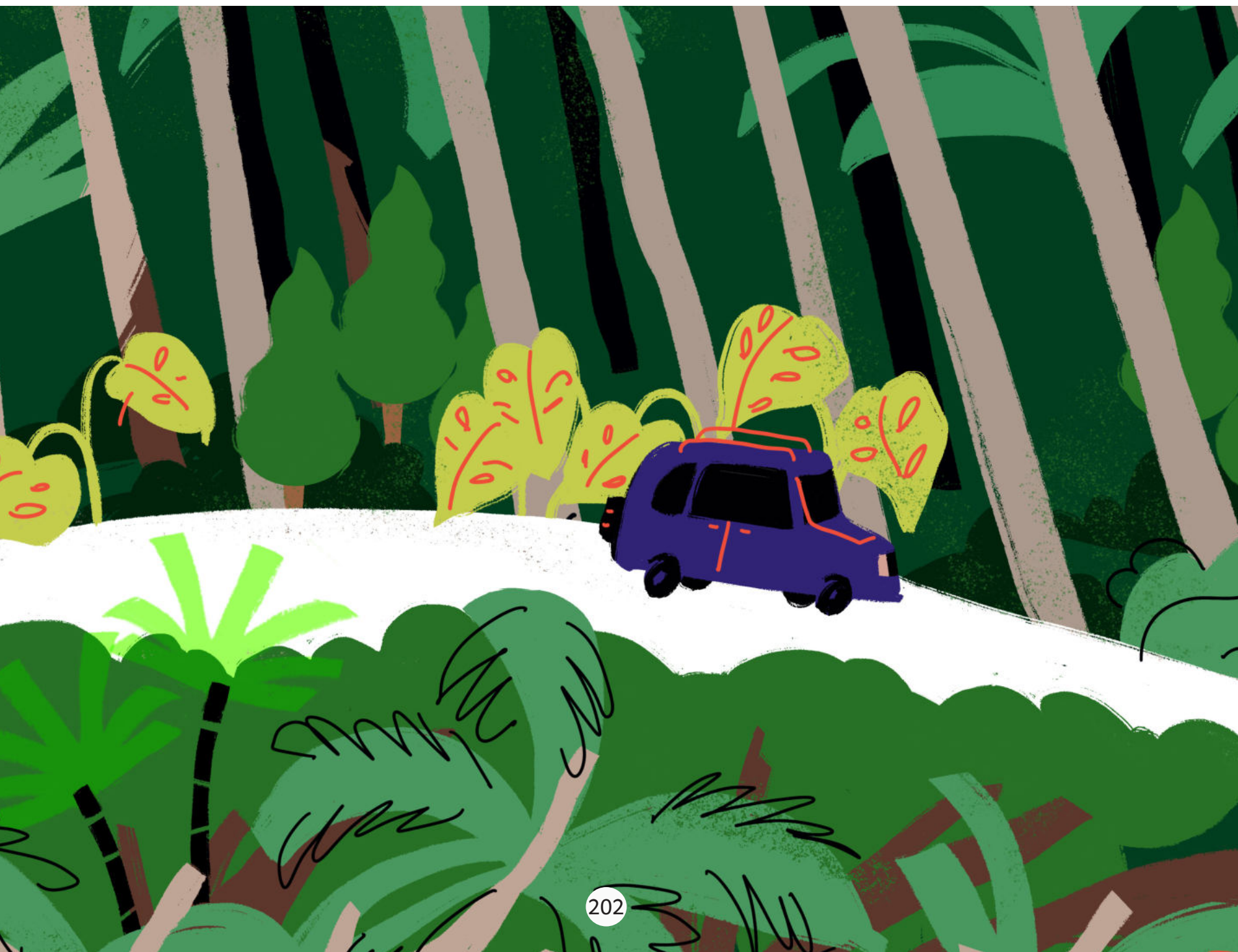
- Kakek mengajak Hanyin kembali ke rumah. “Sudah siang, kita makan dulu, lalu kamu ikut Nenek ke rumah besar di tengah desa.” Sebuah mobil menunggu di depan rumah Nenek. Waktunya berangkat ke rumah besar.

“Ada apa di sana, Nek?”

“Kamu akan ke tempat kerja Nenek, melihat orang membuat tikar,” kata Ibu.

Lewat 45 menit, mobil berhenti di depan sebuah rumah yang memang besar.

- Papi a ramené Hanyin à la maison.
« Il est midi, allons manger, puis tu vas avec mamie à la grande maison qui se trouve au milieu du village. »
Une voiture attendait devant la maison de mamie.
Il est temps d’aller à la grande maison.
« Qu’est-ce qu’il y a à la grande maison, mamie ? »
« Tu vas à l’atelier de ta mamie, voir des artisans faire des nattes », dit maman.
Après 45 minutes, la voiture s’est arrêtée devant une maison, elle est vraiment grande.

● Kakaah oit Hanyin uli la belaii. “Epuq jelo, takaag maan elih, lipaas aro atih ko nyaang Itaak ko la belaii solaii mo unar kampukng.” Naan eraai oto yaq entiq mo telamaq belai *Itaak*. Takaq engko la belaii solaii. “Naan oon esaq maro, Itaak?”

“Ko antakng engko la ongook Itaak ko enaq amuh, neaau ulutn enaq apaai.” Tokaai Neeq. Lalo 45 menit, oto beterengkaq mo telamaaq belaii yaq solaii entu.

- Di halaman belakang beberapa perajin tampak sibuk dengan tumpukan helai rotan yang telah ditipiskan dan dipotong seperti pita-pita panjang.

“Nek, setelah dibelah dan ditipiskan, tikar bisa dibuat?” “Belum, harus diwarnai dulu. Bahannya macam-macam. Kalau mau warna hitam, rotan direndam di dalam lumpur lalu direbus bersama daun *rambutan* sambil dicampur dengan rantai besi. Setelah mendidih, rotan dibiarkan dingin selama semalam supaya warna hitamnya melekat kuat, lalu dibersihkan, dikeringkan, baru dianyam.” Hanyin tak mengira membuat sehelai tikar begitu repot. “Hanyin, dengan cara seperti itu tikarmu terasa nyaman ketika digunakan,” kata Nenek seperti membaca apa yang ada di pikiran Hanyin.

- Dans l’arrière-cour, plusieurs artisans s’affairent avec des tas de rotins qui ont été amincis et coupés comme de longs rubans.

« Mamie, après être fendu et éclairci, peut-on en faire des nattes ? »

« Pas encore, il faut d’abord les colorer. Il y a de quelques manières pour créer de différentes couleurs. Si tu veux du noir, il faut tremper le rotin dans de la boue puis bouilli avec des feuilles de ramboutan. On y trempe aussi une chaîne de fer. Après ébullition, on laisse le rotin refroidir pendant une nuit afin que la couleur noire soit bien fixée. Pour finir de colorer le rotin, on le nettoie plusieurs fois, le laisse sécher, et le rotin est prêt à tisser. »

Hanyin ne pensait pas que fabriquer une natte soit si compliqué.

« Hanyin, c’est la façon de fabriquer ta natte qui la rend confortable à utiliser », dit mamie, comme si elle lisait ce qui est dans la tête de Hanyin.

- Mo nataar odig, naan deoq pengenaq apaai ngelekukun telamaq tompok rawai yaq epuq seneleut, benotak keaq pita-pita yaq meremoq-remoq.

“Itaak, lipaas benokak, seneleut, meq apaai uhaatn tahui deraraq?”

“Male, yaq bali diraq kenedataq delih, adeq yaq metapm. Deoq ruyaq yaq senampur. Men kakaatn ngemetapm, ngerenapm rawai elih sua payaq empeq eraai malapm, lipaas aro bayuq nanak beroh dawatn kopeq senampur ampetn besitn rantai jala. Epuq lipaas gegorok, nengkekng, pejelap bayuq ngerenapm oliq sua payaq empeq eraai malapm, adeq botik metapm yaq beau lalih. Lipaas iro mereseh, mengerewe adeq yaq meaang bayu bisa deraraq.”

Hanyin beau tekantn nyangka men enaq apaai raraaq aro uheer gerenih. “Hanyin, siotn yaq tenenan keliro makaq yaq apaai ko bueq watu dopekng,” tokaai Itaak, keaq uhaq tauq esaaq yaq sua asakng Hanyin.

- “Ayo, kita lihat yang lain, Hanyin!” Nenek mengajaknya masuk rumah. Di sana ada banyak perempuan sibuk menganyam. “Inilah yang Nenek lakukan setiap hari. Nenek mengajari orang-orang kembali menganyam dan membuat tikar, keranjang, dan topi.” Barang kerajinan itu akan dijual ke kota. Hasilnya buat para perajin yang menganyam.

Setelah selesai memeriksa beberapa pekerjaan, Nenek mengajak Hanyin duduk bersama anak-anak perempuan sebayanya. “Hanyin, ini Runtai, kakak sepupumu, dia baru belajar menganyam tikar.” kata Nenek.

“Mau coba?” tanya Runtai.

Hanyin buru-buru mengangguk. Ternyata menganyam itu tidak mudah. Namun, Hanyin tak mau berhenti. Kalau hari ini belum bisa dan masih lupa mengingat arah helaian rotan, besok, besok, dan besoknya lagi bisa dilanjutkan. Sampai liburan selesai.

- « Allons voir les autres artisans, Hanyin ! » Sa mamie l’invite dans la maison. Il y avait beaucoup de femmes occupées à tisser.

« C’est tout ça que mamie fait tous les jours, Hanyin. Apprendre aux différentes personnes à tisser. Elles confectionnent des nattes, des paniers, des chapeaux »

Les objets artisanaux seront vendus à la ville. Les revenus sont distribuées aux femmes qui tissent.

Après avoir fini de vérifier les produits, mamie invita Hanyin à s’asseoir avec certaines des filles qui ont son âge.

« Hanyin, c’est Runtai, ta grande cousine, elle apprend juste à tisser des nattes », dit mamie.

« Tu veux essayer ? » demanda Runtai.

Hanyin hocha rapidement la tête.

En fait le tissage n’est pas facile, mais Hanyin ne voulait pas s’arrêter. Si on ne peut pas le faire aujourd’hui et on n’arrive pas encore à se souvenir de la direction des brins de rotin à tisser, demain, après demain, on peut revenir et continuer l’apprentissage jusqu’à la fin des vacances.

- “Ayo takaq neaau la bila, Hanyin!” Itaak oit ongaan sua belaa. Sua dalapm naan deoq kabatn bawe pengenaq apaai perdekut ngeraraq. “Ohoq amuh Itaak yaq tenan popoh olo, Hanyin. Pentakng kabatn samaan sentayapm ngeraraq. Naan yaq enaq apaai, enaq gawaakng, enaq topi....” Esaq deraraq iro men puq solukng dogai la kota. Regaq yaq denyeen oliq la mali yaq pengeraraq.

Lipaas peresa amuh koeq yaq tenan mali pengeraraq, Itaak oit Hanyin tuat beroh kabatn tiaq bawe yaq kurakng lebeh erai umur ampetn ongaan. “Hanyin, ohoq Runtai, tukatn ko nuar sinaai, uhaq bayuq sentayapm enaq apaai,” tokaai Itaak.

“Meq kakatn sentayapm?” Runtai penik.

Hanyin gagaq tetukok. Beau nyanaq ngeraraq ohooq mahar gerenih. Tapiq Hanyin beau moyu kaduq. Olo ohooq male tauq, eso pipat lameq tiba mesek empaak rawai, keruman, keruman ampetn keruman oliq peresa ngauq. Sampai liburan solukng.

● “Kalau bisa, Hanyin ingin membuat sebuah tikar kecil bergambar.” “Bergambar apa?” “Dinosaurus, Nek! T-rex!” katanya dengan semangat.

Kalau sampai liburan selesai nanti tikar buatan sendiri belum selesai, Hanyin mau membawa pulang tikar yang dipakainya tidur semalam. Tikar itu membuatnya tidur nyenyak.

● « Si possible, Hanyin aimerait faire une petite natte avec des desseins. »

« Qu'est-ce que tu veux dessiner ? »

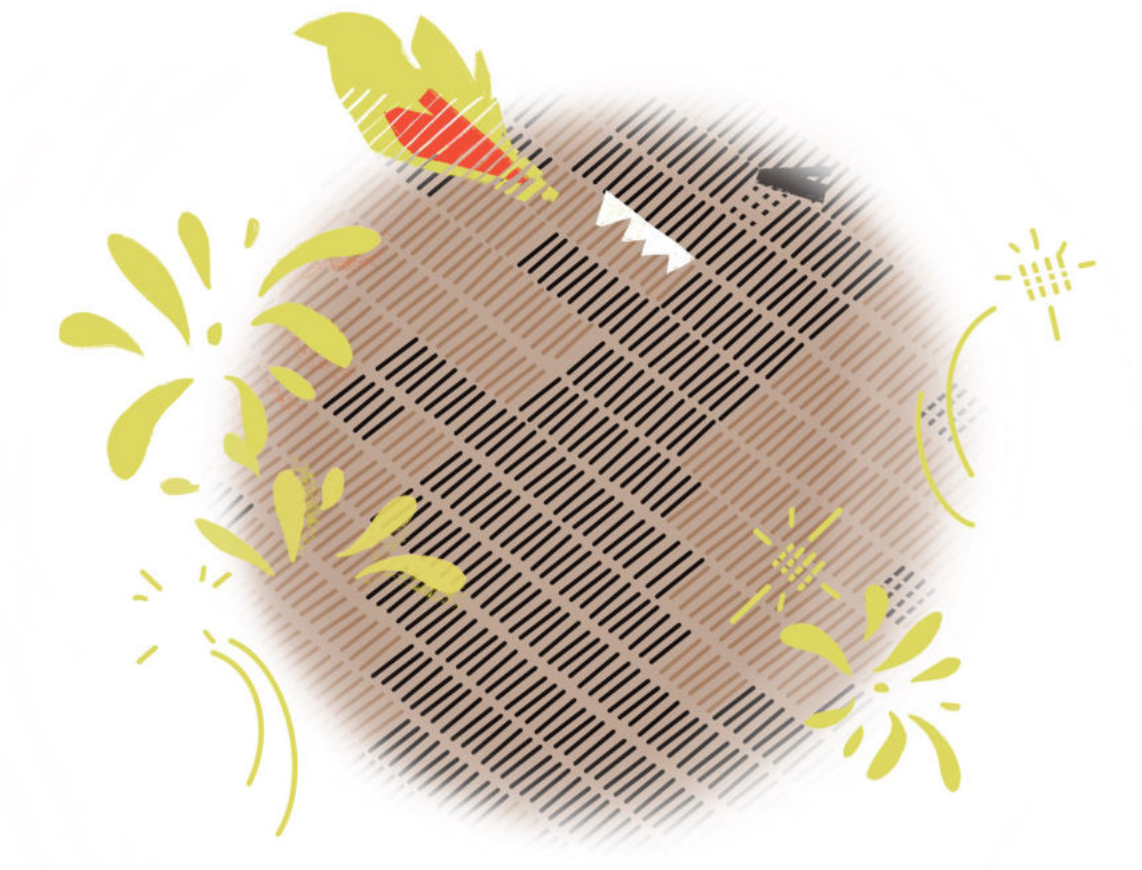
« Des dinosaures, mamie ! Des T-rex ! » dit-elle avec enthousiasme.

Si les vacances sont terminées et les nattes faites maison ne sont pas finies, Hanyin se contenta de ramener à la maison la natte sur laquelle elle dormait la nuit dernière. Elle l'avait réussi de l'endormir bien.

- Men ngomaas, Hanyin kakatn enaq apaai keding beparapm. “Parapm oon?”
“Dinosaurus, Itaak! T-rex!” tokaai ongaan ampeth ehau gerenih
Men liburan aap orekng, tapiq apaai ap male lai solukng, Hanyin kakaatn oit apaai yaq dopeakng ap malapm de. Apaai aro enaq aap turi jenak.

La langue Benuaq Dayak est parlée dans la région de Kutai Ouest. Le nombre de locuteurs était d'environ 290.000 en 2015 sur une totale de population 1,2 million de personnes dans toute la région (Kutai Nord, Kutai 'Est, et Kutai Ouest). Le statut linguistique n'est pas en danger. (Source : Agence de développement et de culture des langues)

Keajaiban Mappalecce Bola

La merveille de mappalecce bola

ÉCRIVAIN:

Darmawati Majid

ILLUSTRATEUR:

Nur Agny Alawiah

TRADUCTEUR DE LANGUE

RÉGIONALE ET PHILOLOGUE:

Nuraidar Agus

● Layar televisi di ruang tengah rumah kami menyala tanpa suara. Ambo' sedang memasang kembali kipas angin yang sudah ia bersihkan. Sudah satu minggu Indo' mengeluh tentang debunya. Saya duduk tak jauh di sampingnya. Ambo' dan Indo' adalah panggilan saya untuk Ayah dan Ibu dalam bahasa bugis.

“Udding, bisa ambilkan Ambo air minum, Nak?” Udding, begitulah Ambo dan Indo menyapa saya di rumah. Teman-teman SD-ku memanggilku Syarifuddin. Saya adalah ketua kelas 5 di sekolahku.

Saya bergegas ke dapur, mengambil gelas, menuang air, lalu kembali ke samping Ambo. Ia sepertinya haus sekali. Sekali teguk, air yang saya berikan langsung habis.

● Macculémupi televisié ri bili’ tengngaé, naékia temmallessu sammenna. Ambo’ku tudang mappasang kipas anging iya pura napaccakarié. Simingguni tuli masussa nyawana Indo’ naposaba awunna kipas éro. Enkaka tudang temmabéla ri benréнна Ambo’ku’.

Udding, tabé Nak, talangakka' dolo' uwaé rinung!" Udding, iyanaro pattelaranna ambo-indokku ri aléku. Iyatosi sibawakku ri sikola SD-ku natellaka Syaripudding. Di kelasku iya' mancaji ketua kelas.

Mapperi-perina' jokka lao ri dapurengngé, uwalani kaca inungenna Ambo, nainappa utirikanni waé rinung. Kulaona paimeng tudang ri benréna Ambo'. Madekka senna uita ambo nasaba cicengmi nateggo' nacappu tona uwaéna.

● L'écran de télévision dans le salon est silencieux. Ambo', mon père, réinstalle l'éventail qu'il avait nettoyé. Indo', ma mère, se plaint de la poussière depuis une semaine. Je me suis assis non loin à côté d'Ambo'.

« Udding, mon fils, peux-tu apporter de l'eau à Ambo' ? » « Udding », c'est comme ça qu'Ambo' et Indo' m'appellent à la maison. Mes amis du primaire m'appellent Syarifuddin. Je suis chef de la classe de 5ème.

Je me précipite dans la cuisine, attrape un verre, verse de l'eau puis retourne à côté d'Ambo'. Il semble très assoiffé. En une gorgée, l'eau que je lui ai donnée s'est épuisée instantanément.

[illegible]

“Alhamdulillah *Ambo’na*, ada waktu tadi bersihkan kipas angin!” *Indo’* berseru dari dapur. Tangannya sibuk memisahkan daun kelor dari rantingnya. Sitti, adik saya, duduk di dekatnya, mempermainkan ranting kelor. Pada usianya yang dua tahun, ia sudah sangat cerewet.

Ambo' diam saja. Tangannya yang besar tampak kewalahan memegang baut kipas angin yang kecil.

Tidak lama, *Indo'* berkata lagi, “Untung rumah kita sudah tidak di pinggir sungai, ya, *Ambo’na*.” Saya mengikuti pandangan *Indo'* ke televisi yang menyiarkan berita tentang banjir.

Ambo' hanya menjawab, "Alhamdulillah."

Ambo' bukan orang yang gemar berbicara.

« Merci Ambo', d'avoir consacré ton temps à nettoyer l'éventail ! » cria Indo' depuis la cuisine. Ses mains étaient occupées à séparer les feuilles de Moringa des brindilles. Sitti, ma sœur, était assise à côté et jouait avec une brindille de moringa. À l'âge de deux ans, elle était déjà très bavarde.

Ambo' ne disait rien. Ses grandes mains semblaient
accablées, tenant le petit boulon de l'éventail.

Quelque temps après, Indo' a encore dit : « Heureusement que notre maison n'est pas au bord du fleuve, Ambo'. » J'ai suivi les yeux de Indo' à la télévision diffusant des informations sur les inondations.

Ambo' a seulement répondu : « Alhamdoulillah. »

Ambo' n'est pas une personne qui aime parler.

[illegible]

ህጋዊነት ደግሞ ለሀገራችን ስህተት ለሆኑ ፍጹም ጥላቻ ለሀገራችን ህግን ያጥፋል። ስለዚህ ለሀገራችን ህግ ማስፈጸም ማድረግ አለብን።

[illegible]

ကလေးတွေနဲ့အတူ... မလေ့ကျင့်ရဘူး။

[illegible]

● Masaddani Indo' polé rilaleng dapurengngé, “Alhamdulillah Ambo'na, takko engka muwannéng wettutta' pacakkari kipas angingngé!” Tappetti-petti' limanna Indo reppé-reppéi daung kiloro'é polé ri takké-takkéna. Engkatoi Anrikku', I Sitti, tudang ri céddéna Indo' tuli macculé-culéi takké kiloro'é. Nappai dua taung umuru'na inaékiya temmaka-maka capilana.

Mamekkomi bawang Ambokku moloï jama-jamanna.
Tembaka sussana riita jari loppona mattenningngi bau'
biccu'na kipase' angingngé.

Dé' nasiaga ittana, metté'si paimeng Indo' makkeda,
 "Decénna bolata' mabélani polé ri wiring saloé, dii...
 Ambo'na!" uwaccuérini pakkitanna Indo lao ritelepisié ya
 mappabiritaiangngi karéba lémpe'é.

“Alhamdulillah”,... Mappéwaliwi Ambo.

Ambo'ku mémeng tannia tau maéga bicara.

● Dalam hati, saya mengiyakan ucapan *Indo'*. Banjir yang ditonton *Indo'* sambil memetik daun kelor itu tidak parah, tetapi cukup membuat panik warga desa itu. Anak-anak seumuran saya bahkan asyik-asyik saja membuka baju lalu mandi dengan gembira di air keruh itu.

“Hujan sekarang tidak bisa disangka-sangka.” Kulihat, *Ambo’* terdiam sebentar melihat layar televisi. Hanya sebentar. Setelah berkata itu, ia kembali sibuk dengan baut kipas angin. *Indo’* sudah selesai mencuci daun kelor yang akan dimasaknya menjadi sayur bening. Ia mengeringkan tangan dengan lap yang digantung di tiang rumah di samping lemari tempatnya menyimpan peralatan dapur. Sitti masih sibuk memainkan ranting kelor.

● Laleng atikku, upattongengi adanna Indo'. Sitongenna, iyaro lémpé' ri televisié, dé'to namasero loppona. Naékiya napatasséleng sennai pabbanuwaé ri laleng kampong. Iyatosi ana'-ana' siumurukku pada sipario-rio manengngi mitai lémpé'é polé. Napada lapessanni wajunna inappa pada cemmé-cemmé ri uwaé malu'é.

Mappesauni Ambo cinampe lalo, inappa patterusi adanna, “Makko mémeng wettu céddé’-céddé’é, tenrisanna-sanna polé bosié.” Congani makkita lao ri siaranna telepisié, napajanengi karébanna lémpé’é. Dé’ namaitta, gilissi patterui jama-jamanna maparaka kipas anging. Naiya Indo, puratoni nabissai daung kiloro’na ya maélo nanasu ukkaju cinampe’. Naalani pallullu ya engkaé taggattung ri alliri bolaé, ri seddéna lamarié onrong uring na panci-panci addapureнна. Nalullu nennia napacakkarini madécé’-décéng limanna. Dé namabéla koromai engka mutoi anrikku I Sitti temmaka rennunna macculé-culéi takké-takkéna kiloro’é.

● Dans mon cœur, je suis d'accord avec Indo'. L'inondation qu'Indo' a observée en cueillant les feuilles de moringa n'était pas grave, mais elle a suffi à affoler les villageois. Malgré cela, les enfants de mon âge s'amusaient à se déshabiller et à se baigner joyeusement dans l'eau trouble.

« La pluie maintenant est imprévisible. » remarqua Ambo' que je vis rester un moment silencieux en regardant vite l'écran de télévision. Après ces paroles, il s'est à nouveau occupé du boulon de l'éventail. Indo' a fini de laver les feuilles de moringa pour en faire une soupe aigre de légumes. Elle se sécha les mains avec un chiffon qui pendait au poteau de la maison à côté de l'armoire où elle rangeait les ustensiles de cuisine. Sitti est toujours occupée à jouer avec les brindilles de Moringa.

[illegible]

Desa kami pernah banjir. Banjir itu terjadi ketika saya duduk di kelas 3 SD. Sitti belum lahir. Hujan turun selama dua hari turut-turut. Tinggi air mencapai lutut *Ambo'*. Untung saja semua rumah di desa kami rumah panggung. “Sungai di desa kita ini sebelumnya tidak pernah meluap,” *Ambo'* berkata pelan. Hari itu ia kelihatan marah. *Ambo'* bukan orang yang pemarah. Ia jarang marah. Kalau ia sampai marah, pasti ada hal besar yang menjadi penyebabnya. Namun, ketika marah, ia tetap diam. Kata *Indo'*, *Ambo'* kesal karena warga desa suka membuang sampahnya ke sungai: botol kaca, kemasan sabun, kemasan sampo, sapu bekas, dan lap yang malas dicuci. “Padahal dulu airnya sangat jernih, sampai batu-batu di dasarnya bisa dilihat,” kata *Ambo'* lagi. Saya jadi takut. Jangan-jangan *Ambo'* tahu saya pernah melempar gelas air mineral ke sungai itu.

Il y a longtemps, notre village avait été inondé. L'inondation s'était produite quand j'étais en troisième année du primaire. Sitti n'était pas encore née. Il avait plu pendant deux jours de suite. Le niveau de l'eau atteignait les genoux d'*Ambo'*. Heureusement que toutes les maisons de notre village sont sur pilotis.

“Ce fleuve qui traverse notre village n'a jamais débordé auparavant,” dit tranquillement *Ambo'*. *Ambo'* n'est pas grincheux et se met rarement en colère. S'il l'est, c'est qu'il doit faire face à quelque chose de grave. Cependant, lorsqu'il est en colère, il garde le silence. *Indo'* dit qu'*Ambo'* est vexé parce que les villageois aiment jeter leurs déchets dans le fleuve, bouteilles en verre, paquets de savon, paquets de shampoing, balais usagés, chiffons qu'on n'a pas envie de laver.

« Dans le passé, l'eau était si claire qu'on pouvait voir les rochers au fond », a encore déclaré *Ambo'*.

Je commence à avoir peur. *Ambo'* savait peut-être que j'avais jeté un verre d'eau minérale dans le fleuve.

● Riolo, purato nalle' lémpé' kampokku. Kajajianna lémpé' éro, wettukku' mupa tudang ri kelas tellu SD. Wetu éro dé'pa najaji anrikku, I Sitti. Dua ngesso tuli bosi teppettu, mangalle'ni uwaéwé lettuna Ambo. Décénna mua nasaba bolana pabbanuwa ri kampokku bola aju maneng mua.

“Ri olo salo di kampongngé dé’pa naengka nalle’i lémpé’.” Siseng mettéi Ambo, masame’ mani adanna. Iyaro essoé samanna macai-cai Ambo’, padahal aléna tannia urané paccai-caireng. Masagala mémeng macai. Biasanna polé cainna narékko engka pasabareng maloppo. Naékiya, komacaii, tuli mammekkomi bawang. Napanesaiaki’ Indo passabarenna Ambo’ macai, iyanaritu polé ampé-ampéna pabbanuwaé iyatuli makkabbéang barowo ri saloé, engka botolo’ kaca, pakkuli sabung, pabbukku sampo, passering solang, engkato pallullu’ majemmeng.

“Sitongenna, ri olo uwaéna saloé temmaka cinnonna. Mauni batu-batunna manessa maneng riita,” Napanessasi paimeng adanna Ambo’.

Uwangkalingani adanna ambo, siseng naomporina' tauu.
Aja' kennéng naissengngi' matti Ambo', makkada puraka'
makkabbéang botolo' palastik mineral ri saloé.

[illegible][illegible]

ዕለገሉን እጠገላለሁ ለእርሳዎቹ ስህተት ስላለች፡፡
 ህጻኑን ያገኘች ህጻኑ ህጻኑን እጠገላለሁ ለእርሳዎቹ ስህተት ስላለች፡፡
 ለእርሳዎቹ ስህተት ስላለች፡፡

[illegible]

● “Orang Bugis harusnya sangat menjunjung tinggi kebersihan,” kata *Ambo’* lagi. Hanya pada hari kami terkena banjir itu, *Ambo’* berbicara banyak sekali.

Ketika banjir reda, *Ambo'* memutuskan memindahkan rumah kami ke tanah lapang di samping rumah nenek, ibu dari *Ambo'*.

“Bagus di sana, tinggi tanahnya,” kata *Ambo*’.

Saya protes. Tanah lapang itu tempat saya dan teman-teman biasa bermain *mabboi*, yaitu permainan tradisional menyusun kaleng bekas yang dimainkan antardua tim.

“Mau-ki” kena banjir lagi?” Ambo’ hanya mengatakan empat kata itu. Empat kata yang membuat protesku kabur ke sungai.

Memindahkan rumah? Bagaimana caranya memindahkan sebuah rumah? Dengan sulap?

« Les Bugis devraient vraiment respecter la propreté », a encore dit Ambo'. C'est seulement le jour où nous avons été frappés par l'inondation qu'Ambo' a beaucoup parlé.

Lorsque le déluge s'est éloigné, Ambo' décida de déplacer notre maison dans un champ à côté de la maison de ma grand-mère, la mère d'Ambo'.

« C'est un bon emplacement, on sera en hauteur », dit Ambo'.

Je protestais. Le terrain était l'endroit où mes amis et moi avions l'habitude de jouer au mabboi, c'était amusant d'empiler des boîtes usées en les protégeant contre les attaques de l'adversaire.

« Comme tu veux, si tu préfères être à nouveau inondé ! » Ces quelques mots d'Ambo' suffisent à jeter ma protestation dans le fleuve.

Un déplacement ? Comment déplacer
une maison ? Par magie ?

- Makkedasi Ambo, “Idi’ manenna To-Ugié sitinaja masenna’ pakarajai apaccingengngé.” Taddua ngessomi bawang bosi, éh... napolé mua lémpé’é.” Siare’-aré mupa ada papparingeranna nennia minassanna Ambo’.

Ri wettu radde'-raddé'na lémpé'é, momponi pâakkélorenna
Ambo' maélo paléccé'i bolaé lao ri lapanganggé ri
benrénnâ bolana néné polé ambo'ku'.

“Magello onrongngé komairo, nasaba’ mattanété tanana,”
mappanessai Ambo’.

“Ha? Upoloi adanna Ambo, Dék narenreng nyawaku mangkalingai adanna Ambo, nasaba’ iyaro tana lapangangé onrokku macculé-culé mabboi sibawa sibawakku’.

“Maélokiga tuli naremmé lémpe’?” Iyanaro lappa adaé napakkuli-kuling Ambo’. Ada-adanna tonaro Ambo’ pajokkaka lao mitai saloé.

Mappaléccé' bola?

Pékkoga carana ripaléccé' bolaé? Culé bali'-bali' mata kapang?

[illegible]

- Kata *Indo'*, di sanalah kehidupan kami berada, dari lahir, besar, menikah, sampai akhirnya meninggal dunia. Saya ingat ketika adik *Indo'* menikah, rumah panggung nenek dihiasi lamming untuk menerima tamu undangan yang datang. Rumah panggung itu juga kata *Indo'* seperti bentuk tubuh manusia. Ada kaki, badan dan kepala. Kaki itu adalah tiang rumah, badan bagian tengah, dan atap sebagai kepalanya. Sampai sekarang saya tidak mengerti apa maksudnya.

 - Uwingngerangngi pappangajana Indo' wettuna riébbu bolaé, napoadá, “Sitongenna bola Ugié taniyami bawang onrong maraddé'. Naékia mancaji onrong akkatuonngeng, kuni'ro jaji, maloppo, botting, lettu'ki maté riwélai lino. Uingngerang toi wettunna botting anrinna Indo', iyaro bola ajunna Néné' ripasangi bélo-bélo lamming nasaba' maéga tau polé maélo engka. Napanessatoi adanna Indo' makkedaé, “Iyanaritu bola ajué padai lao-laona watakkaléna rupa tauwé, engka ajéna, engka watanna, na engkato ulunna. Ajéna iyanaritu alliri, watanna iyanaritu alé bola, na copo'na iyanaritu ulu”. Marialeng sedding ada-adanna Indo', tekkuisseppe agaró bettuanna.

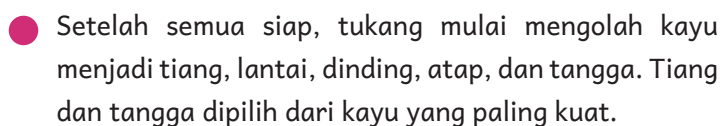

● Oh iya, orang Bugis membangun rumah tidak memakai gambar. Dulu *Ambo'* meminta tolong kepada seorang *panrita bola* untuk membantu prosesnya sesuai adat dan tradisi orang Bugis. *Panrita bola* dipercaya mampu melihat posisi rumah, termasuk memilih waktu dan hari baik untuk mulai membangun rumah. Bola di sini bukan bola untuk bermain, tetapi itu cara kami menyebut rumah dalam bahasa Bugis,

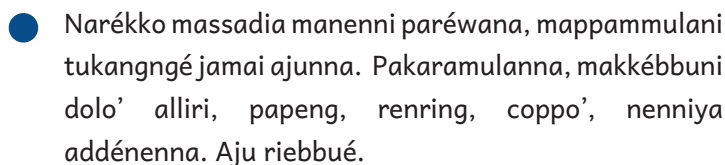
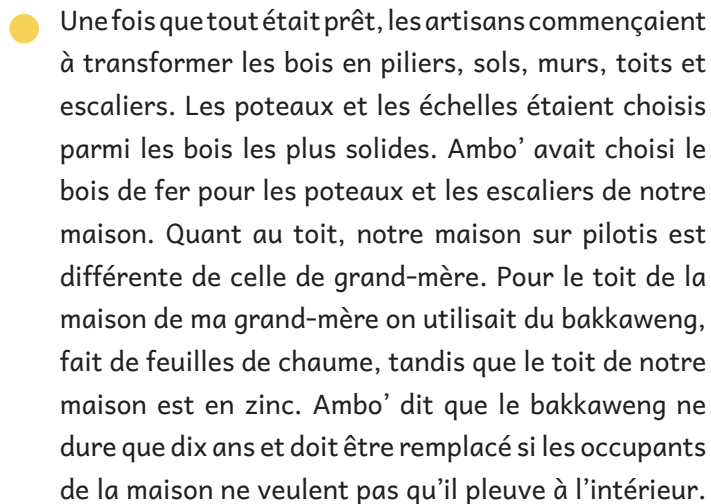
● Eh ! Oui, les Bugis construisent des maisons sans utiliser de plan. Dans le passé, *Ambo'* demandait de l'aide à un *panrita bola*. Celui-ci choisissait une bonne journée pour commencer la construction de la maison. Il aidait *Ambo'* à appliquer les coutumes et traditions Bugis dans le processus de construction.

● O.. yye'. Narékko mappatettong bolai Ugi'é temmangki' mappaké gambara. Wettunna meloni mappatettong bola Ambokku riolo, kuami ri panrita bolaé lao méllau tulung pammulai makkébbu bola, nasaba' makko mémengngiro ade' abiasanna Ugié. Makkutoparo, iyana panrita bolaé ripuminasa mitangakki' wettu nennia esso madécéngngé riappatettongeng bola.

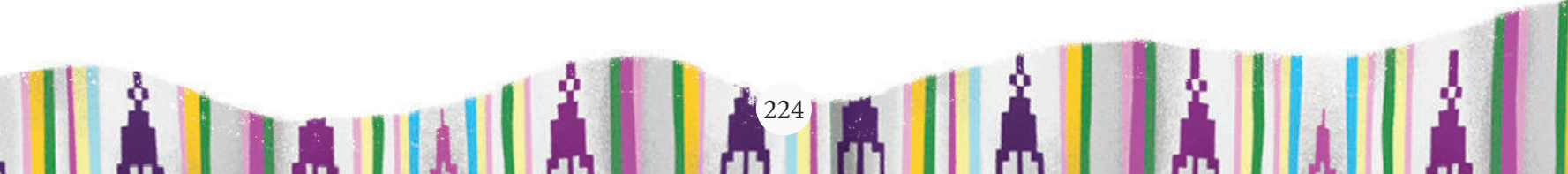
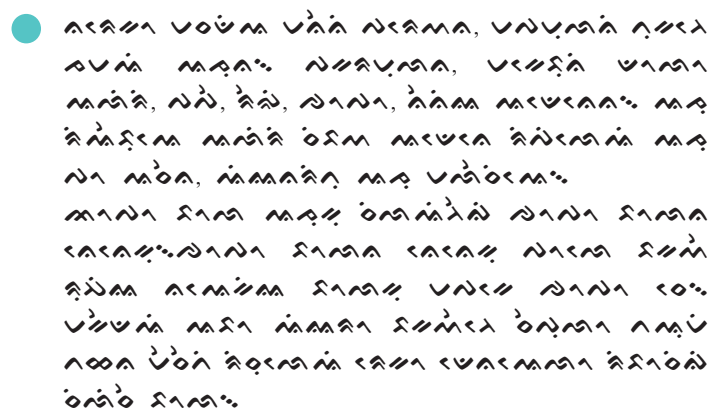
● *Ma' mappatettong bolai Ugi'é temmangki' mappaké gambara. Wettunna meloni mappatettong bola Ambokku riolo, kuami ri panrita bolaé lao méllau tulung pammulai makkébbu bola, nasaba' makko mémengngiro ade' abiasanna Ugié. Makkutoparo, iyana panrita bolaé ripuminasa mitangakki' wettu nennia esso madécéngngé riappatettongeng bola.*

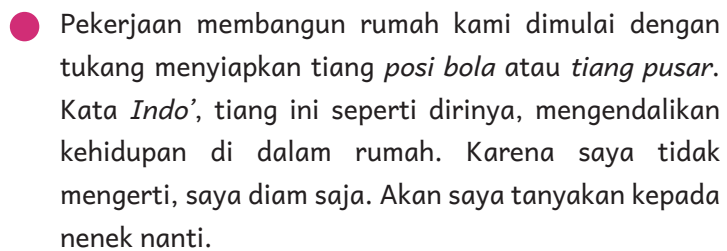

Untuk atap, rumah panggung kami berbeda dengan punya nenek. Atap rumah panggung nenek memakai *bakkaweng*, terbuat daun rumbia, sementara rumah kami memakai seng. Kata *Ambo*, *bakkaweng* hanya tahan sampai sepuluh tahun, harus diganti jika penghuni rumah tidak ingin kehujanan.

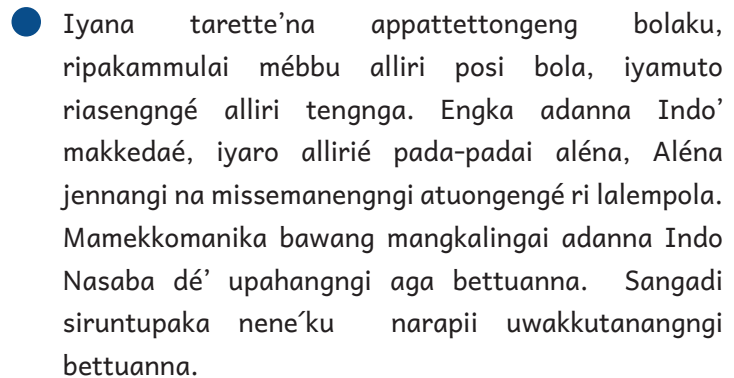

Coppo' bolana nénéku polé bakkaweng rumpia, naékiya bolaku mappaké coppo séng. Makkedai Ambo, iyaro bakkawengngé seppulo taummi tahanna, mesti risulléi, rékko dé'naélo ribosingi silise' bola.

● Les travaux de construction de notre maison ont commencé avec la mise en place par les constructeurs du posi bola, ou pilier central. Indo' dit que ce pilier, comme elle, contrôle la vie dans la maison. Comme je ne comprenais pas, je me taisais avec l'idée de poser la question plus tard à ma grand-mère.

[illegible]

● Ketika rumah panggung kami jadi, nenek membaca mantra, katanya untuk memagari rumah kami agar tidak bisa dimasuki orang jahat. Tentang rumah nenek, saya pernah mendengar cerita orang di kampung ketika menemani *Indo'* berbelanja ke pasar. Mereka mendengar ada dua pencuri yang berniat mengambil ayam yang dipelihara nenek di bawah rumahnya. Ketika mereka baru mau memasuki rumah nenek, pencuri itu tiba-tiba berada di tengah laut. Rumah nenek hilang. Saya takjub sekali mendengar cerita itu. Ketika saya menanyakannya lagi ke *Indo'*, dia diam saja. Saya baru ingat cerita itu ketika nenek membaca mantra pada hari rumah panggung kami selesai dibangun.

● Lorsque notre maison fut construite sur pilotis, ma grand-mère, d'après elle, jeta un sort pour clôturer notre maison afin d'empêcher les mauvaises personnes d'y entrer.

À propos de la maison de ma grand-mère, j'ai entendu des histoires de gens du village lorsque j'accompagnais *Indo'* faire les courses au marché. Ils avaient entendu parler de deux voleurs qui voulaient prendre les poulets que grand-mère gardait sous sa maison. Alors qu'ils étaient sur le point d'entrer chez elle, ces voleurs se retrouvèrent soudain au milieu de la mer. La maison de ma grand-mère avait disparu. J'ai été étonné d'entendre cette histoire. Quand j'ai redemandé à *Indo'*, elle s'est tue. Je viens de me souvenir de cette histoire lorsque ma grand-mère jeta un sort le jour de la construction de notre maison sur pilotis.

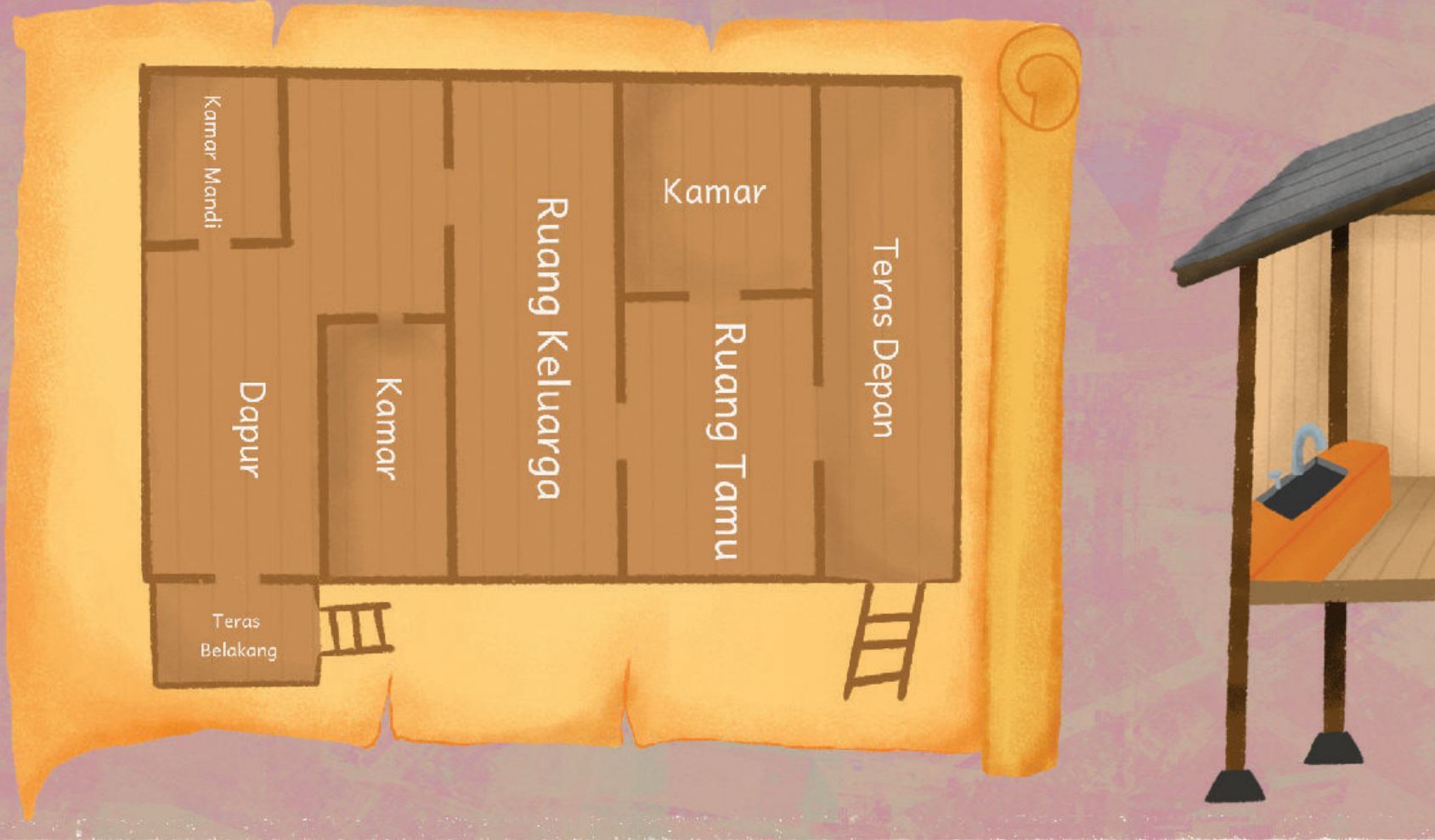

[illegible]

- [illegible]

- Ada tujuh ruangan di rumah panggung kami. Teras untuk menyambut kedatangan tamu yang bukan kerabat, ruang tamu untuk bermusyawarah mengenai hari adat, dua kamar tidur, satu ruang tengah, dapur, dan kamar mandi. Jendelanya tinggi dan lebar-lebar. Angin dengan bebas masuk keluar rumah. Kipas angin baru dinyalakan ketika hari benar-benar panas atau ketika kami kedatangan tamu. Oh ya, tamu bagi orang Bugis adalah pembawa rezeki. Jika ada tamu, *Ambo'* akan bergegas meminta *Indo'* menyiapkan minuman teh atau kopi panas yang kami sebut dengan *air panas*, bahkan ketika tamu kami masih lima langkah jauhnya dari halaman rumah.

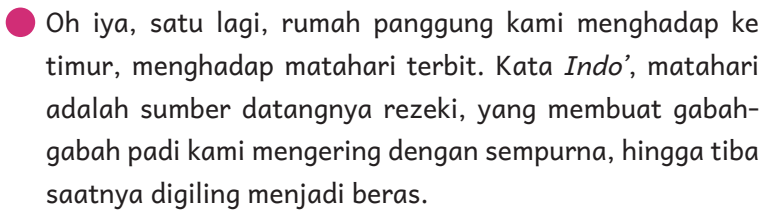
- Il y a sept chambres dans notre maison sur pilotis. Une terrasse pour accueillir les invités (qui ne sont pas des proches), un salon pour discuter aux journées traditionnelles (autres que des invités), deux chambres, un salon, une cuisine et une salle de bain. Les fenêtres sont hautes et larges. Le vent entre et sort librement. L'éventail ne s'allume que lorsqu'il fait très chaud ou lorsque nous avons des invités. Oh ! Oui, les invités pour les Bugis sont porteurs de chance. S'il y a des invités, *Ambo'* se précipite pour demander à *Indo'* de préparer du thé ou du café, même lorsqu'ils sont encore à cinq pas de la cour.

Engka pitu égana bili' (kamara) ri lalenna bola ajukku. Naiya légo-légona mancajini onrong maccurita-curita sibawa to poléwé iya taniaé salessureng. Biasanna légo légo éro ripaké tona onrong duppai topoléwé, mabbicara ri séséna ade-ade maraja. Engkato dua bili' atinrong. Séddi bili' tengga, dapureng, sibawa onrong cemmé. Naiya tellongenna matanré na malebba'. Iyanaro maéga anging massu- muttama ri lalempola. Iyami kipas angingé baru ripaké' narékko pella temmaka-maka, iyaré'ga engka tau polé. Oh ya, naseng Ugié, iyatu topolé papolé dallé'. Narékko engka topolé, malitte'na muwa Ambo' duppai sibawa nasurotoni Indo' magatti pakangka uwaé pella. Mauni engka mupa lima jongkareng mangolo ménré ri bola, nasuro muni Indo pakangka uwaé pella.

អ្នក សុំ ខ្លាច គោរព គោរព ខ្លាច ខ្លាច អ្នក អ្នក
 គោរព-គោរព ប្រាប់ អ្នក អ្នក ប្រាប់-ប្រាប់
 គ្នា ខ្លាច អ្នកគោរព អ្នក អ្នក ខ្លាចខ្លាច ខ្លាច
 គោរព-គោរពអ្នក គោរព អ្នក ប្រាប់ អ្នក
 អ្នកគោរព, ប្រាប់ គោរព អ្នក-អ្នក ប្រាប់ អ្នក
 ប្រាប់ ខ្លាច អ្នកគោរព ខ្លាច ខ្លាច, ខ្លាច អ្នក
 ប្រាប់ អ្នក អ្នកគោរព ប្រាប់ អ្នកគោរព
 ប្រាប់ អ្នក ប្រាប់ គោរពអ្នកគោរព អ្នក ប្រាប់
 អ្នកគោរព គោរព ប្រាប់ គោរព អ្នក ប្រាប់ អ្នក
 អ្នកគោរព គោរព អ្នកគោរព អ្នក ប្រាប់ អ្នក
 អ្នក អ្នក អ្នកគោរព អ្នក អ្នក អ្នកគោរព អ្នក
 អ្នក អ្នក អ្នកគោរព អ្នក អ្នក អ្នកគោរព អ្នក

● Oh ! oui, encore une chose, notre maison sur pilotis fait face à l'est, face au lever du soleil. Selon Indo' le soleil est la source de subsistance qui rend nos grains de riz parfaitement secs jusqu'à la livraison.

● Oh iya, engka mupa seddi. Naiya bola ajukku' mangolo ri alauwi, mattuju ri omporeng kessoé. Naseng Indo', iya mata essoé riaseng mancaji apoléngenna dallé'é nasaba narakkoi aséwé riesoiyé. Iyanaro matu' dipaberé' nabara' mancaji were'.

Riwettu narampéi Ambo maélona paléccé'i bolaé, tappa hékakka natáro. Upikkiriki masero, pékkoga carana bola ajué ya temmaka tane'na riullé makka mallottongngi? Tennala sedding riakkalekku, pékkoga carana wedding riakka.

[illegible]

“Lama sekali, Nak.” *Indo*’ menjawab pertanyaanku sambil berhati-hati menuruni tangga. Di kepalanya, terjunjung sekarung kecil beras untuk dibawa ke rumah *Aco*. Saya menjinjing dua sisir pisang kepok dari kebun nenek. Di desa kami, ketika ada warga mengadakan acara, setiap warga yang lain akan menyumbangkan bahan makanan. Ada yang memberi beras, ikan, telur, pisang dari kebun, gula, dan ayam kampung.

« Cela prend beaucoup de temps, mon enfant. » *Indo*’ répondit à ma question en descendant prudemment l’escalier. Sur sa tête, elle avait un petit sac de riz à emporter chez *Aco*. J’ai emporté deux peignes de banane kepok du jardin de ma grand-mère. Dans notre village, lorsqu’un résident organise une fête, tous les autres donnent de la nourriture. Certains donnent du riz, du poisson, des œufs, des bananes du jardin, du sucre et des poulets fermiers.

“Mitta ladde’i, Na’!.” mappéballiwi *Indo*’ kuatonaro mapata mola ri addénengnge no’ ri awa bola. Engka sikarung baiccu’ were’ najujung,’ maélo natiwi lao ri bolana *Aco*. Engka muto uwiccang dua seppé Utti Manurung riala polé ri dare’na Néne’. Makko mémerro abiasangeng ri kampokku’, narékko engka tau ri kampongngé pakangka séddi gau’, tungketungke’ lise’na kampongngé pada pabiasai aléna mabbéré anré-kanré. Engka mabbéré were’, engka mabbéré balé, ittello, utti polé ri dare’é, golla, nenniya manu’ kampong.

ḶḶ ḶḶḶ ḶḶ ḶḶḶḶḶ ḶḶḶ ḶḶḶḶḶḶ
ḶḶḶ ḶḶḶ ḶḶ ḶḶḶḶḶ ḶḶ ḶḶḶ ḶḶḶḶḶ
ḶḶḶ ḶḶḶ ḶḶḶḶ ḶḶḶ ḶḶḶḶḶ ḶḶḶḶḶ
ḶḶḶ ḶḶḶḶḶ ḶḶḶḶḶ ḶḶḶ ḶḶḶ ḶḶḶḶḶ ḶḶḶ
ḶḶḶ ḶḶḶ ḶḶḶ ḶḶḶḶ ḶḶḶḶ ḶḶḶḶḶ ḶḶḶḶḶ
ḶḶḶ ḶḶḶḶḶ ḶḶḶḶḶ ḶḶḶḶḶ ḶḶḶḶḶ ḶḶḶ
ḶḶḶ ḶḶḶḶḶ ḶḶḶ ḶḶḶ ḶḶḶ ḶḶḶḶḶ ḶḶḶḶḶ
ḶḶḶ ḶḶḶḶḶ ḶḶḶ ḶḶḶḶḶ ḶḶḶḶḶ ḶḶḶḶḶ
ḶḶḶḶḶ ḶḶḶ ḶḶḶḶḶ ḶḶḶḶḶ ḶḶḶḶḶ ḶḶḶḶḶ
ḶḶḶḶḶ ḶḶḶ ḶḶḶḶḶ ḶḶḶḶḶ ḶḶḶḶḶ ḶḶḶḶḶ
ḶḶḶḶḶ

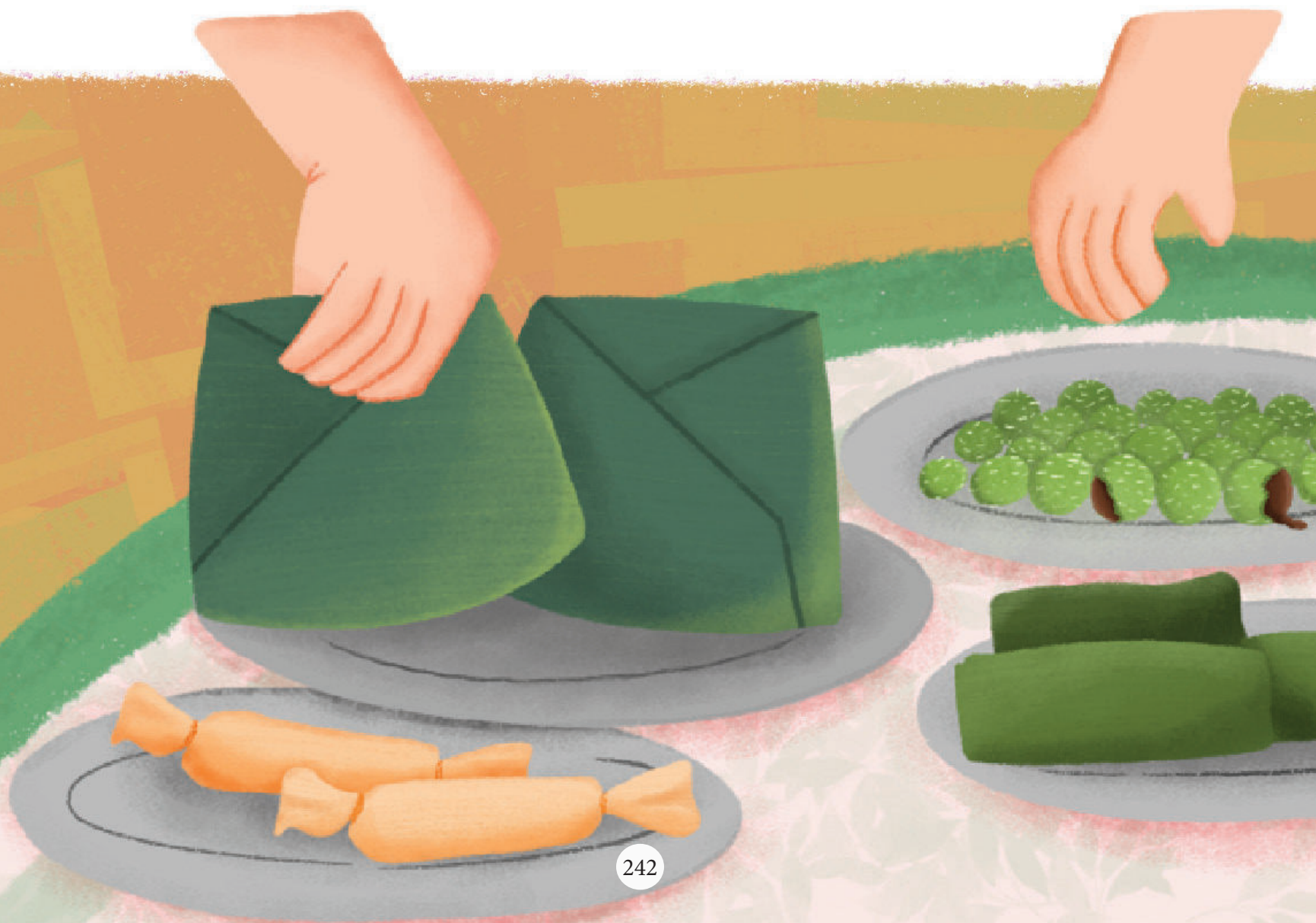
- [illegible]

● Pada hari yang telah dipilih *Ambo'* untuk memindahkan rumah kami, ibu-ibu membantu *Indo'* membuat kue di dapur rumah nenek. Ada *onde-onde*, *kolak labu kuning*, *barongko*, *bandang-bandang*, *bolu peca'*, *taripang*, *lapis utti*, *baje*, dan *doko-doko cangkuli*. Beberapa tandan pisang hanya disiapkan dan digantung di tiang-tiang atap untuk rumah baru, bukan untuk acara memindahkan rumah.

Sepertinya semua kue dihidangkan pada hari itu. Sebelum acara dimulai, bapak-bapak disuguhi kue-kue itu bersama teh atau kopi.

● Le jour où *Ambo'* avait choisi de déménager, les mères de notre village avaient aidé *Indo'* à faire des gâteaux traditionnels dans la cuisine de chez ma grand-mère. Il y a les onde-onde, le kolak labu kuning, le barongko, le bandang bandang, la génoise, le taripang, le lapis utti, le baje et le doko-doko cangkuli. La plupart de ces gâteaux sont à base de riz gluant et farci de marmelade de noix de coco râpée et de sucre de cocotier. Il y aussi de la compote de citrouille dans un mélange de lait de coco et de sucre. Quelques régimes de bananes sont accrochés simplement aux poteaux du toit de la maison car ce n'est pas la levée de crémaillère d'une maison neuve.

Il semblerait que tous ces gâteaux aient été servis avec du thé ou du café ce jour-là aux messieurs afin qu'ils se restaurent avant de déplacer la maison.

Naiya béppa pura ripukangkaé maélo riappanréang ri
 esso malebbiéro. Ritenréwanna tauwé marakka bola,
 ripaddioloni orowanéwé pada manré béppa, napasiniung
 kopi na téng.

- Perlahan rumah kami mulai terangkat. Dengan aba-aba Pak Kepala Desa, *Ambo'* dan teman-temannya tahu kapan saatnya melangkah dan kapan saatnya berhenti. Aba-aba itu juga yang mengatur kecepatan langkah mereka. Dalam waktu kurang lebih satu jam, rumah panggung kami telah berpindah ke samping rumah nenek. Padahal jaraknya ada 500 meter!

Hari itu, dengan mata saya sendiri, saya bisa menyaksikan rumah kami berpindah setapak-demi setapak. Bahkan saya tidak sadar, teman-teman kelasku ikut menyaksikan. Sepertinya semua bapak-bapak di kampung saya ikut membantu. Saya tidak bisa menghitung mereka semua. Melihat *Ambo'* dan teman-temannya bisa membuat satu rumah besar berpindah tempat itu seperti sebuah keajaiban. Mereka bapak-bapak jagoan dari Desa Mallari', nama kampung saya.

- Lentement, notre maison commence à s'élever. Sur l'ordre du chef du village, *Ambo'* et ses amis savent quand il est temps d'avancer et quand il faut s'arrêter. Ce signal définit également la vitesse de leurs pas. En moins d'une heure, notre maison sur pilotis fut déplacée à côté de chez ma grand-mère. Ces messieurs parcoururent une distance de cinq cent mètres !

Ce jour-là, j'ai vu avec admiration notre maison s'élever et se déplacer. Je n'ai même pas remarqué que mes camarades de classe pouvaient aussi en témoigner. Il semblait que tous les pères de notre village avaient collaboré à cette tâche. Je ne pouvais pas les compter. C'était un miracle que *Ambo'* et ses amis puissent faire bouger une si grande maison. Ce sont les Tolo de Mallari, le village natal de Monsieur Jusuf Kalla, deux fois vice - président de la République indonésienne.

A stylized illustration of a young girl with dark, wavy hair. She is wearing a bright yellow t-shirt and a grey hat with two yellow horizontal stripes. She has large, expressive eyes and rosy cheeks, looking upwards and to the right. The background is a simple, warm-toned gradient.

A stylized illustration of a young girl with dark, wavy hair. She is wearing a bright yellow t-shirt and a grey hat with two yellow horizontal stripes. She has large, expressive eyes and rosy cheeks, looking upwards and to the right. The background is a simple, warm-toned gradient.

A stylized illustration of a young girl with dark, wavy hair. She is wearing a bright yellow t-shirt and a grey hat with two yellow horizontal stripes. She has large, expressive eyes and rosy cheeks, looking upwards and to the right. The background is a simple, warm-toned gradient.

A stylized illustration of a young girl with dark, wavy hair. She is wearing a bright yellow t-shirt and a grey hat with two yellow horizontal stripes. She has large, expressive eyes and rosy cheeks, looking upwards and to the right. The background is a simple, warm-toned gradient.

A stylized illustration of a young girl with dark, wavy hair. She is wearing a bright yellow t-shirt and a grey hat with two yellow horizontal stripes. She has large, expressive eyes and rosy cheeks, looking upwards and to the right. The background is a simple, warm-toned gradient.

A stylized illustration of a young girl with dark, wavy hair. She is wearing a bright yellow t-shirt and a grey hat with two yellow horizontal stripes. She has large, expressive eyes and a slight smile, looking upwards and to the right. The background is a simple, warm-toned gradient.

Le bugis est parlé à Bone, Soppeng, Wajo, Barru, Pangkep, Maros, Sidrap, Pinrang, Sinjai, Bulukumba et Makassar. Le nombre de locuteurs est d'environ trois millions de personnes. Les poches linguistiques dans d'autres régions se trouvent dans tout l'archipel, comme à l'ouest de Sumatra, Lampung, Jambi, Kalimantan, NTB, Bali, Sulawesi, Maluku et Papouasie. Le statut de la langue: pas en danger. L'utilisation du script Bugis n'est pas aussi active que sa langue parlée.

Lota Rangga dan Rumah Menara

Écrivain:

Maria Dian Andriana

Illustrateur:

Ratih Rahmawati

Traducteur de langue régionale:

Benyamin Kaka

LOTA RANGGA ET LA TOUR DE LA MAISON

- Asap putih membubung dari atap rumah. Mama pasti sedang memasak, perutku makin lapar membayangkan masakannya.

Namaku Lota Rangga, rumah kami terletak di desa kecil yang terletak di daerah Kodi, Pulau Sumba, Nusa Tenggara Timur.

Di utara Pulau Sumba terdapat Selat Sape yang berbatasan dengan Pulau Sumbawa, sedangkan di selatan terdapat Samudra Hindia. Jauh di sebelah selatan terdapat Benua Australia yang terkenal dengan kanguru, hewan yang mengantongi anaknya.

- Une fumée blanche s'élevait du toit de la maison. Maman doit être en train de cuisiner, mon estomac commence à avoir faim, j'imagine la nourriture.

Je m'appelle Lota Rangga, fils aîné avec une petite sœur. Notre maison est située dans un petit village de la région de Kodi, sur l'île de Sumba, la province de Nusa Tenggara de l'est.

Au nord se trouve le détroit de Sape, bordé par l'île de Sumbawa, tandis qu'au sud se trouve l'océan Indien. Loin au sud se trouve l'Australie, célèbre pour ses kangourous, des animaux qui portent leur bébé dans leurs poches de couvée.

- Maha api kaka naka bolo pannu bughu, banotong inya tengero padede naka muyo hglu toboka akalambana kabugu, baku hereka papa dede.

Ngaragu Lota Rangga, ana kabana wupa ghagha mono ihani arigu. Umamayamma aini la dehe katappa tana Kodi, Tana Humba, Provinsi Nusa Tenggara Timur.

Todoro Utara Tanah Humba padouna Selat Sape, palika dengeni Tana Sumbawa haibongoko la selatan Padouna Lorro Hindia.. Maroyo wali la selatan ngoleka Benua Australia, laka daddu dengeni oro aingu kanguru, harangga loro anana.

- “Ma, aku lapar!” seruku sambil melepas sepatu dan mengintip ke kolong rumah. Dua itik dan seekor ayam sedang mengerami telur-telurnya.

“Cuci kaki dan tanganmu, Nak!” seru Mama dari dalam.

Aku bergegas mencedok air di ember untuk mencuci muka, tangan, dan kaki. Rasanya segar karena air menghapus debu, keringat, dan rasa penat sepulang sekolah. Kupanjat tangga bambu menuju balai-balai di beranda.

- « Maman j'ai faim! » m'exclamai-je en enlevant mes chaussures et en jetant un coup d'œil sous la maison. Deux canards et une poule couvant les œufs.

« Lave-toi les pieds et les mains, mon fils ! » s'écria maman de l'intérieur.

J'ai mis de l'eau dans le seau pour me laver le visage, les mains et les pieds. Je me sens frais, car l'eau élimine la poussière, la sueur et la fatigue après l'école. J'ai grimpé l'échelle de bambou jusqu'au divan en bambou à la véranda.

- “Inya, kukalabba!”kukawuloni tenggero haligudi haka boro witi mono kukatinguro lakabulunna, duya radi mono ihoni amanu, tengera kabukutona taluna.

“Loke hiki hawiti mono limanu, ana! Wena inya wali dou dolo.

Kuhokeka waiyo ela embero

Ku hokaya weyo ela ebero bahawani mata witi-limma rahaka aha gogor, orona waiyo opika akaroboko, waika butta waddi, kurahaya kadicoka ihigu.

Bakubali laha kolo. Kudeteni witi lete ogol, otu lakatodeteng tobolo.

- Rumah kami adalah rumah panggung, lantainya tidak menapak di atas tanah, tetapi ada kolong di bawahnya.

Turis asing kerap menanyakan tentang bentuk menara di atap rumah-rumah kami yang dapat dikatakan unik. Bangunan rumah seperti ini terdapat di kampung-kampung adat seperti di Ratengaro, Bukubani, Tosi, Toda, Wainyapu, Wee Lewo, Dokaka, dan masih banyak lagi.

- Notre maison est sur pilotis, le sol est suspendu dans l'air, mais il y a le dessous. Les touristes étrangers posent souvent des questions sur la forme des tours sur les toits de nos maisons qui est typiquement Sumba. On peut dire que ces maisons ont des caractéristiques uniques de la Sumba. On trouve ces maisons dans les villages traditionnels tels que Ratengaro, Bukubani, Tosi, Toda, Wainyapu, et Wee Lewo, Dokaka.

- Umama yamma , umma katodeteng, sana karanda, mana kabu innana. Dawa tama enge bakalironggo apatana abughuna ngara ha ummama yamma, oro pahekeda.

Apata rupanaumma haingo bingo merena laparono harri haingo laparono, Ratigoro, Parono Buku Bani, Parono Tosi, Parono Toda, Parono Wainyapu, Mono Wee Lewo, Dokaka, mono danga waidipongoko.

- Menara rumah yang menjulang tinggi sekitar 15 meter atau 20 meter terlihat lucu seperti topi kerucut bagiku.

Bapak bilang, makin tinggi menara di suatu rumah, makin dekat rumah itu pada tempat Marapu, yaitu roh suci para leluhur kami.

Menara terletak tepat di tengah rumah, di atas tungku, berbentuk segi empat melancip ke atas dengan rongga di dalamnya.

Ada dua kayu dipasang seperti tanduk di ujung atap yang disebut dengan kadu.

- La tour de la maison ressemble à un chapeau conique qui fait environ 15 mètres de haut, certaines font 20 mètres de haut, ça à l'air drôle.

Papa m'a dit, plus la tour d'une maison est haute, plus la maison est proche du lieu de Marapu ou l'esprit saint de nos ancêtres.

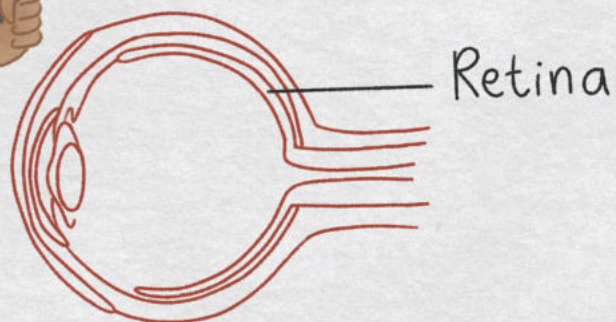
La tour est construite au milieu de la maison, au-dessus du foyer. Elle est rectangulaire, perforée au milieu et rétrécit vers le haut. Au bout du toit se trouvent deux bois croisés comme des cornes, appelés *kadu*.

- Tolokona umma lapa tollocong, agana, haka bulu limma meter (15 m) baku iceya kumadit, mere gobe bolo.

Wena bapa, helutobo amadetena, tolokona umma helutobo wadi, tukena padouna Marapu. Padouna hamogho bihana ngarra ambu-nuhi ma yamma.

Padouna atalokana pahi pahi la paduana, toboya padouna roboko panu kalurra, patanggo watu tulus tallu buyo, la hongo watu tulus diki padouna api Mono padoutunungo ghai mati. El tokonaaingo ghayopatehukongo, merek kadu, papa ngarongo kadu bughu.

Mata (Eye).

- Pandanganku menjadi gelap ketika memasuki rumah. Dulu aku tidak tahu mengapa begitu, tetapi kemarin Pak Guru mengajarkan bahwa ketika berada di tempat terang, mata menangkap cahaya melalui sel kerucut pada retina, sedangkan ketika kita masuk ke tempat yang gelap cahaya ditangkap oleh sel batang.

Bila sel batang terlambat mengambil tugas dari sel kerucut, pandangan menjadi gelap sesaat.

Aku akan menceritakan keajaiban mata ini kepada adik perempuanku, Tamo Inya.

● Je ne voyais pas clair lorsque je suis entré dans la maison sombre. Je ne savais pas pourquoi, mais hier, le professeur m'a appris que dans un endroit lumineux notre œil capte la lumière à travers les cellules coniques de la rétine et nous avons la sensation d'éblouissement. Au contraire, lorsque nous sommes dans un endroit sombre, la lumière est captée par les bâtonnets. Si les bâtonnets arrivent trop tard pour reprendre le travail des cônes, notre vision s'assombrit pendant un moment. Je raconterai ce miracle de l'œil à ma petite sœur, Tamo Inya.

● Baku harani laka pandu, baku tamani umma, atu jaku peghengo peneba hainya. Dimoko etu wimolo aha Bapa Guru pakanekega penewena eba aika padou magohokana mata bana donggloya amagohoko. Liyo lahongo kabihu diaka batama lada doukapandu, ama gohoko, dogol wainiki kalarit polona. Kalarit polona bana nga-ngahika bana deke taguna wali laka biru, naka pandu haka bandaksa. Ku ngara kedekuni pata hainya iyiyo amata ela barana lawinyegu, Tamona Inya.

-
- “Ganti pakaian dulu, Lota!” Mama mengingatkan.

Mama sedang mengaduk sayur daun labu lilin dan bunga pepaya di kuali. Uap masakan dan asap kayu api terlihat berputar-putar di dapur ketika tertimpa sinar matahari yang menerobos dari celah atap.

“Mana Tamo Inya?” tanyaku sambil duduk di dekat tungku dengan membawa piring.

“Di *Umabokolo* (rumah besar), ada turis datang, adikmu suka belajar bahasa Inggris,” kata Mama sambil mengisi piringku dengan nasi jagung dan sayur.

- « Vas changer tes vêtements, Lota, » rappela maman.

Maman remuait les feuilles de citrouille et les fleurs de papaye dans le chaudron. On pouvait voir la vapeur de cuisson et la fumée du bois brûlé tourbillonner dans la cuisine alors que le soleil brillait à travers les fissures du toit.

« Où est Tamo Inya ? » demandai-je, assis près du foyer en tenant une assiette.

« À Umabokolo ou la grande maison, il y a des touristes qui viennent, ta sœur aime pratiquer l’anglais », a dit maman en remplissant mon assiette de riz de maïs et de légumes.

- “Kahelu doudi hakare Lota,” wena inya bana pa apingo.

Inya tengero koboruna roghe rou karabbu monowalla kaloghu dawa laka bera, amahuna papa dede mono mahapinya aka hudu api, iceya bana niku-nikuna la robok bagheneya mogohokona bi lodo bana monoro hongo mono bughu.

“Geni Tamo Inya?” wegu baku kaliereni, baku tenger lodogu labara tultur, tenger ketegu tobbo.

“Onni la umma bokolo, aingi dawa tama laduki, arimu heke bainya paneghe dawa Inggris.” Wena inya tenger handukona muyo tagani tobogu mono roghe inya lamaghana mangawuna reba.

● “Ambil sendiri ikan di *rem’ba*,” mama menggerakkan kepala ke arah *rem’ba*, yaitu anyaman dari daun pandan laut yang digantung sebagai tempat meletakkan piring-piring berisi lauk pauk.

Mama menganyam sendiri *rem’ba* di rumah kami.

“Kalau mau daging juga boleh.” mama menawarkan.

“Untuk nanti malam saja.” Kataku.

Di bagian bawah *rem’ba* tersimpan daging kerbau asap.

Nenek dan mama biasa menggantung daging di atas tungku untuk mengawetkannya. Kami tidak punya kulkas.

Panas dari bara api kayu *kosambi* mengasapi daging hingga masak, sehingga daging menjadi awet dan beraroma harum.

● « Prends un poisson dans le *rem’ba* », dit maman en avançant la tête vers le panier de feuilles de pandanus de mer tissées et accrochées pour poser des assiettes remplies des plats d’accompagnement. Maman tisse elle-même le *rem’ba* à la maison.

« Si tu veux de la viande, prends-en. » Proposa maman.

« Je préfère en manger ce soir. » Je lui répondis.

Au fond du *rem’ba* était stockée de la viande de buffle fumée. Grand-mère et maman avaient l’habitude de suspendre la viande au-dessus de la cuisinière pour la conserver. Nous n’avons pas de réfrigérateur. La chaleur des braises du bois de *kosambi* fume la viande jusqu’à ce qu’elle soit cuite, sente bon, et soit conservée.

● Inya ladikirini aka takuna areba, pamagha nango wali la roupanda hingi waimahi, paterengo padongo roghe. Inya lamaghana mangawuna reba la umma yamma.

“Baingo kabiyo waddi,” wena inya bana patoworo ngandi hemebaka hudongo, weguk.

Lakabu reba, aingo kabiyo pataya lamaha api ambugu mono inya dadi baterengo kabiyo la pannu tulur pamarokotin oronga jaingo kawi es.

Abono wali lama laga komi hadeweroka akabiyo tundu lappa bana mami, mangara dahaka monuumamih mono wumamih-mono wu hiriti.

- “Terimakasih, Ma,” kataku gembira mengambil ikan kakap goreng. Ikan itu hasil tangkapan bapak.

“Lahap sekali makanmu,” mama tersenyum gembira.

“Tentu saja, karena perutku lapar, apalagi nasi jagung, ikan, dan sayurnya enak.”

Mama tersenyum lalu membungkuk untuk menarik kayu kosambi yang membara dan menjauhkannya dari tungku. Itulah cara Mama untuk mematikan api tungkunya.

● « Merci, maman » dis-je joyeusement en ramassant le vivaneau frit. Le poisson était la pêche de ton père.

« Comme tu es gourmand ! » Maman sourit joyeusement.

« C'est normal, mon estomac demande d'être rempli, le riz de maïs est délicieux, le poisson est délicieux, et les légumes sont également délicieux. »

Maman souriait quand elle s'est penchée pour retirer les braises brûlantes du foyer. Le feu va bientôt s'éteindre, c'est comme ça que maman a éteint le feu du foyer.

● “Pawalikiyak Inya,” weguk baku ege bekeyaka igha kawalaka pahonggo, igha pangolena bapa.

“Kahapango apata mumu,” wena inya mono lahamumur daha ati.

“Haimemengok, oro kalambana akabu, ena muyo ngagha wotor mono bokolo.”

Hamur roka inya, tenger mokona tinguhi haka hupu komi, manga malagada, pamaroudi wali la tultur. Api la badaka, hai dounaka apata padaapi la tultur.

- Bapak membuat sendiri tungku itu, sama seperti dapur di rumah-rumah tetangga, yaitu dengan meletakkan kayu pembatas mengelilingi bidang dengan luas kira-kira 1,5 meter persegi.

Bapak mengisi pembatas itu dengan batu kerikil dan tanah yang dipadatkan dengan air, ditekan-tekan, lalu ditimbun dengan tanah, proses itu diulang sampai pembatas itu menjadi sangat padat dan kuat untuk alas tungku.

Di atas bidang datar itu bapak meletakkan tiga bongkah batu kapur sebagai tungku yang melambangkan batu ayah, batu ibu, dan batu anak.

Mama dapat meletakkan kual, cerek air, atau ketel untuk menanak nasi di atas tungku dan menyalakan api dengan bahan bakar dahan kayu, ranting-ranting, atau daun kelapa kering yang diambil dari pekarangan rumah.

Kami tidak pernah kekurangan kayu karena ada banyak pohon yang ditanam atau tumbuh liar di kampung sebagai sumber bahan bakar.

- Mon père avez fait la cuisine, la même que les cuisines des maisons voisines : il plaça une barrière en bois autour d'une surface d'environ 1,5 mètre carré.

À l'intérieur de la barrière, mon père a mis des graviers et de la terre compactée avec de l'eau. Il recommence à plusieurs reprises à remplir l'intérieur avec de la terre et de l'eau jusqu'à ce que le mélange soit très solide et plane pour la base du four.

Après, sur cette surface plane, il place trois blocs de roche en guise de four. Ces trois blocs symbolisent le père, la mère et l'enfant.

Maman peut mettre un chaudron, une bouilloire, ou une marmite pour cuire du riz sur le four et faire feu avec des branches, des brindilles et des feuilles de noix de coco séchées, ramassés dans la cour.

Nous ne manquons jamais de bois comme source de combustible car il y a beaucoup d'arbres, plantés ou sauvages dans le village.

- Bapa pandaha kangheng tultur, merektu lurona ngara habara umongo. Batahi ghakallurra agana lodona Harappa rehi (1,5m) hupuman hupun.

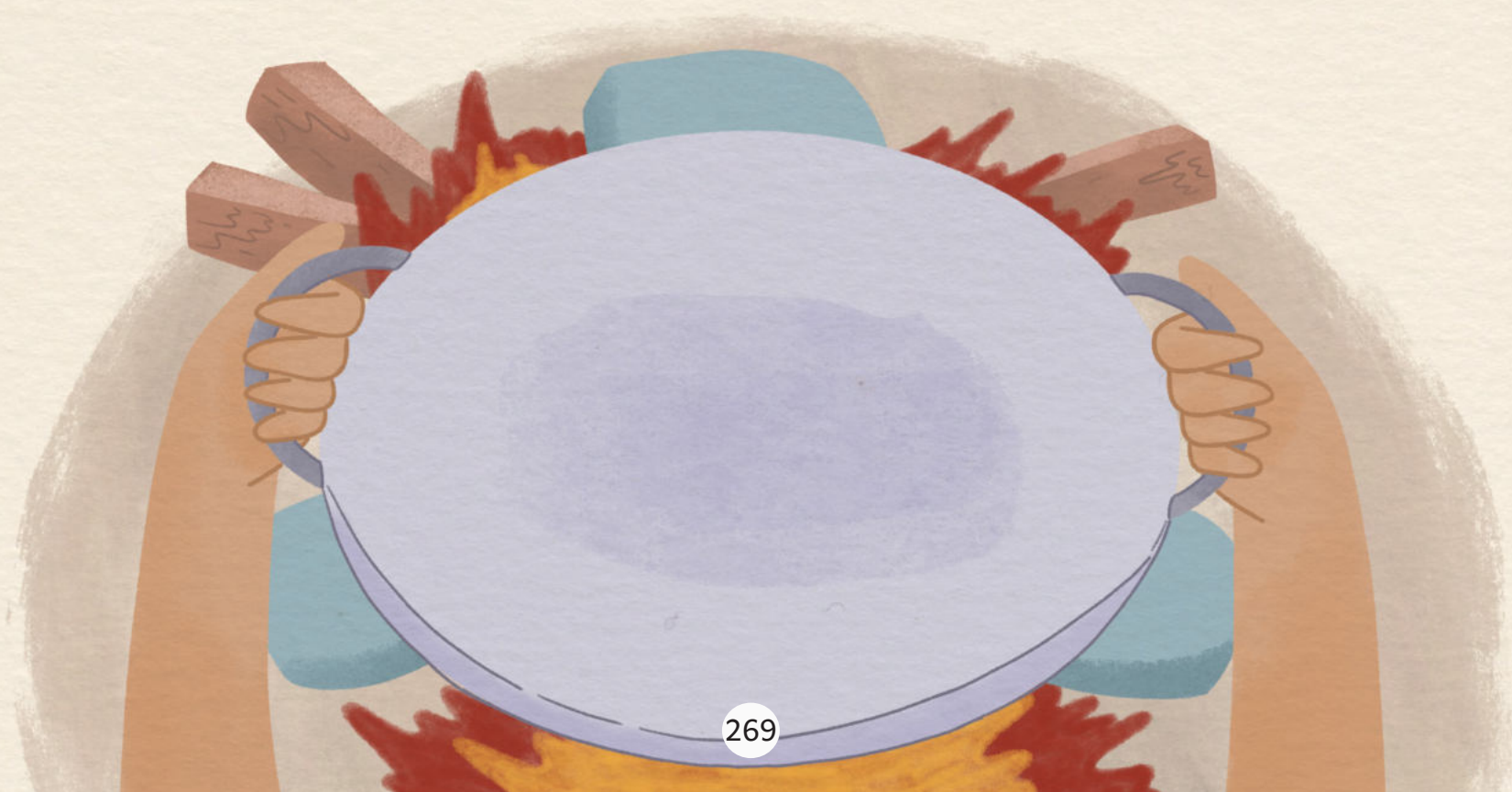
Ngara laka lurra dolo, abapa paihinki tana mono wala watu, minge hamijayaka wani wainyo-minge hana-hanaya minge wotiniki tana, enge ka bato boni tana mono waiyo. Ludu lappa bana-mattita wongo tultur.

Elpanuna abapa tahiku tallu buyo watu papali tulurongo tada dounaniki - watu bapa, watu inya mono watu ana.

Inya pi kongo bana wotiya aka mbera ghura kabeleko papa dede wongo muyo panu tultur, patu bulong api waingo karaga ghayo mono roka lama mati.

Pala deke lakadaghu umma.

Jaingo kurongo ghaya mati orona danga punge ghayo pawokongo. Bukul mangawuna eme laparono, di douka paghayo mati ngo.

- Tungku terletak di tengah-tengah rumah, sehingga panas dari apinya dapat menghangatkan seisi rumah dan nyala api menjadi sumber penerangan.

Di sisi luar tungku terdapat empat tiang utama yang juga mempunyai makna. Tiang utama terletak di kanan depan disebut tiang Marapu.

Marapu adalah roh leluhur kami yang memiliki kekuatan suci.

Kami memandang Marapu sebagai kekuatan yang bermata besar untuk melihat dan yang bertelinga lebar untuk mendengar.

Tiang rumah di kiri depan disebut tiang bapak, kemudian di kanan belakang ada tiang ibu yang terletak dekat dengan tempayan air. Sementara itu, di kiri belakang terletak tiang anak.

- La cuisine est située au milieu de la maison, ainsi la chaleur de la cuisine peut réchauffer toute la maison et la flamme devient un éclairage.

À l'extérieur du four, il y a quatre piliers principaux qui ont aussi une signification. Le pôle principal situé sur la façade droite s'appelle le pôle Marapu. Marapu est l'esprit de nos ancêtres qui a un pouvoir sacré.

Nous considérons Marapu comme une puissance « Qui a de grands yeux pour voir et de grandes oreilles pour entendre. »

Le poteau de la maison à l'avant gauche s'appelle le poteau du père, puis à l'arrière droite est le poteau de la mère, près de la cruche d'eau. Le poteau de l'enfant est situé à l'arrière gauche.

- Tuluro aini lapa duna umma, tanaka abono wali la api, pama rowokoya ngara ihiumma mono lerukona, magohok wongo.

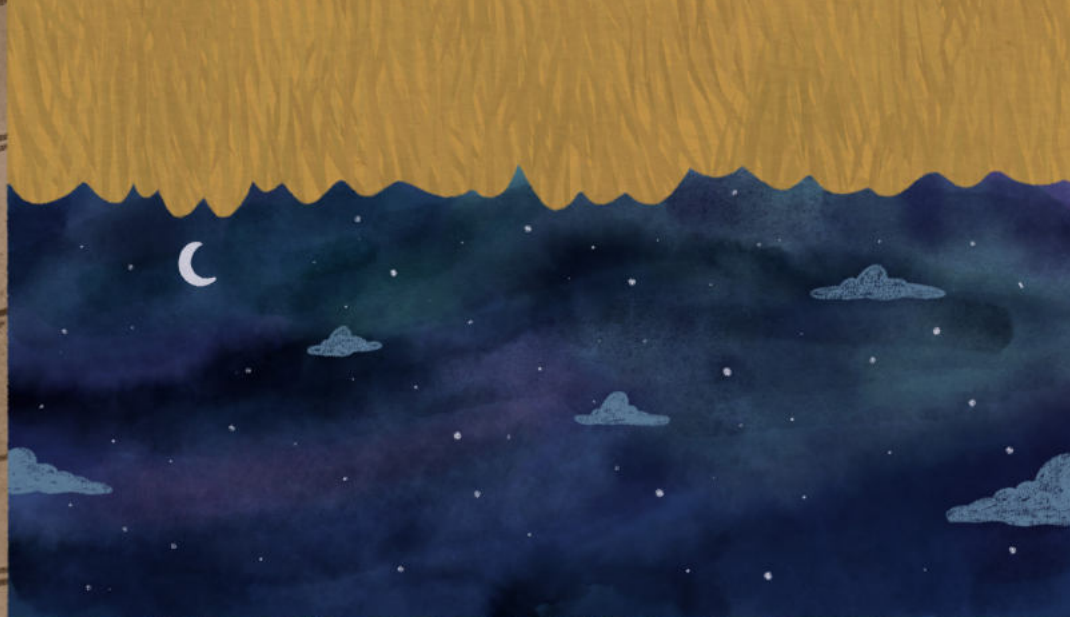
Laka raha tultur, aiwadingo poto gayo pogo bokol aiwadingo ihin, pogo bakolo doyo laka wana taboro tubol book, di douka pogi mata Marapu.

Marapu didouyaka dewa ambu-nuhi ma yamma manga kwahana bihana.

Yamma bama iceya Marapu dika apaghahima, “bokolo matana bana harango, mono mangarouka tilu belekona parongo wana.”

Pogo bakolo lakalaiyo, didouka pogo bapa, menglakikwana krabawawi didouka pogo inya barana, padouna padalu wainyo, pogo ana aini lakalaiyo krabawawi.

- Tiang utama dibuat dari kayu kadambil yang kokoh dan kuat, sedangkan tiga tiang lainnya terbuat dari kayu jati putih. Di sebelah atas tiang utama dipasang cincin kayu.
“Apa maksud cincin kayu itu?” tanyaku kepada bapak suatu saat ketika kami akan tidur.
“Lambang kehidupan. Hidup manusia seperti lingkaran ada yang lahir juga ada yang mati,” kata bapak.

- Le pilier principal est en bois de kadambil solide et robuste, les trois autres sont en teck blanc. Le bout du pilier principal est attaché par un anneau en bois.
« Que signifie l’anneau en bois ? » Je demandai un jour à mon père quand nous allions nous coucher.
« Il symbolise la vie. La vie humaine est comme un cercle, certains naissent et d’autres meurent », expliqua mon père.
- Pogo bakolo papa daha la ghayo kadibil lakatinggu ku mono modongo, tallu gayo pogo dadi waddi waingo ghayo jati kaka, el kokona pogo tawadini lele wali ghayo.
“Payaka ihinya lele?” kuka liereniki a bapagu, tenge ro maduruma.
“Tadana mopir. Mopirona tou piyo mereka kalele aingo la dadi-aingo mati,” wena bapa.

● Tiang dan kerangka rumah disusun dengan diikat menggunakan rotan atau akar tanaman dari hutan yang akarnya kuat sekali. Selain tali, kayu-kayu dirapatkan dengan memotong bentuk-bentuk siku yang bisa disambung, mirip mainan balok yang kulihat di sekolah PAUD dan ditancap dengan pasak kayu.

Biasanya bapak meletakkan hasil panen berupa padi atau jagung di dalam menara untuk persembahan bagi Marapu dan juga sebagai simpanan.

Terdapat beberapa tiang lain di bagian samping, depan, dan belakang rumah.

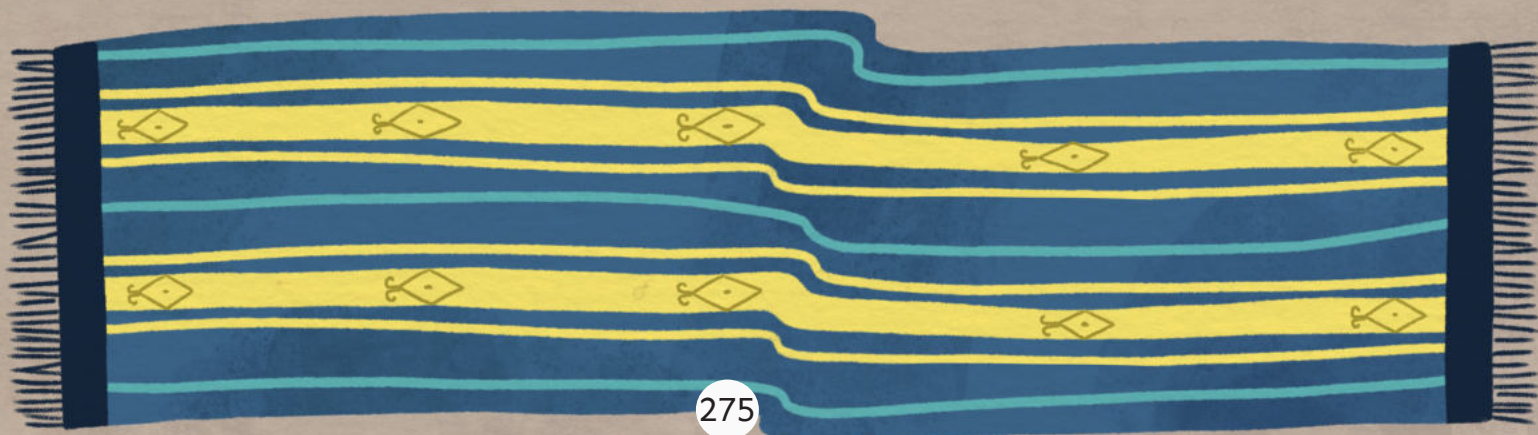
● Les piliers et la charpente de la maison sont arrangés et attachés avec du rotin ou des racines de plantes de la forêt. Mon père et ma grand-mère ne connaissent pas le nom de cette racine. Elles sont très fortes. En plus des cordes, les troncs sont collés ensemble et prennent des formes angulaires qui peuvent être reliées et collées avec des chevilles en bois. Ils ressemblent aux blocs de jouets que j'ai vus au groupe de jeu. Mon père a l'habitude de mettre une partie de la récolte de riz ou de maïs dans la tour. Le but est de donner des offrandes au Marapu et de les sauvegarder.

Les autres piliers sont sur le côté, à l'avant et à l'arrière de la maison.

● Pogo mono karaga umma, padinyokohiki mono patina wadiki wolo padeke wali laka daghu dolo. Bapa mono ambu japeghedi ngarara lolo ghaiyo lolo ghayo mondo langtakango, indi dimoka lolo-ghayo, ngarghayo kahahiki, mono katarrihi. Pa adgadiki mono kadughu hiki, mereka kadipu ghayo pa icegu laha kolo pa wokoniki pungenana.

Enge bapa bana wotihi ngara ihi mongo-pari mono wotor, tahi la umma dolo, taguna amarapu, mono bondolo muyo.

Aiwadingo pogoheke, pataya ngara lawagiho na roukawede.

- Penutup atap rumah terbuat dari alang-alang yang dikeringkan dan diikat lalu disusun rapat di atas kerangka kayu dan bambu. Alang-alang yang sudah disusun tersebut menjadi tebal dan rapat. Kata bapak, atap di bawah menara harus landai agar air hujan mengalir turun dan tidak merembes masuk ke dalam rumah.
“Lota ingin melihat orang membuat rumah di tempat Bapak Bani Mete,” kataku.
“Ho... Mengapa suka melihat orang kerja membangun rumah?”
“Waktu guru bertanya tentang cita-cita, Lota bilang ingin menjadi pembuat rumah. Pak Guru bilang, artinya Lota ingin menjadi arsitek.”

- Le toit est couvert de roseaux qui sont séchés et étroitement attachés sur une charpente en bois et en bambou. Les roseaux sont épais et denses en guise de tuiles.

Mon père a expliqué que le toit sous la tour doit être en pente pour que l'eau de pluie coule et ne s'infilte pas dans la maison.

« Moi, je veux voir des gens construire une maison chez Monsieur Bani Mete », dis-je.

« Pourquoi aimes-tu regarder les gens construire des maisons ? »

Lorsque l'institutrice lui demanda quel était son rêve, Lota a dit qu'il voulait être constructeur de maisons. L'institutrice lui dit que Lota voulait devenir architecte. »

- Pakaboko wongonya umma waingo rou ngingngo parabiko- pamarokot diki- ghohol hiki. Menge rapit hiki laka raga kogol. Waingo ogol ngingngo tebe mono padihodi.

Patakina bapa, kawede dou wawa wali la bughu, pahorotoya, tanaka wai urra dadi bana doro dou wawa, amba tama la umma dolo.

“Lota heke beinya ice toyo lada daha umma ela bapak Bani Mete,” wegu.

“Ho... pene beilangatakango ice toyo dari umma?”

“Tutu bana kaliereno guru, payaka pakabu atimu eme iha lodo, wena Lota baingo tou dari umma bapak, maka wena guru, diki baingo kekabaling arsitek.”

● “Oh begitu? Habiskan makananmu dulu, baru pergi.” Mama berdiri membetulkan sarung tenun yang melilit tubuhnya.

Aku mengangguk, meletakkan piring kotor sambil mengintip ke kolong rumah. Sekarang hari ke-15, telur akan menetas pada hari ke-21. Hatiku senang membayangkan akan mendapat delapan anak ayam.

Rumah kami memang bukan gedung bertingkat, tetapi terdiri atas tiga tingkat, yaitu bagian kolong di bawah untuk tempat tinggal hewan, lantai atas atau tingkat kedua untuk manusia, dan tingkat ketiga yaitu menara untuk tempat tinggal roh leluhur kami, Marapu.

● « Oh, je vois? Finis ton repas avant de partir. » dit maman.

Maman se leva pour fixer le sarong tissé qui était enroulé autour de son corps.

Je hoche la tête, pose la vaisselle sale tout en jetant un coup d’œil sous la maison. Nous sommes maintenant au 15e jour, les œufs écloreont au 21e jour. Je suis heureux à l’idée d’avoir huit poussins.

Notre maison n’est pas un bâtiment à plusieurs étages, mais se compose de trois niveaux, à savoir la partie inférieure pour l’habitation des animaux, la partie supérieure ou deuxième étage pour les humains, et le troisième niveau, ou la tour, pour la demeure de nos esprits ancestraux, Marapu.

● “Oh hainyaka? Mengdomuyo apa otum.” Inya dede mono padinyokoa a lowo patanungo papa lowona la ihinnya.

“Kupa nga uka” bodoloa tobbokotor, munge katingu roka, la kabu lunna. Henene hakabulu lima lodo.

Tallu manu apahaka pahi ngolegu manu iha lodo, atigu egek, kupa aganiki pene pata ngelegu manu iha lodo pahadapang baku ngole pandatopo ana manu.

Ummama yamma indi gudongoya, paka tadingo, dimoka paka tallu katadingo, elkabu lunna, padongo haranga lapaluna padongo toyo- la bughu umma dolo padouna dewa ambu-nuhi- Marapu.

● “Lota, yuk cari lulu!” ajak Ranu, temanku, yang berdiri di luar rumah bersama Isto dan Ghada, sepunya dari Karuni.

Kulihat mata mama berbinar mendengar Ranu mengajakku mencari lulu, rumput laut.

Hmmm melihat orang membangun rumah atau ke pantai ? Sungguh pilihan yang sulit.

Akhirnya, aku mengambil ember karet untuk tempat lulu dan melirik mama yang tersenyum cantik. Dia senang aku pun senang, berharap nanti malam menyantap lulu segar dengan potongan cabe dan bawang.

Kami akan mengumpulkan lulu di antara batu karang sambil bermain di dalam gulungan ombak.

“Ayooo!” seruku kemudian melompat turun dan berlari bersama mereka ke pantai.

- « Lota, allons trouver du *lulu* !? » s'exclama Ranu, mon camarade qui se tenait devant la maison avec Isto et Ghada, ses cousins du village de Karuni.

J'ai vu les yeux de maman briller quand elle a entendu Ranu me demander de chercher du *lulu*, un type d'algue.

Hmmm, regarder les gens construire des maisons ou aller à la plage ? C'est un choix difficile. Mais, j'ai pris le seau en caoutchouc pour y mettre du *lulu* et j'ai jeté un coup d'œil à maman qui souriait joliment. Quand elle était contente, moi aussi, elle espérait manger du *lulu* frais avec des piments hachés et des échalotes ce soir.

Nous ramènerons *lulu* parmi les rochers tout en jouant dans les vagues.

« Allez... » dis-je en sautant et en courant avec eux jusqu'à la plage.

Nous avons appris à nager à Ghada et il était heureux. Le village où Ghada vit se trouve sur des collines avec des prairies. C'est un lieu pour élever des chevaux de sandalwood, des buffles et des vaches.

- “Lota maka kadaba *lulu*?” kawunlongo Ranu, olekedegu la dede laka delek karaha umma, Isto mono Ghana, angu lebena wali lakaruni.

Ku harani matan inya, laka bullagaka, banarongonya Ranu bana lekegha, laka daba *lulu*. Waimahi.

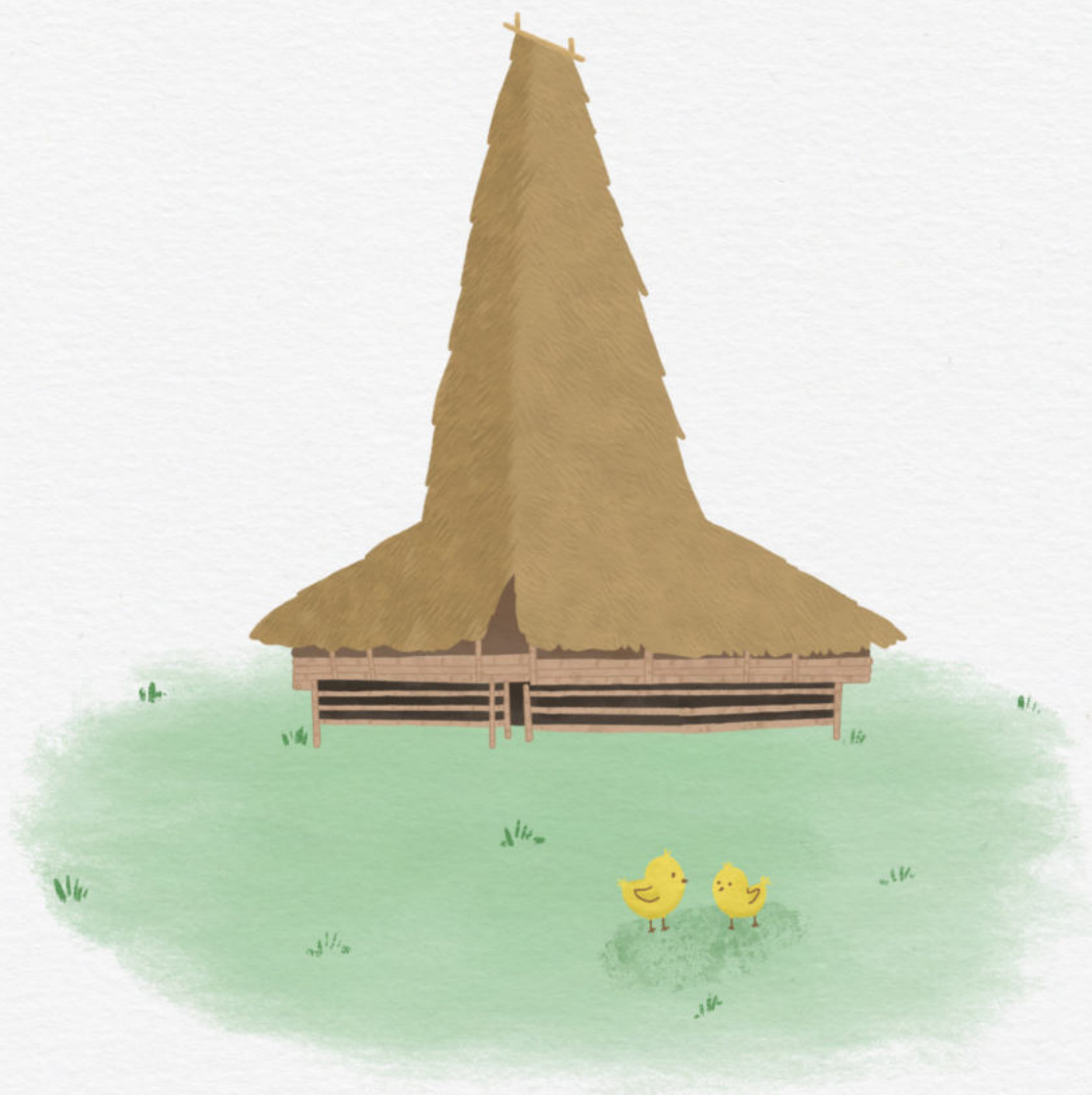
Hmmm Harango toyo pakede umma, pe ... out laka huda? Jakku pikengngok baku tighaya.

Diaka, ku dekeka eber karit tawongo *lulu* munge ku hakiliyeka inya lahamumur daha. Diyo daha ati-yawadi dahawadi atigu. Monongok hem bana huda, muka *lulu* ngambul kerengo gada.

Yamma kahaka *lulu* emela hongo watu ngabar dika ama bunna la walu bannu.

“Maka ...hh” weguk kuka loudoko, buru mono playo marengga laka huda.

Yamma mama gehiniki gheda bana ngani dika egena aparona gheda, aini lahong letten, dika marada padou daghango ndara “sandlewood, kahapi, kariboyo.

La langue Kodi est parlée dans les districts de Sumba Ouest et Sumba Sud-est, à savoir dans les districts de Kodi, Kodi North et Kodi Mbangedho avec un total de 117.295 locuteurs. Le statut linguistique est en danger d'extinction.

(Source : Agence de développement et de culture des langues)

Berburu Mutiara

La chasse aux perles

Écrivain:

Syahryan Khamary

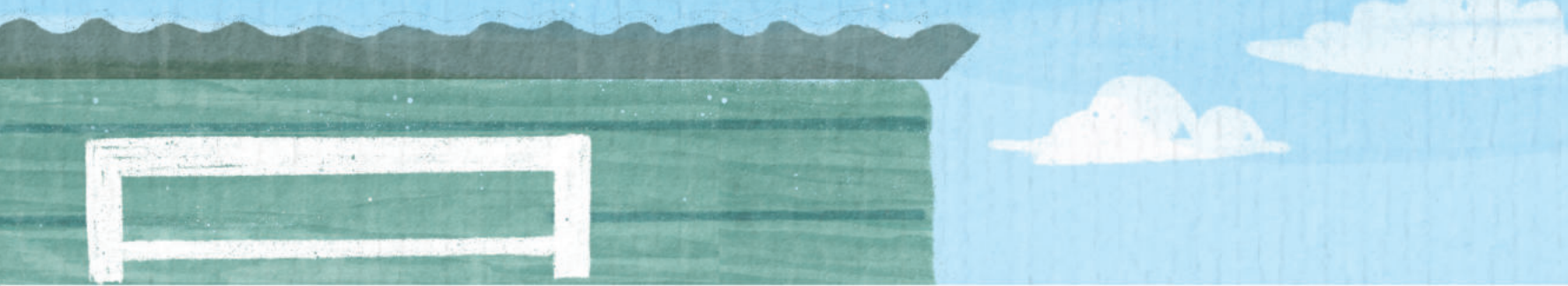
Illustrateur:

Takinells

Traducteur de langue régionale:

Muhammad Isya Gasko

- Mutiara sintetis,” gumam Silai pelan tanpa menyadari kehadiran teman sekelasnya, Jono, yang sudah memperhatikannya asyik berjongkok sejak tadi di samping rumah Jono. Rumah mereka memang bersebelahan. Silai adalah putra asli Dobo, sedangkan Jono anak perantau dari Jawa.
“Apa yang sedang kau lakukan di situ?” tanya Jono dari depan rumahnya. Silai tampak malu kedapatan sedang menguping di bawah jendela rumah Jono.

- « Des perles synthétiques, » marmonna doucement Silai sans remarquer la présence de Jono, son camarade de classe, qui l’avait regardé accroupi à côté de la maison de Jono. Ils habitent les uns à côté des autres. Leurs maisons sont mitoyennes. Silai est un garçon natif de Dobo, Jono est un immigrant de Java.
« Qu’est ce que tu fais là? » demanda Jono devant sa maison.
Silai avait l’air gêné d’écouter indiscretement sous la fenêtre de la maison de Jono.

- “Eyam’mai kwangai” Silai awuli nam kwa-kwa na nda narla’a ya’a ani tamang sikola klas et’tu atam Jono nainai ayokwan bana on’ta yi adakwalar sukwai. Roye adakwalar dar fan ren’nne. Silai nai kwa-kwa Dobu sukwari, na nai jono nambana Jawa.
Jono asaman Silai nangai “Mdem ya ya’a re?”
Silai nangai sam namatau ya’a Jono narla’a ni ya’a nainai alafaye i tulau yisin

- Dia mendekati teman bermainnya itu. “Eh, tadi di RRI Ambon kudengar berita tentang mutiara sintetis yang mirip mutiara Dobo dijual bebas. Semua orang tahu, Pulau Dobo tempat lahirku ini kan penghasil mutiara bermutu tinggi. Kata si penyiar, agar mutiara Dobo tetap lestari dan terjaga mutunya, peran masyarakat sangat diharapkan. Saat ini, pemerintah Maluku sedang melakukan pengawasan ketat karena penjualan mutiara sintetis merusak pasaran mutiara Dobo. Aku penasaran, samakah mutiara sintetis itu dengan mutiara yang sering kita ambil di laut, No?”
- Il s’approcha de son camarade. « Eh, j’ai entendu des nouvelles à RRI (Radio de la république indonésienne) de Ambon, sur la vente en magasin des perles synthétiques qui ressemblent beaucoup aux perles de Dobo. Je suis né à Dobo et tout le monde sait que cette île est productrice de perles de grande qualité. L’animateur radio a déclaré que pour préserver les perles Dobo et maintenir leur qualité, il faut compter beaucoup sur le rôle de la communauté. » Actuellement, le gouvernement de Maluku exerce une surveillance stricte car la vente de perles synthétiques est un danger pour le marché des perles de Dobo. « Dis, Jono, j’ai envie de savoir. Est-ce que les perles synthétiques sont les mêmes que les perles que nous ramassons souvent en mer? »
- Silai a’ma afan ren fel Jono afo awuli “Ehh, on’ta urengin berita RRI Ambon dawuli sa’u eyam’mai kwangai de sama fel Dobu ani y dakwangu dangar’re. Saryyabil lofai, dar la’a Dobu nai ukwara ya’a wa ani eyam’mai lo’ir yu’uye. Ne afo yabar awuli, fara eyam’mai Dobu ani ye ta sa’aye tam songai fara lo’ar ye. Sa’aran wa ssa’ali de dame mona fai Maluku nai naiwa’a dasa’a si dam serkwangu eyam’mai de kwangai ye ya’aatu dadem serkwangu kwangai ya’a pasar eyam’mai Dobu ani ye de ssobaye. Penasaranngu, eyam’mai kwangai wadi rufa de ta’uye fai kwalur no yi nda, No?”

- Jono menjawab seenaknya, “Mana aku tahu, Lai. Aku kan bukan ahli mutiara!” Tiba-tiba, dari jauh tampak teman sekolah mereka, Yakub, datang tergesa-gesa. Silai dan Jono menyambutnya dengan keheranan.
“Ada kabar apa, Kub?” tanya Silai penasaran.
Yakub menjawab dengan terengah-engah, “Beta mau kasih tahu, besok ada acara Tambaroro. Jadi, kita bisa ikut melaut.”

- Jono répondit en levant les mains: « Comment puis-je savoir, Lai. Je ne suis pas un expert en perles ! »
Soudain, ils aperçurent de loin leur camarade de classe, Yakub, qui arrivait en hâte. Silai et Jono furent surpris.
« Quoi de neuf, Kub ? » demanda Silai avec curiosité.
Yakub répondit à bout de souffle: « Beta doit vous dire, demain il y a la cérémonie de Tambaroro. On pourra sortir en mer. »

- Jono awuli fel ani su’a nangai, “Ban’ne narla’a, Lai. Sa’u wa nda dedarla’a dayokwa eyam’mai!”
Silai atura Jono ba’ataye ya’a datolna ada soba si ain’nau di sikolah yen’i nam bana sau ama, atam Yakub, ama nam lakuai. Afo silai narsaman, “Ada yabar ya, Kub?”
Nangare Yakub naiwa yari abana amul na nangai, “Fara uwuli ya’a maire na dar or si dal bel. Afo, ita taturaye ya’a lau.”

- “Asyiiikkk! Kalau dapat kerang berisi mutiara, akan kujadikan hadiah ulang tahun ibuku!” pekik Silai bersemangat.
Jono tak mau ketinggalan, “Kalau aku sih, semoga dapat ikan baronang. Hmmm, aku bakar dan makan sepenuhnya. Ueeenaaakkk!”
Setelah mendengar itu Yakub menunjuk perut Jono. “Beta takut perutmu berubah menjadi balon gas. Hahaha!” ledek Yakub terkekeh-kekeh. Silai dan Jono juga ikut tertawa.

- « Quelle chance ! Si je trouve un coquillage rempli de perles, j’en ferai le cadeau d’anniversaire de ma mère ! » cria Silai, enthousiaste.
Jono ne voulait pas être laissé pour compte : « Pour moi, j’espère pouvoir obtenir un poisson baronang. Hmmmm, je le grillerai et je le mangerai à ma guise. C’est super bon, ça ! »
En entendant cela, Yakub pointa le ventre de Jono. « Beta a peur que ton estomac se transforme en ballon à gaz. Ha ha ha ha ! » taquina Yakub qui se tordit. Silai et Jono rirent aussi.

- Silai nabarai na atobur nangai “wuhuuuu! Yen nangai udafa eyam ye na ada m’mai nu sinangu ani mayira ne ssoba sa ndem hadiah ya’a ni!”
Jono efui fai amemuri tu, afo nangai “Sau sa, masi udafa si’a Baronang. Hmmm, fara uwauni sa u’an o’mai. Milai yu’uuu!”
Yakub arengin ri’a afo a’tibou Jono tibir na nangai “Sa’u babar atu tubur ssin okwa fel balon gas. Na nainai amel hahaha!” afo Silai fel Joni damel tu.

- Keesokan harinya mereka pergi ke lokasi acara adat Tambaroro. Mereka memilih berjalan lewat Pantai Wamar yang berpasir putih dipagari pohon kelapa hijau membentang sepanjang pantai.

“Lai, kau kan orang Aru asli. Ceritakan dong tentang Tambaroro ini!” pinta Jono.

“Tambaroro adalah seni pertunjukan yang di dalamnya ada nyanyian, tari-tarian, dan musik. Acara ini dibuat untuk menyambut tamu, meresmikan belang ‘perahu adat’, dan melakukan ritual adat lainnya.” jelas Silai.

Yakub ikut bertanya, “Beta masih bingung, kaitannya dengan melaut apa, Lai?”

Silai tersenyum karena Yakub sendiri yang memberi tahu tentang acara itu, tetapi ternyata dia tidak tahu. Untung Silai pernah diceritakan kakeknya tentang ritual ini.
- Le lendemain ils se rendirent à la cérémonie Tambaroro. Ils choisirent de passer par la plage de sable blanc de Wamar, bordée de cocotiers verts qui s’étendent le long de la plage.

« Lai, tu es un natif de l’île Aru. Parle-nous de ce Tambaroro! » demanda Jono.

« Tambaroro est l’art de danser et de chanter avec un accompagnement musical. Cette cérémonie est organisée pour accueillir les invités, le baptême des bateaux traditionnels et d’autres rituels. » expliqua Silai.

Yakub demanda à son tour, « Beta, je ne comprends pas très bien, Lai, quel est le rapport avec aller en mer ? »

Silai sourit parce que c’était Yakub lui-même qui avait raconté l’événement. Apparemment il ne le savait pas. Heureusement, Silai avait entendu l’explication de son grand-père à propos de ce rituel.
- Ani maire ir’ri dabana dayokwa dar or si dalbel. Yiri dabana dalsala ne Wamar taire na ani ulafin delai nor’a dayala lola tai ler.

Jono awuli ya’a Lai nangai, “Lai, a wa kwa-kwa Sar sukwar sa am’mom m’muli tongar ya’a ngu ya’a ser or si ser ler wa.”

“Ser or wa kotu ada rakwalai naman dadem”

Afo Yakub narsaman tu nangai “sa’u naiwatu bingung’ngu, ya’a sama ler lau ani na ame ba, Lai?”

Silai fafi sukwai damel ya’a Yakubnai awuli ya’an ya’a rakwalai nai padahal nai na’enni Yakub nda narla’a. Rufane Silai nai narla’a rakwalai fai ani asabu.

- Silai menjawab, “Acara ini dilaksanakan selama tiga malam berturut-turut. Ada tempat khusus bernama senalar yang dibuat. Senalar adalah lima susunan kayu yang dibuat memanjang sebagai tempat duduk para pemain musik dan penyanyi. Dalam prosesi ritual para lelaki dan perempuan akan menari dan menyanyi diiringi alunan musik tradisional tifa. Penari wanita akan mengenakan baju putih dan memegang saputangan. Mereka akan mengeluarkan suara melengking untuk mengiringi lagu dan tarian. Nanti ada tiga lagu yang akan dibawakan, salah satunya lagu Pela yang bercerita tentang tanda-tanda alam yang ada di laut dan darat. Nah, di situ nanti kita akan mendengar penentuan waktu melaut.”

- Il répondit, « Cette cérémonie a lieu pendant trois nuits consécutives. Il y a une estrade spécialement construite et nommée « senalar ». Senalar est un arrangement de cinq planches installées dans le sens de la longueur. Cela sert de sièges pour les musiciens et les chanteurs. Lors de la procession, hommes et femmes danseront et chanteront sur le rythme de la musique traditionnelle « tifa ». Les danseuses porteront des vêtements blancs et tiendront un mouchoir. Elles pousseront un cri strident pour accompagner la chanson et la danse. Plus tard, elles chanteront trois chansons, dont l’une est Pela qui rappelle les signes de la nature en mer et sur terre. Eh bien, à ce moment là, nous attendrons le moment décisif d’aller en mer. »

- Afo Silai nangai, “Rakwalar nai biasa matalar fel fi lai miralai, dadem wara. Wara nai dadem fai ay de s’sayi ye ya’a fara de dar or si dal bel datalar. Dal rakwa lai asamur na yil si odar daler fu dal mare na ola dudum ni. Odar ne aler re afai labun delai fel nadi lenso. Yiri twa atu dasilir atu dal yaba lai, yaba de ye awuli sa’u re ame rasa fel re ame lau. Ri’a fui nama tarengin ibaren tabana lau.”

- Jono dan Yakub mengangguk-angguk.
“Aku tak sabar ikut melaut!” seru Jono.
“Iya, ikan duyung akan menyambutmu dengan gembira. Selamat datang baloon gasss!” ledek Yakub.
Jono meraup segenggam pasir dan menghamburkannya ke kepala Yakub. Silai tertawa terbahak-bahak melihat keduanya.

- Jono et Jacob hochèrent la tête.
« Mais quand partirons-nous? » s’exclama Jono, impatientement.
« Ne t’inquiète pas, les sirènes t’accueilleront avec joie. Bienvenu au ballon à gaz ! » plaisanta Yakub.
Jono ramassa une poignée de sable et la jeta sur la tête de Yakub. Silai rit de bon cœur en les regardant tous les deux.

- Jono fel Yakub datoran fo kuludi.
Jono nangai, “Sa’u nda u’atu foti ya’a tabana lau.”
Yakub a’ganggu Jono nangai, “Ee, si’a odar ne atu ala fo’a fel lungai rak’kur. Selamat datang baloon gass!”
Jono nal ula limi yabil Sali ye afo atutufai sa’u Yakub kul. Silayi sermel k’koi ayokwa yiri roye.

- Ketiga anak pesisir itu melanjutkan perjalanan. Tibalah mereka di tempat acara Tambaroro. Banyak sekali warga yang menyaksikan acara itu. Mereka dengan saksama mendengarkan nyanyian berisi syair tentang penentuan waktu melaut.

“Kub, kamu dengar, `kan? Si penyanyi sudah melantunkan syairnya. Satu minggu dari sekarang warga sudah bisa melaut.” bisik Silai setelah syair lagu Pela selesai.

“Wah, masker selamku masih ada apa tidak, ya?” tanya Yakub.

Jono meledek Yakub, “Aku punya, Kub. Kalau kamu mau pakai nanti aku pinjamkan, ya. Namun, ada syaratnya!”

Yakub dan Silai berpandangan sambil menahan tawa. Lalu Jono berseru, “Syaratnya: ikan bakar dua ekor!”

Ketiganya pun tertawa cekikikan. Acara hari pertama selesai dan mereka pulang ke rumah masing-masing.

- Les trois enfants du littoral continuèrent leur voyage. Ils arrivèrent sur le lieu de la cérémonie Tambaroro. Beaucoup de villageois étaient déjà là. Ils écoutaient attentivement un poème allégorique sur le moment d’aller en mer. « Kub, tu as écouté la chanteuse réciter le poème ? Dans une semaine, les gens peuvent partir en mer, » murmura Silai une fois les paroles de Pela terminées.
« Mais, je ne suis pas sûr d’avoir mes lunettes de plongée » se demanda Yakub.

Yakub taquina Jono : « J'en ai, Kub. Si tu veux, je te les prêterai. Mais à une condition, d'accord ? »
 Yakub et Sila se regardèrent tout en retenant un rire. Yakub s'exclama : « la condition : deux poissons grillés ! »
 Tous les trois rigolèrent. Le programme du premier jour était terminé et chacun regagna sa maison.

- Kwa-kwa tailer laide dasamurtu. Afo dafan tampane dadem rakwalai ya'a. tamatu fano salide naiwadi dayokwa fakwalai ne. ir'ri darengin yaba del dawuli sa'u ibaren tabana lau yaba bela fui afo Silai awuli ya'a Yakub nangai, "Mrengin ne nal yaba ti. Nambana minggu nai tamatu fano bisa dabana lau." Jono narsaman nangai, "Wa ana ui surin ada yi nda, e?" Afo Yakub nasangian Jono nangai, "Ana ada ye. No. Na kotu mom toran sa ol yara ni. Tapi afai ani rere!" "Yakub atura Silai daryokwaye na datahan sermel. Afo Yakub nangai ani'rere: si'a serwau airoi!" Laye damel dam kwam'ma. Rakwalai mira ne ye fui ti afo damul ya'a ada kwalar'di.

● Pada hari yang ditetapkan untuk melaut, Pantai Wamar yang berada di timur pulau dan Pantai Wangel yang berada di bagian barat mulai ramai. Perahu nelayan didorong ke laut beramai-ramai. Ada yang mencari ikan, ada pula yang menyelam mencari mutiara. Silai, Jono, dan Yakub juga tak ketinggalan. Setelah diizinkan orang tua masing-masing, mereka bertemu di Pantai Wamar. Matahari sudah terbit.

● C'était le jour fixé pour la pêche. La plage de Wamar à l'est de l'île et la plage de Wangel à l'ouest se remplirent petit à petit. Les bateaux de pêche étaient poussés à la mer par de nombreuses personnes. Certains cherchaient du poisson, d'autres plongeaient à la recherche de perles. Silai, Jono et Yakub n'étaient pas laissés pour compte. Chacun avait eu l'autorisation de leurs parent de se rencontrer à la Plage Wamar. Le soleil se leva.

● Ya'a mayira ne dam ayi et'tu ya'a fara dabana lau, Wamar taire re ame kwarisa fin umur afel Wangel taire fin fara naire dam rora ti. Tamutu de dam noban ya'a lau dasolan ada koli s'si daba ya'a lau. Aye dasalu si'a, fel aye danum dasalu eyam'mai. Silai, Jono, fel Yakub ir'ri tu edi fui dayokwa dasangu'le. Afo ada tafar bu di datoran'ye, afo dabana darkule ya'a Wamar taire. Laru dongalu'un.

- Jono datang membawa masker selam dan kaki katak. Yakub membawa panah buatan ayahnya. Melihat itu, Silai mengangkat kedua jempolnya dan berseru, “Kereeen! Dulu orang tua kita terbiasa menyelam tanpa alat bantu. Mereka bisa karena mereka berlatih menyelam selama bertahun-tahun. Sekarang, kita bisa menyelam dengan cepat karena bantuan alat selam modern.”

“Memangnya dulu mereka menyelam tanpa alat, Lai?” tanya Yakub.

Silai tersenyum sambil memandang matahari yang meninggi. “Leluhur kita adalah anak-anak laut. Mereka hanya memakai kaca mata selam tradisional dari dahan pohon cempaka.

Berbekal panah seperti yang kau bawa, mereka bisa menangkap ikan dan menemukan mutiara. Coba lihat itu! Banyak yang tak memakai alat selam.” jawab Silai sambil menunjuk ke arah warga yang berbondong-bondong melaut tanpa alat selam modern.

- Jono était venu avec des lunettes de plongée et des palmes. Yakub avait apporté la flèche de son père. Silai leva les deux pouces et cria : « Épatant! Autrefois, nos parents plongeaient sans accessoires. Ils avaient l’habitude de pratiquer la plongée depuis des années. Maintenant, nous pouvons plonger rapidement à l’aide des équipements de plongée modernes. »
« C’est vrai, Lai? Comment faisaient-ils pour plonger sans équipements? » demanda Yakub. Silai sourit en regardant le soleil levant. « Nos ancêtres étaient des enfants de la mer. Ils ne portaient que des

lunettes de plongée traditionnelles faites de branches de michelie. Armés de flèches comme celles que vous portez, ils pouvaient attraper des poissons et trouver des perles. « Regardez bien ! Beaucoup n'utilisent pas d'équipement de plongée », répondit Silai, désignant les habitants qui affluaient en mer sans équipement de plongée moderne.

- Jono ama afo yofa surin fel ada'tour yaba di. Yakub afo inga fel fiar kwa-kwa ne ani bafa ad'dem. Ayokwa re, Silai akasi nai limi kwakur roi afo awuli, "Loir yu'u! marere ama tafar bu di danum nda dafai barlai rufa nai. Ir'ri dadem rufania ir'ri danum nar'rau ay'ye di ti. Saaran wa ita tanum fel lakwai tafa'i barlai tour yabai fel ani rufa sar."

Yakub narsaman nangai, "Ongalai ma'arere ir'ri danum nda dafa'i barlai rufa nai, Lai?"

Silai fafi sukwai dammel na asala fo laru ame mang'ar. "Ita da moyang kwa-kwa lau ye. Ir'ri dafai matat'tongar ma'arere ani ye dambana fai ai, ai wadi darafoye dangai cempaka. Ada yasann tangalai fun re am'forre, ir'ri daofu si'a afel dadafa eyam'mai. Miyokwa re! lofai nda dafa tour yabai fel ani rufa sar," Silai atoran fel na aroru fin ne tamatu bettai de danum na nda dafai tour yabai fel ani rufa sar.

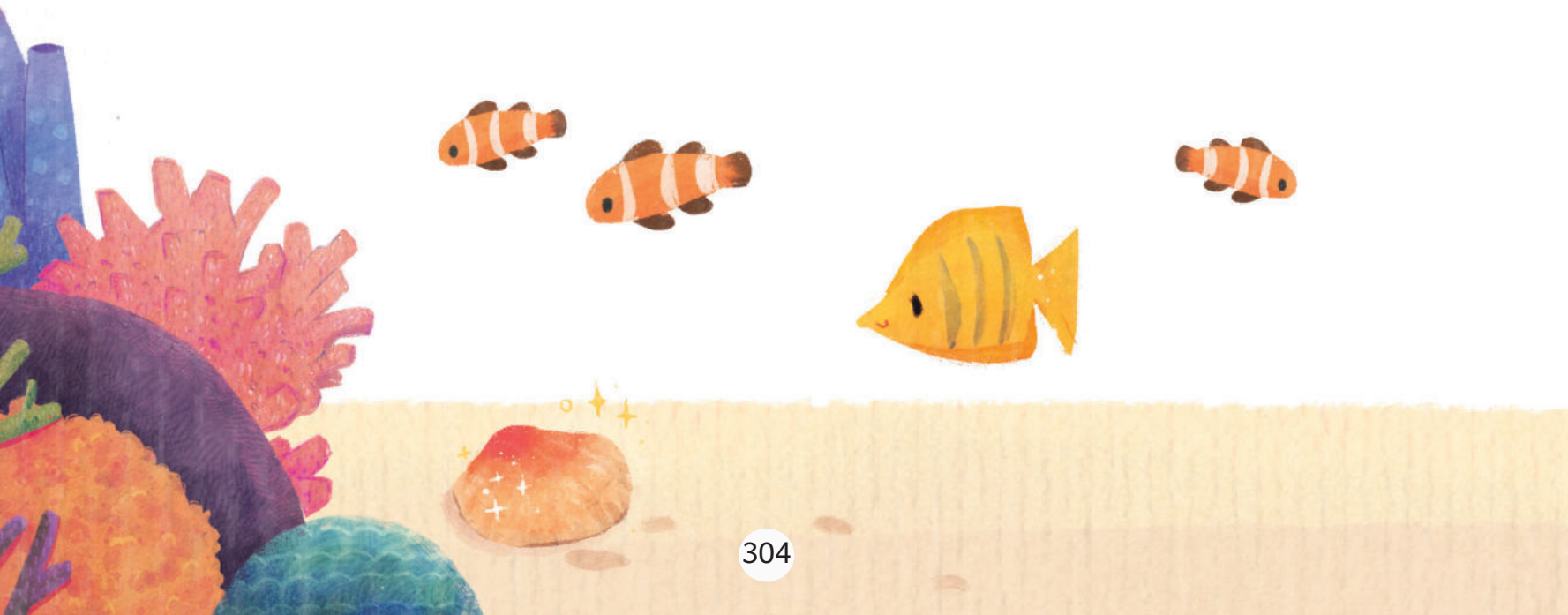

- Ketiga anak itu kemudian ikut melaut. Mereka menyelam di laut yang tak terlalu dalam. Ekosistem di pantai itu masih terjaga. Terumbu karang berwarna-warni begitu indah dipandang mata. Ikan-ikan karang juga seakan berlomba menyelam dengan ketiganya.
- Les trois garçons partirent alors et plongèrent dans la mer qui n'était pas très profonde. L'écosystème sur la plage était encore surveillé. Les récifs coralliens colorés étaient si beaux à regarder. Les poissons de récif semblaient être en compétition avec les trois garçons.
- Ir'ri laye daturay ya'a lau. Ir'ri danum ya'a lau re nda ralui. Tay re ne baiuil'loir. Sodal de naide tu lo'ir yu'u ye. Si'a de yari ye ya'a sodal yisin dam rora fel lay'ye de.

- Silai menyelam di tempat sekumpulan karang. Menurut bapaknya, di tempat seperti itu banyak tumbuh kerang berisi mutiara. Silai menyelam dengan bantuan kaca mata selam. Diperhatikannya dengan teliti sisi-sisi karang. Benar saja, seperti petunjuk bapaknya, matanya menangkap beberapa benda agak kehitaman. Silai mengambil kerang itu dan memasukkannya ke dalam tas selempangnya. Setelah puas menyelam, mereka kembali ke pantai.
- Silai plongeait dans un groupe de récifs coralliens. Selon son père, dans un endroit comme celui-là, poussent de nombreux coquillages remplis de perles. Il plongeait à l'aide de ses lunettes de plongée. Il regarda attentivement les côtés du récif. Effectivement, comme son père l'avait souligné, ses yeux visèrent des objets légèrement noirâtres. Silai prit les coquillages et les mit dans son sac à bandoulière. Une fois contents de leur plongée, les enfants retournèrent à la plage.
- Silai anum ya'a re sodal betai dam'me. Ani bafa awuli, ya'a nangai ya'a sodal de dam'me eyam'mai betai. Silai anum afai akwalon. Ayokwa nam songai sodal dam'me. Naire ti, rufa re ani bafa awuli, mai dayofu re olai. Silai nal eyam ne afo asila sa'u ani koba yabil. Narboi fai a num ti, ir'ri damul ya'a taire.

- “Aku mendapat tiga kerang. Kalau ada mutiaranya, kita jual ke Ibu Odar.” ujar Silai sembari membuka satu kerang yang ada di dalam tas selempang. Jono dan Yakub mendekat. “Lai, sebaiknya kita bawa itu ke rumah Ibu Odar. Biar dia yang membukanya,” saran Jono. Silai mengiyakan. Ketiganya menuju rumah Ibu Odar yang tak jauh dari Pantai Wamar.

- « J’ai ramassé trois coquillages. Si nous avons des perles, nous les vendrons à Madame Odar », déclara Silai en ouvrant l’un des coquillages dans son sac à bandoulière. Jono et Yakub s’approchèrent. « Lai, nous devrions l’apporter à la maison de Mme Odar pour qu’elle l’ouvre », suggéra Jono. Silai était d’accord. Les trois se dirigèrent vers la maison de Madame Odar non loin de la plage de Wamar.

- Silai afangar eyam dei ye, afo awuli, “Sa’u udafa eyam lai. Kotu afel eyam’mai afo ta kwangu ya’a Odar sin,” Jono afel Yakub dafan ren afo Jono awuli, “Lai, rufa ne sa tafoi Odar sin ani kwalar. Nama naen’ni afangar,” Silai atoran fo. Lai ye dabana Odar sin ni kwalar, nda afan sau f’fai Wamar tai re.

- Ibu Odar adalah pengusaha industri mutiara. Dia membeli kerang mutiara, baik kerang dari laut maupun yang dibudidayakan warga. Ibu Odar dengan senang hati menyambut mereka. Dalam rumahnya, terdapat rak kaca berisi butiran mutiara dan perhiasan bertatahkan mutiara.

Silai lalu memberi ketiga kerangnya kepada Ibu Odar. Perempuan paruh baya itu lalu membuka salah satu kerang yang besar. Tampak seongkah mutiara berbentuk bulat dengan warna kuning gading. Ukurannya sekitar empat belas milimeter dengan berat sekitar tiga gram. Dia menimang-nimang mutiara itu, memandang ketiganya, lalu memandang lekat mutiara yang dipegangnya.

- Madame Odar, une femme d'âge moyen, est une entrepreneuse de l'industrie perlière. Elle achète des nacres, aussi bien des coquillages de la mer que ceux cultivés par les habitants.

Mme Odar les accueille avec joie. Chez elle, il y avait une étagère en verre remplie de perles et de bijoux incrustés de perles. Silai lui donna ensuite les trois coquillages. Puis la dame ouvrit l'un des gros coquillages. Ils virent une perle ronde de couleur jaune ivoire qui mesurait environ quatorze millimètres de long et pesait environ trois grammes. Elle berça la perle, les regarda tous les trois, puis regarda attentivement la perle qu'elle tenait.

- Odar sin ne tamatu sinai de datuar si dakwangu eyam'mai. Atuar bana de dame lau sak'u de tamatu dal'lessi ye. "Odar sin ne lungai rakur ya'a ayokwa ye. Ya'a ani kwalar yabil akwalun sinan ne salin fel eyam'mai. Silai nal ani eyam lai ya'a Odar sin. Afo tafoodan ne afangar eyam bar'ri ye. Afo adafa eyam'mai ye ani rufa kuning. Ani bar'ri urafin'awa milimeter afel ani ngengin lay gram. Alebi eyam'mai ne, ayokwa laye, afo ayokwa eyam'mai de nadi re.

- “Mutiara ini sangat berkilau dan cemerlang. Bayangan ibu bisa terlihat di mutiara ini. Artinya, kualitas mutiara ini adalah yang terbaik.” kata Ibu Odar. Mereka terkesima dengan penjelasan Ibu Odar.

“Jika dilihat dari warna dan bentuknya di kalangan pedagang mutiara, jenis ini sering disebut mutiara dipsy, salah satu jenis yang langka dan unik. Ia termasuk dalam jenis kerang pinctada Maxima. Kalau ada orang yang menanyakan mutiara bibir emas, nah inilah dia.” lanjut Ibu Odar sembari mengangkat mutiara yang didapatkan Silai. “Harga pasarnya setelah diolah bisa jutaan rupiah.”

“Serius?” tanya Jono.

Ibu Odar menjawab, “Iya. Harganya memang mahal. Kalau mutiara yang baru dipanen seperti ini, harganya hanya ratusan ribu.”

- « Cette perle est très brillante. Je peux voir mon ombre dans cette perle. Cela signifie que cette perle est de grande qualité », déclara Madame Odar. Ils étaient stupéfaits et n’arrivaient pas à en croire leurs oreilles.

«Au vu de la couleur et de la forme chez les négociants en perles, cette espèce est souvent appelée perles dipsy, l’une des espèces rares et uniques. Elle appartient au type de Maxima pinctada. Si quelqu’un demande une perle aux lèvres dorées, la voici », poursuit Madame Odar en brandissant la perle dont Silai s’était emparé. « Le prix du marché après transformation peut atteindre des millions de roupies. »

« Vous êtes sérieuse? » demanda Jono.

Madame Odar répondit: « Bien sûr! Elle coûte très cher. Mais une perle fraîchement récoltée comme celle-ci ne coûte que des centaines de milliers. »

- Odar sin awuli, “ Eyam’mai nai rakur yu’u. sa’u uyokwa ana oui i eyam’mai nai. Eyam’mai nai loir yu’u,” ir’ri datol fel Odar sin ani sersifar.

“Kotu tayokwa fai ani rufa si o’wui ya’a tamatu de dakwangu si datuar eyam’mai, de rufa nai sa dawuli dangai eyam’mai dipsy, eyam’mai de rufa nai tamatu dasalu ye feln matakwar. Eyam’mai nai ani rufa pinctada maxima. Kotu na tamatu darsaman ya’a eyam’mai alai m’masa, nai wa ti” Odar sin awuli ns nal eyam’mai ne Silai adafa re. “Feli serkwangu kotu dadem dam lo’ir safeli bari:.”

Afo Jono narsaman, “Mom tama?”

Odar sin atorani fo nangai, “E. Feli bari. Kotu eyam’mai de oraman nama da’u ye feli di uran.

● “Oh ya, Bu, apakah mutiara sintetis sama dengan mutiara asli? Bagaimana cara membedakan keduanya?” tanya Silai penasaran.

“Memang keduanya hampir sama. Makanya orang yang awam soal mutiara bisa terkecoh. Cara untuk memastikan sebuah mutiara asli atau sintetis adalah dengan membakar mutiaranya dengan lilin. Jika meleleh, mutiara itu sintetis. Mutiara asli tidak akan meleleh, tapi hanya menghitam sedikit. Namun, jika dilap dengan tisu, permukaannya akan mulus kembali. Cara lainnya, yaitu dengan menggesekan mutiara tersebut ke bagian gigi depan kita. Jika terasa kesat dan agak berpasir, mutiara itu asli. Mutiara sintetis akan terasa licin permukaannya. Lalu, saat digigit, mutiara asli tidak berbekas, sedangkan mutiara sintetis akan terasa halus dan sedikit berbekas.” jelas Bu Odar.

● « Ah ! d'accord Madame, mais les perles synthétiques sont-elles les mêmes que les vraies perles ? Comment faire la différence entre les deux ? » demanda Silai avec curiosité.

« En effet, elles sont presque les mêmes. C'est pourquoi les personnes qui n'y connaissent rien en perles peuvent être dupes. Le moyen de déterminer si une perle est authentique ou synthétique est

de la brûler avec une bougie. Si elle fond, la perle est synthétique. Les vraies perles ne fondent pas, et ne s'assombrissent que légèrement. Cependant, si elle est essuyée avec un mouchoir, la surface redeviendra lisse. Une autre façon consiste à frotter la perle contre nos dents de devant. Si ça semble rugueux et un peu granuleux, c'est une vraie perle. Au contraire, la surface des perles synthétiques est plutôt glissante. En plus, une fois mordues, les vraies perles ne laissent pas de marque, tandis que les perles synthétiques sont douces au toucher et ont quelques cicatrices », expliqua Madame Odar.

- Silai narsaman nangai, “Mom tama, Odar sin, eyam'mai kwangai ani rufa nal eyam'mai del'loar re? tafular ye tangaba?”

Odar sin awuli nangai, “Ye ani rufa fara nal ye. Kotu tamatu de nda darla'a sa'u eyam'mai atu daya'al ye fel. Kotu fara darla'a eyam'mai kwangai fel eyam'mai lo'ir sa dawau fai sai. Kotu nartar, eyammai ne kwangai. Eyam'mai de lo'ar e nda dartar, atu olai kwa-kwa te na en. Kotu da yasir ye sa atu rakwar e mul. Kotu nda sa, dakwau ya'a ngeyan'da. Kotu na l'liai, sare eyam'mai lo'ar ye. Eyam'mai kwangai atu mum'mur. Afo ta ara, eyam'mai lo'ir nda ada ngeyan da owui, kotu eyam'mai de kwangai atu nam owui,”

● “Lai, uang hasil menjual mutiara akan kau belikan apa?” tanya Yakub kepada Silai yang masih tampak takjub dengan penjelasan Ibu Odar.

“Akan kutukarkan dengan cincin itu,” jawab Silai sambil menunjuk sebuah cincin perak bermata mutiara hitam. “Akan kuhadiahkan kepada ibuku. Besok dia ulang tahun.”

Mendengar itu, Ibu Odar tersenyum. Ia mengambil cincin yang ditunjuk Silai. “Ini cincinnya. Nanti Ibu tambahkan uang setelah melihat mutiara dalam dua kerang lainnya, ya?”

● « Lai, qu’achèterais-tu si tu gagnais beaucoup d’argent en vendant des perles ? » demanda Yakub à Silai qui avait toujours l’air émerveillé d’entendre parler Madame Odar.

« Je les échangerais contre cette bague », répondit Silai en désignant une bague en argent assortie des

perles noires. Je la donnerais à ma mère, demain c'est son anniversaire. »

En entendant cela, Madame Odar sourit. Elle prit la bague pointée par Silai. « Voilà la bague. Je rajouterai de l'argent plus tard après avoir vu les perles dans les deux autres coquillages, d'accord ? »

- Yakub atol fel Odar sin ani sersifar, afo asaman Silai “Lai, atu m'tuar ya kotu ndafa ubal'laba betai fai m'kwangu eyam'mai nai?”

Silai atoran fel na aroru tang'an'ne afai eyam'mai olai, afo awuli nangai “Atu utuar tang'an'ne,” “Atu olin ya'a sinang'ngu. Maire ani mayira ne akwara mul.”

Odar sin arengin ri'a fafisukwai amel. Afo nal tang'an'ne Silai ar'rorun. “Tang'an'ne nai-nai atu sa'u ol ubal'laba aye fel tu kotu uyokwa eyam'mai ya'a eyam ro wadi yabal di?”

- Lalu Ibu Odar membuka kerang lainnya dan mengambil mutiara dengan jenis yang sama. Ia menambahkan uang lima ratus ribu. Silai memberikan Jono dan Yakub masing-masing seratus ribu. Sebelum pulang, Ibu Odar berpesan agar Silai dan teman-temannya menjaga kekayaan alam Pulau Dobo. Mereka pun berjanji untuk menjaga dan melestarikan kekayaan alam mereka.
- Puis il ouvrit le coquillage suivant et prit une perle du même genre et elle rajouta cinq cent mille. Silai donna à Jono et à Yakub cent mille chacun. Avant qu'ils ne rentrent chez eux, Madame Odar conseilla à Silai et à ses amis de protéger la richesse naturelle de l'île de Dobo. Ils promirent de protéger et de préserver cette richesse naturelle.
- Odar sin afangar eyam de nangai afo nal eyam'mai fel ani rufa ne fedi. Afo nal ubal'laba ratu lima. Fara amul, Odar sin awuli ya'an fara Silai atura ni soba si ainai dasa'a Dobu ani lau si rasa. Ir'ri dam yet'tu ya'a dasa'a Dobu ani lau si rasa.

- Hari semakin senja. Mereka berjalan pulang melalui Pantai Wangel. Di pantai itu, ketiganya hendak menikmati panorama senja. Mentari kian mendekati garis batas laut. Warnanya menjadi jingga. Ketiganya melangkah secepatnya seakan ikut mengantar sang raja siang pulang ke peraduannya.
- Le jour s'assombrit. Ils rentrèrent chez eux par la plage de Wangel. Sur la plage, ils voulaient tous les trois profiter du panorama du coucher de soleil. Le soleil se rapprochait de la ligne de mer. La couleur vira à l'orange. Ils s'avancèrent tous les trois rapidement comme pour accompagner le roi de l'après-midi jusqu'à son lit.
- Laru naire afan ti. Ir'ri dasamur mul dal Wangel tai re. ya'a tai re ne, ir'ri laye datalar dayokwa laru afan. Laru naire fara afan ti. Ir'ri laye dasamur dam lakwai dasamur dakuyar laru awui.

La langue Dobel est une langue parlée dans les villages de Dosinamalau, Karawai, Balatan, Basada, Kaiwabar, Kobror, Kojabi, Murai Baru, Murai Lama; les districts de Warbola, Ponong, Aru Central Orient; les îles de la Régence d'Aru, et de Baun, la Province de Maluku. Le nombre de locuteurs est inférieur à 800 personnes. Le statut linguistique n'est pas en danger. (Source : Agence de développement et de culture des langues)

Sintike y el Sasi del Mar

Escritor:
Dayu Rifanto

Ilustrador:
Andrea Sharon

Traductor de Idioma Locale:
Penina Mischa Maryen

-
- Aroma tanah basah masih menggantung di kampung Kapatcol, Kepulauan Misool, Raja Ampat. Raja Ampat adalah gugusan pulau di Papua Barat yang terkenal akan keindahan dan kekayaan alamnya. Raja Ampat merupakan rumah bagi lebih dari 553 jenis karang dan menjadi tempat bagi 1.456 jenis ikan karang. Hal ini membuat Kepulauan Raja Ampat menjadi kawasan dengan ragam jenis karang dan ikan karang terbanyak di dunia.

Warga kampung bergegas bangun. Mereka menyiapkan diri menyambut hari yang baru. Dalam sebuah rumah berdinding kayu dan berwarna hijau, seorang anak bernama Sintike telah bangun dari tidurnya.

(Hoam! Ckckck! Hoam!)

- L'odeur du sol humide plane encore dans le village de Kapatcol, dans l'archipel de Misool, Raja Ampat. Raja Ampat est un archipel en Papouasie occidentale, célèbre pour sa beauté et sa richesse naturelle. Raja Ampat abrite plus de 553 types de coraux et 1456 types de poissons de récif. Cela place Raja Ampat au rang de la région ayant la plus grande variété d'espèces de coraux et de poissons de récif au monde.

Les villageois s'empressèrent de se lever et de se préparer pour un nouveau jour. Dans une cabane aux murs en bois, un petite fille nommée Sintike émergea de son sommeil.

(Ahouahouhaha)

- Ras ani rep imnai ma ifur saprok nadok ro mnu Kapatcol, Misool Raja Ampat. Raja Ampat I do mob myos mawa nasyos pampam ro bikor myos Papua, mob bepyum, bepduk, befo kuker kayan ro sup ma swan.

Amber beba sismai ros jenis di 553 kukro in sya jenis di 1.456.

Snar kayan byena, snai Raja Ampat be mob befo syadi ros ma in ro dunia.

Arwo beprim kawasa mnu sikboke. Sisyo ras be babo.

Ro rum kardis be rumek ro mnu fadadu, inai benir Sintike, dakboke bur anenef.

(Hoam! Ckckck! Hoam!)

- Biasanya Sintike dibangunkan oleh mamanya, tetapi pagi ini berbeda. Dia sangat menunggu hari ini karena sepupunya yang bernama Diego dan Yanti akan mengunjunginya. Diego dan Yanti tinggal di Kampung Folley, yang terletak di sebelah timur Kepulauan Misool. Perjalanan dari Folley ke Kapatcol membutuhkan waktu 3—4 jam menggunakan perahu bermotor, melewati gugusan pulau yang tersebar dari timur hingga barat Misool.

Sepupunya, Yanti baru kelas 5 Sekolah Dasar (SD) sedangkan Diego sudah kelas 1 Sekolah Menengah Pertama (SMP) dan Sintike sendiri kelas 6 SD. Di Kampung Folley sudah ada sekolah mulai Taman Kanak-Kanak (TK) sampai Sekolah Menengah Atas (SMA). Berbeda dengan di Kapatcol yang ada SD saja. Orang tua Sintike berharap kedatangan sepupunya ini akan membuat Sintike mau melanjutkan ke SMP di Folley.

- D'habitude, Sintike est réveillée par sa maman, mais ce matin c'est différent. Elle attendait ce jour parce que ses cousins Diego et Yanti allaient venir lui rendre visite. Diego et Yanti vivaient dans le village de Folley, situé à l'est des îles Misool. Le voyage de Folley à Kapatcol dure 3 à 4 heures en bateau motorisé, en passant par des îles réparties d'est en ouest de Misool.

Son cousin Yanti n'est qu'en 5ème année d'école primaire (SD) tandis que Diego est déjà en 1ère année de Collège (SMP). Sintike quant à elle est en 6ème année d'école primaire. Dans le village de Folley, il y a maintenant toutes les écoles : la maternelle, le collège et le lycée (SMA). Au contraire, à Kapatcol il n'y a que l'école primaire. Les parents de Sintike espèrent que la visite des cousins pourra donner envie à leur fille de poursuivre ses études secondaires à Folley.

- Bepon nawara, Sintike snari bebaun i. Impabe rasine demyer ikboke. Imarisen kaku snar rasine napirem byesu Diego ma Yanti su, su syama be sumam i. Diego ma Yanti su barek ro mnu Folley be ro myos Misool bar murem. Ayayun Folley be Kapatcol kuker johnson i do jam di kyor mura be fyak. Skoyun siser fofen myos mawa bekon syos ro Misool bar murem be mbarek.

Sintike napirem byedi, Yanti i ryo kelas rim rumfarkor SD, imboi Diego i ryo rumfarkor SMP kelas oser. Sintike i ma ryo Farkor SD kelas onem. Folley i wa sna rumfarkor faro romawa mnggun sya raker o rumfarkor romawa beba sya, rumfarkor SMA. Imboi Kapatcol i do, nya rumfarkor SD ya monda. Sintike sinan bye su, su marisen kaku Sintike dakfarkur mufyas be SMP kako, SMP be ro Folley ya.

- Menjelang siang, Diego dan keluarganya tiba di Kapatcol. Bapak Melky dan Mama Anike, orang tua Sintike, sudah menunggu di depan dermaga.

“Sintikeee,” teriak Diego dan Yanti begitu perahu mereka menepi pada tangga dermaga.

“Wah, Sintike sudah besar juga ya!” ucap bapak Diego.

“Apakah bibi dan masyarakat di kampung mau buka sasi? Bapak tadi cerita selama perjalanan di perahu,” tukas Yanti.

“Iya, hari Minggu rencananya kami akan buka sasi,” jawab Mama Anike pada Yanti.

“Yanti dan Diego juga bisa ikut, nanti kita cari teripang sama-sama,” timpal Sintike.

“Sambil menyelam, menangkap teripang besar pasti asyik sekali. Itu ‘kan kesukaan Diego,” jawab Yanti cepat.

Ketiganya pun tergelak dan tertawa.
- À midi, Diego et sa famille arrivèrent à Kapatcol. Monsieur Melky et sa femme Anike, les parents de Sintike, attendaient déjà devant le quai.

« Sintike ! » crièrent Diego et Yanti dès que leur bateau s’arrêta sur les marches de la jetée.

« Waouh, Sintike a beaucoup grandi ! » remarqua le père de Diego.

« Ma tante et les gens du village vont-ils ouvrir le Sasi ? demanda subitement Yanti à sa tante. Mon père m’en a parlé lors du voyage sur le bateau », dit Yanti.

« Oui, dimanche nous prévoyons d’ouvrir le Sasi », répondit la tante Anike à Yanti.

« Yanti et Diego peuvent également y participer. Après la cérémonie, nous chercherons des concombres de mer ensemble. » ajouta Sintike.

« Ça doit être très marrant d’attraper un gros concombre de mer en plongée. C’est le sport préféré de Diego, » répondit aussitôt Yanti. Tous les trois rirent gaiement.
- Barbier meser, Diego i kukro bedadi, kma, ma snari skosun ro Kapatcol. Sintike sna kma byesu. Kamam Melky ma Awin Anike suwaf kwar ro abor barpon

“Sintikeee,” Diego ma Yanti suyor mura knik way skobedi ipyar fanam kakar abor ya.

“Beee.. Sintike waba kwar!” Diego kmari ikofen. .

“Mebin, mebin ma kawasa mnu ine, be mgoseben sasi e? Kamam sandi fyawar ro fyor nggayun be dine,” Yanti ifuken mura be mebin byedi.

“Imbo, nari ras Minggu iyama nggoseben sasi’ awin Anike ikofen be Yanti i.

“Yanti Diego mu bisa muso kako. Nari kosewar kaem pimam. ” Sintike dakofen

“Karon bo kosofeer pimam beba. Sye..ndrok pyum ra. Diego ro imarisen nairi.” Yanti dap fasaw Sintike, Diego ma Yanti sko, skombrif kaem.

- Tradisi sasi merupakan tradisi yang dilakukan masyarakat dalam mengelola dan memelihara keseimbangan alam dengan cara melarang masyarakat mengambil sumber daya alam tertentu dan dalam jangka waktu tertentu. Pelaksanaan sasi diatur berdasarkan musim yang berlaku. Apabila musim ombak pelaksanaan sasi diberlakukan di laut. Pada waktu pelaksanaan sasi laut masyarakat membuka sasi di darat. Semua hasil bumi di darat dapat dipanen oleh masyarakat.

Saat laut dalam keadaan teduh maka diberlakukan sasi darat. Semua tanaman atau tumbuhan yang ada di area sasi darat tidak boleh diambil, kecuali tumbuhan atau tanaman yang digunakan untuk kebutuhan sehari-hari. Pada waktu pelaksanaan sasi darat, semua masyarakat turun ke laut untuk membuka sasi laut.

- La tradition du Sasi est pratiquée par la communauté pour gérer et maintenir l'équilibre de la nature en interdisant aux membres de la communauté de s'emparer de certaines ressources naturelles en un certain laps de temps. L'exécution des différents Sasi dépendent d'une saison particulière. À la saison des hautes vagues, le Sasi est mis en œuvre en mer et on l'appelle le Sasi de la mer. Au même moment de la mise en œuvre du Sasi maritime, la communauté ouvre le Sasi de la terre et ainsi tous les produits de la terre peuvent être récoltés.

Lorsque la mer est nuageux, le Sasi de la terre est appliqué. Toutes les plantes, cultivées ou sauvages, qui se trouvent dans la zone du Sasi de la terre ne doivent pas être prélevées à l'exception des plantes cultivées ou sauvages utilisées pour les besoins quotidiens. Au moment de la mise en œuvre du Sasi de la terre, tous les villageois descendent à la mer pour ouvrir le Sasi de la mer.

- Munara sasi swan ine sifur i do smam ro wam na. Wam ikrouw senadi warek swan sesasewar do, bar ine iso sor be Sasi swan. Fyor o se sasi banda, kawasa mnu sya sun kaker bero bonde na.

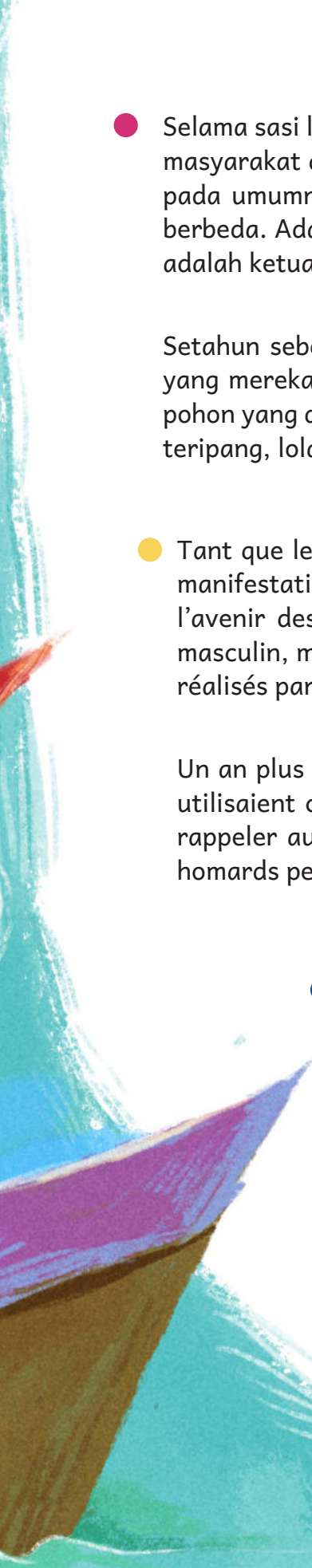
Wam bekrouw ani ibur ma swan ibrin ido, kawasa bero mnu sesasi bande. Rokaker sena senadi warek na. Oso ipok fa dun naba, sun I do sun rokaker san ro ras-ras na monda.

Fafisu sesasi bande i do, kawasa sun in ma pimam ro swan.

Sasi I do munara bekain ro kawasa mnu sya, fa siki mam ma sidwarek mob sbarek, snap, smun, san. Senadi sidwarek rokaker bero sup bande, ro bero swan ibunwa. Sidwarek na ro waf bekwan sendo nbarek nedofen insampe ras o skoryur kaem ma senadi siseben sasi ani ma sofer kayan sup ma swan byuk be si.

-
- Selama sasi laut dibuka, masyarakat dapat memanen hasil laut. Hal ini menjadi wujud nyata kearifan masyarakat dalam mengelola sumber daya alam bagi anak dan cucu di masa yang akan datang. Jika pada umumnya sasi dikelola oleh kelompok masyarakat laki-laki, di Kampung Kapatcol, ada yang berbeda. Ada sasi yang khusus dilakukan oleh kelompok perempuan atau mama-mama. Mama Anike adalah ketua kelompok perempuan ini.

Setahun sebelumnya, kelompok mama-mama di kampung Kapatcol telah memilih sebuah area laut yang mereka jadikan sebagai area sasi. Ada penanda berupa papan pengumuman dan juga batang pohon yang ditancapkan sebagai pengingat bagi masyarakat agar tidak mengambil biota sasi seperti teripang, lola dan lobster selama masa tutup sasi.

- Tant que le Sasi de la mer est ouvert, les gens peuvent récolter des fruits de mer. Il s'agit de la manifestation concrète de la sagesse communautaire dans la gestion des ressources naturelles pour l'avenir des enfants et des petits-enfants. En général le Sasi est géré par un groupe communautaire masculin, mais à Kampung Kapatcol, il en va autrement. Il existe des Sasi qui sont spécifiquement réalisés par des groupes de femmes ou de mama. Mama Anike est le chef de ce groupe féminin.

Un an plus tôt, un groupe de mama du Kampung Kapatcol avait choisi une zone maritime qu'elles utilisaient comme zone de Sasi. Il y avait des panneaux d'affichage sur des troncs d'arbres pour rappeler au public de ne pas s'emparer de la biote comme les concombres de mer, la lola et les homards pendant la période de fermeture du Sasi.

- Bar ine iyo be jadi fawawi manggun be si ma siki myamwarek mob sena. Bande ma banda. Nari nejadi kayan ma barakas be romawa pui sesi ro ras nayama. Fyor iwara snon si yo be babe osor befor sasi, imboi babo ine ro Kapatcol, bin sya semir sifur sasi be si. Bin si siryur, se wos osor mas sifur sasi ine ma be si. Awin anike i yo be bikor be babe iser sedine.

Taun beyande, babe osor awin insar bero Kapatcol ine sebadir mob ya ro swan sisasewar mai sna be mob sidwarek kuker sasi. Sbadi mob ani kukro ambafen ma aibaken siwar mob na be swarepen faro kawasa seindo sun awer robebor bero swan dori babwa. Sun awer pimam, adwor, ma barupu ro fyor seben banim sasi ani.

● (Tung! Tung! Tung!)

Suara lonceng dari gereja menggema, mengingatkan masyarakat ibadah minggu sekaligus ibadah membuka sasi.

Setelah ibadah di gereja, selanjutnya kelompok mama-mama pengelola sasi bersama perwakilan gereja dan adat bersepakat pergi menuju area sasi. Di tepi pantai area sasi, secara adat dilakukan seserahan sesaji bagi para leluhur.

Selepas itu kelompok mama-mama memimpin masyarakat yang lainnya ikut serta naik perahu menuju tengah laut dan memulai panen hasil laut.

● Ding Dong Ding Dong !)

Le son des cloches de l'église résonnait, rappelant aux gens la messe du dimanche ainsi que la cérémonie d'ouverture du Sasi.

Après le service religieux, le groupe de mama qui gérait le Sasi, les représentants de l'église et de la coutume se mirent d'accord pour se rendre dans la zone du Sasi. Sur la plage où se trouve cette zone, des offrandes sont faites à destination des ancêtres.

Après cela, le groupe de mama incite le reste de la communauté à prendre un bateau pour le large et à commencer à récolter des fruits de mer.

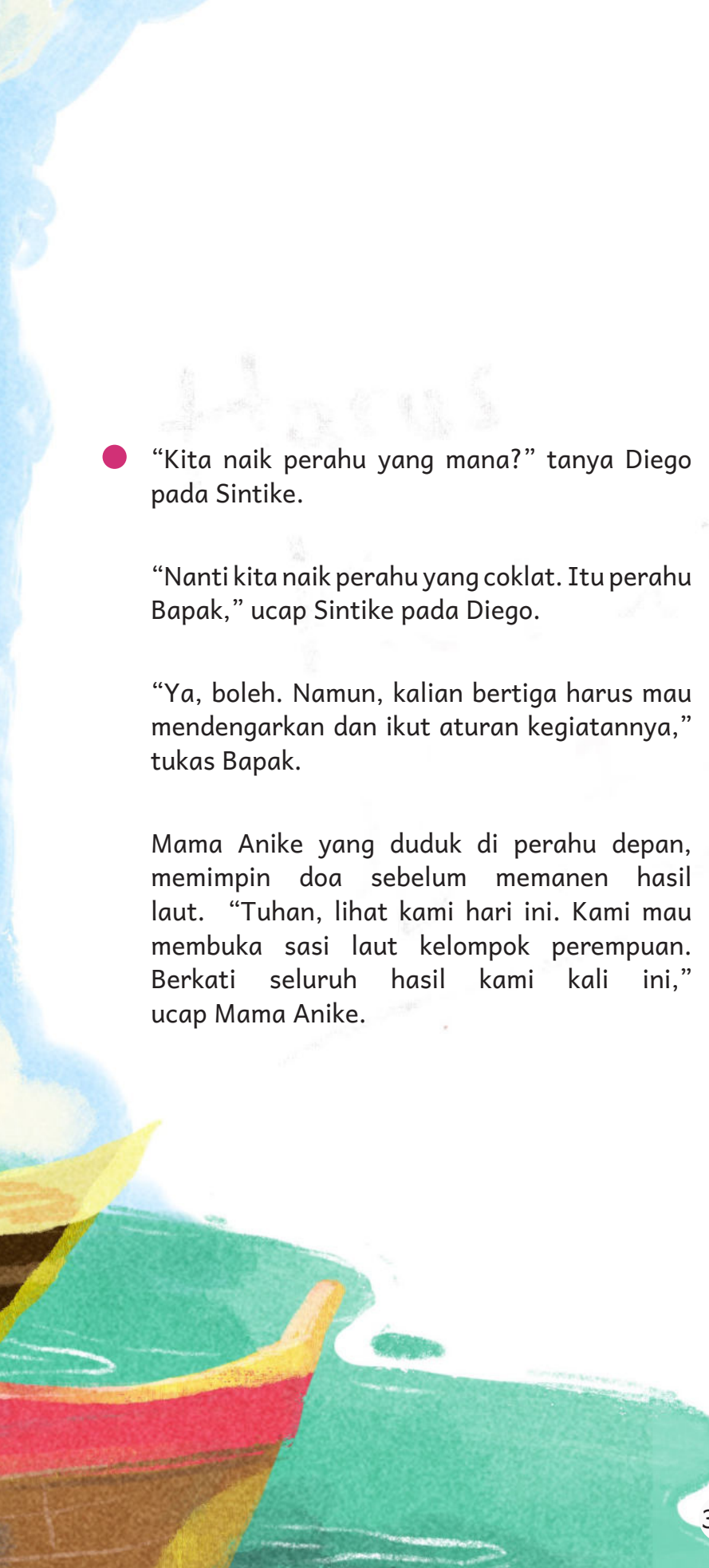
● (Kwin! Kwin! Kwin!)

Mawon ani ryok kwar. Bye swaraprepen be kawasa be ro mnu sya ma sra seyari ro rum ari. Seyari ras Minggu kuker seyari abe seben sasi swan.

Sasyar kero ari ani, bar awin insar befrur sasi sya sifnouk majelis kukro mananwir sya se fayamyam ma sra be mob sifur sasi ya. Ro yen andir befnam be mob sasi ya, mananwir mnuk byuk fanfan ma byenadi dor be nanggi, be sinan kpu bena sup ine.

Simnai senadi, babe oser awin insar siryur kawasa ansi. Sek wai bo sibores be soren fadu abe sisofer pimam kuker o barudu.

-
- “Kita naik perahu yang mana?” tanya Diego pada Sintike.

“Nanti kita naik perahu yang coklat. Itu perahu Bapak,” ucap Sintike pada Diego.

“Ya, boleh. Namun, kalian bertiga harus mau mendengarkan dan ikut aturan kegiatannya,” tukas Bapak.

Mama Anike yang duduk di perahu depan, memimpin doa sebelum memanen hasil laut. “Tuhan, lihat kami hari ini. Kami mau membuka sasi laut kelompok perempuan. Berkati seluruh hasil kami kali ini,” ucap Mama Anike.

- « Sur quel bateau sommes-nous ? » demanda Diego à Sintike.

« Attends, nous prendrons le bateau brun. C’est le bateau de papa », dit Sintike à Diego.

« Oui, vous pouvez y aller. Mais, vous trois, vous devez écouter et suivre les règles », repliqua papa.

Maman Anike qui était assise dans le premier bateau dirigeait la prière avant de récolter les fruits de mer.

« Seigneur, regarde-nous aujourd’hui. Nous voulons ouvrir le Sasi de la mer du groupe féminin. Bénis toutes nos récoltes d’aujourd’hui », déclara maman Anike.

- ‘Wai di sai koso i?’ Diego ifuken be Sintike i
“Nari koso wai be ra saprop iwa. Kamam I wai byedi ri.” Sintike ikofen kabere be Diego i

“Yo imboi. Na mgoso boi mgorower kafkofen beba sya.” Kamam i ikofen swarepen

Awin Anike i kyain ro barpon wai ya, byenadi. Nadi berfarser sir o knik be saron ra sun o kayan swan

“Manseren o, Mam munfes be nggo ro dine. Snar rasine, nggo ro do babe oser awin insar be ro Kaptcol in, Nggosne be nggo seben sasi swan. Buk aski bepyum faro sasewar nggobena ro ras ine,” Awin Anike byenadi

- Tak jauh dari mereka, ada 7—8 perahu berlayar mengelilingi area laut di mana sasi akan dibuka. Begitu doa selesai dipanjatkan, satu per satu dari mereka turun mengambil hasil laut.

Mereka membawa tombak yang bernama *kalawai* dan *kalun*. Beberapa anak yang lain menyiapkan kaca *molo*-nya, *ret* atau panah bawah laut, juga alat penangkap lobster bernama *gete*.

- Non loin d’eux, il y a sept à huit bateaux naviguant autour de la zone maritime, là où le Sasi sera ouvert. Dès que les prières furent terminées, l’un d’eux descendit chercher les fruits de mer. Ils portaient des lances nommées *kalawai* et *kalun*. Certains des enfants avaient préparé des flèches sous-marines ainsi qu’un dispositif de pêche au homard appelé *gete*.

- Nadi ani bye Amin, kawasa ansi sado asis, sinuren ma saron murbab sun robebor vbero war i dori.

Sun pasan, manora, mganden. Romawa kasun sya sun fanin kukro ret, faransres, ma sun kako inawen siki sofer barudu ma amos

- Diego melompat ke dalam air. Dia berenang menyelam mencari teripang di birunya laut yang dalam.

“Nah, itu dia!” Segera saja Diego mengayunkan kakinya dan menggapai teripang dengan tangan telanjang.

Ada begitu banyak teripang, ikan, lola, dan juga lobster.

Begitu muncul di permukaan, bapak melihat ukuran teripang yang dibawa oleh Diego.

- Diego doper be war i dori. Nyur e, ma daron ra dun pimam ro war beramen ani dori.

“Yoo.. au sine ye!” Diego i kif wesi bo daron fasau murbab dif pimam ansya kukro bramin bye su

Fabye... Barakas beba. Pimam, adwor, barudu ma amos. Sibor fayaya ba.

Diego pyisar ido, kamam i myam baba pimam o Diego dun i.

- Diego sauta dans l’eau. Il nagea en plongeant à la recherche de concombres de mer dans le bleu profond de la mer.

« Les voilà ! » Soudain Diego balança ses jambes et atteignit le concombre de mer à la main.

Il y avait tellement de concombres de mer, de poissons, de lolas et aussi de homards. Dès que Diego apparut à la surface, papa Melky vérifia la taille du concombre de mer qu’il avait rapporté.

- “Diego, kembalikan teripang yang kamu bawa. Itu kurang besar!” kata Bapak Melky, sambil memberi contoh ukuran menggunakan tangannya.

Sintike yang melihat Mama Anike mulai muncul di permukaan, segera memanggilnya, “Mama, mama, ayo, ke sini!” teriak Sintike.

Sintike pun segera mengambil teripang yang dibawa mamanya. Semakin sore, semakin banyak orang yang menyelam.

- « Diego, rends ce concombre de mer ! Ce n’est pas assez gros! », ordonna papa Melky, tout en donnant un exemple de taille en utilisant ses mains.

Sintike qui avait vu maman Anike, l’appela immédiatement :
« Maman, maman, viens ici! » cria Sintike.

Elle ramassa aussitôt les concombres de mer rapportés par sa mère.
Plus tard dans l’après-midi, les gens plongèrent plus rapidement et plus souvent.

- Bo dobe “Diego, buk I kabir ra byarek. Ibaba ime” Kamam I ikofen badir baba y abo dode pimam ro kun sya siba ra bramin byedi
“Awin... awin o. Wamuma” Sintike dor be snari knik o snari pyisar be bo
Sintike dun pyan pimam snari isofer sya
Ras i ryo mun mandira kwar, mboi snonggaku sibor saron ime.

- Kali ini Sintike juga ikut menyelam. Dia menyusul Diego yang sedang mengejar lobster. Seperti anak-anak lain di Raja Ampat, Sintike terbiasa menyelam dari kecil.

Sintike melihat lobster di celah-celah karang. Dia memberi kode dengan gerakan tangan pada Diego yang menyelam di dekatnya.

Diego segera menyiapkan *gete*-nya untuk memburu lobster tersebut. Diego mengendap-endap dan *gete*-nya berhasil menjerat lobster itu.

“Wow, lobsternya besar sekali! Bapak Melky, yang seperti ini boleh ya?” tanya Yanti.

Bapak Melky sangat senang melihat lobster yang ditangkap Diego kali ini.

“Wah, kamu berdua hebat,” teriak Bapak Melky segera mengambil lobster itu.

- Cette fois, Sintike participa aussi à la plongée. Elle rattrape Diego qui poursuivait des homards. Comme les autres enfants de Raja Ampat, Sintike était habituée à la plongée depuis l'enfance.

Sintike avait vu des homards dans les crevasses du récif. Elle envoya une signe codé de sa main à Diego qui plongeait à proximité.

Diego prépara immédiatement son piège de poisson appelé *gete*. Il se faufila et réussit à atraper un homard.

« Wow, il est gros ce homard! remarqua papa Melky. « Ça va ?, il est assez gros? » demanda Yanti.

Papa Melky était très heureux d'avoir la preuve que Diego eut réussi à pêcher du homard cette fois-ci.

« Mes enfants, vous êtes tous les deux géniaux », s'écria papa Melky en ramassant immédiatement le homard.

- Sintike i daron kako. Ipur Diego ira suyaron barudu. Imnis romawa inai be ro Raja Ampat sya, sifawi kam saron ro swan ro sibaba ime Sintike daron i do, myam barudu ya ro swaf swaf ros na. Iway bramin bye su, byadir be Diego i. Diego daron mufa fyanam be Sintike i Diego i ikif inawen anya iso fasis barudu ani. Diego I byefasis mufa iser lobster anya ro inawen

“Bebée... Barudu ine iba kaku. Mem Melky, bera dine ni kun i ke roba?” Yanti ifuken mura be meri

Kamam Melky imarisen myam barupu Diego dun i.

“Behh be hebat kaku.” Kamam Melky dor naba sape dun barupu ani

- Saat Mama Anike beristirahat di perahu. Dia kembali mengingatkan warga, “Tidak boleh sembarangan mengambil teripang dan lobster, cari yang besar saja.”

“Bibi, kenapa harus begitu ?” tanya Yanti.

“Iya, biar yang kecil bertumbuh dan besar dulu. Kita ambil untuk pembukaan sasi yang akan datang.”

“Oh, berarti kalau sudah besar, baru boleh diambil, ya?”

“Iya, anak pintar,” ucap Mama Anike.

- En se reposant dans le bateau, maman Anike rappela de nouveau aux villageois : « Il est interdit de prendre au hasard des concombres de mer et des homards, chercher les gros suffit »
« Ma tante, pourquoi cette interdiction ? » demanda Yanti.

« Eh bien, il faut laisser le temps aux petits de grandir. Nous les pêcherons à l’ouverture prochaine du Sasi . »

« Oh ! oui, j'ai compris, on ne va prendre que les gros, hein ? »

« Voilà, tu as bien compris ma fille », déclara maman Anike.

- Awin anike kyain saso ro way byedi, ikofen badir kabir be kawasa beyaron sya bo dobe “Mgun fanfnom awer, mgun pimam ma barupu beba sya monda”

Mebin, kun fanfnom awer kukro?? Yanti infuken

“Imbo kun fanfnom ba sendo be kasun sya siba pyum fasis ari. Nari kun sir o bababen sasi nawama wer” O besya do na siba sape kun beba sya monda ke?

“Yooo kaku beri. Au me wafawi nam” Awin Anike ikofen

-
- Selama masa buka sasi, hasil panen berupa teripang, lobster, dan hasil laut lainnya dibagi ke sesama masyarakat. Ada juga sebagian yang dijual untuk biaya sekolah atau keperluan lainnya.

Untuk ditutup kembali. Sebuah ritual dilakukan untuk menandakan penutupan sasi. Ritual ini melibatkan pihak gereja, adat, dan kelompok perempuan pengelola sasi tersebut.

Kapatcol, seperti kampung-kampung lain di Raja Ampat, memiliki pantai yang bersih dengan air yang jernih.

- Pendant la période d'ouverture du Sasi, les concombres de mer, les homards et autres fruits de mer récoltés sont distribués aux différentes communautés. On en vend aussi. L'argent est utilisé pour payer les frais de scolarité ou pour d'autres projets.

Après une période de récolte de sept jours, il fut convenu de fermer à nouveau la zone du Sasi. Un rituel est effectué pour marquer la fermeture du Sasi. Tous les partis sont impliqués : l'église, la coutume et les groupes de femmes qui gèrent le Sasi.

Kapatcol, comme d'autres villages de Raja Ampat, a des plages propres avec de l'eau claire.

- Ro fyor seben sasi ini, robebor sun na, sbuk namnis be kawasa si kaem. Sino sibob mai sikmam romawa be farkor sya. Ma sikmam rofandun sena ro rum kako.

Ras di siw, seben sasi, sidwarek mob sasi ani wer.

Siwor ma sidisen sidwarek mob sasi ani. Warwor ma nadi ndrakero majelis sya, mananwir mnuk sya ma manggun awin insar befrur ro sasi rom nu ya.

Kapatcol imnis mnu bese bero Raja Ampat na. Mnu bena yen be pioper, war be sren. Ori iswar dado kwar, Diego, Sintike ma Yanti kurko nim byesa skofnak ro yendisare

- Menjelang senja tiba, Diego, Sintike, Yanti bersama teman-temannya bermain di pinggir pantai.

(Byur! Wush! Byur!)

Suara ombak memecah suasana. Pemandangan lautan luas dan cahaya kemerahan matahari terbenam begitu menakjubkan!

“Sintike, nanti lulus SD, kamu mau lanjut sekolah di Folley kah?” tanya Diego.

“Di sana ada air terjun. Bapak biasanya mengajak kami main ke sana,” lanjut Yanti yang membuat Sintike penasaran.

- Au crépuscule, Diego, Sintike, Yanti et leurs amis jouent sur la plage.

Le bruit des vagues, ce bruit si proche de la mer. La vue sur le vaste océan et la lumière rougeâtre du soleil couchant est absolument incroyable!

« Sintike, plus tard quand tu seras diplômée de l'école primaire, veux-tu continuer à étudier à Folley ? » demanda Diego.

« Il y a une cascade là-bas. Notre père a l'habitude de nous emmener jouer là-bas », poursuivit Yanti. Sintike était de plus en plus curieuse.

- Ori iswar dado kwar, Diego, Sintike ma Yanti kurko nim byesa skofnak ro yendisare

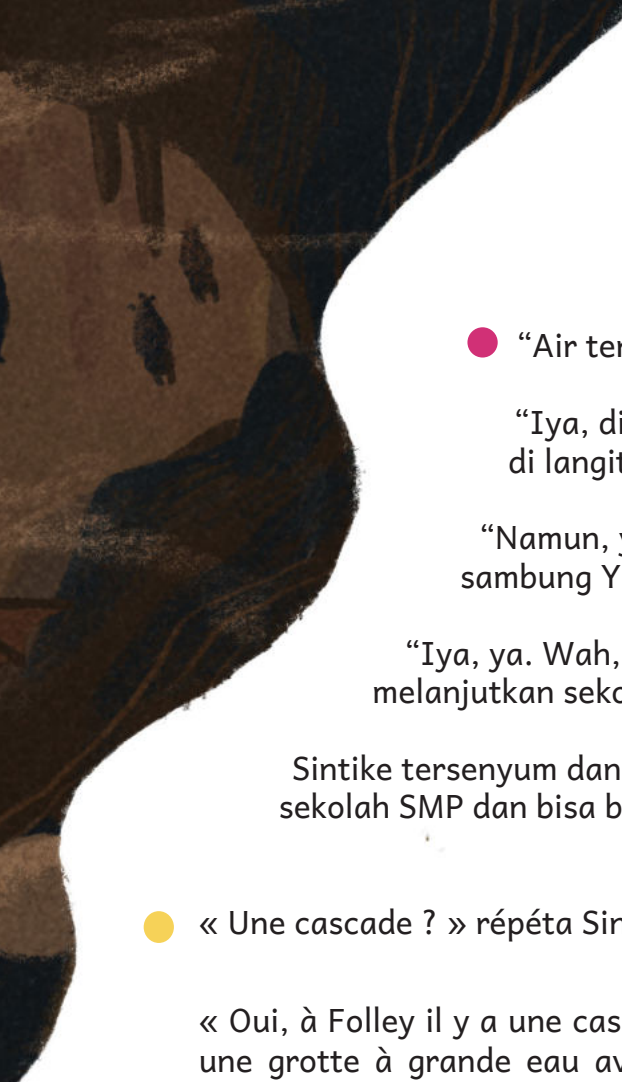
(Byur! Wush! Byur!)

Bak na nakmef ro yen andir. Mbrawes soren mbro. Ori ani syu ma nsauseuw mandep farauriwek

“Sintike, na wamnai ro SD i do, be wapdef be rumfarkor be ro Folley ke roba ? ” Diego ifuken.

Yanti dakofen bo dobe : “Di wa, war besyaf ya isya. Kamam i du fawawik nggo be di wa”

● “Air terjun?” ulang Sintike.

“Iya, di Folley ada air terjun, juga ada Gua Air Besar. Ada banyak sekali paniki di langit-langit gua,” timpal Diego.

“Namun, yang paling asyik, kita bisa bermain dan belajar bersama setiap hari,” sambung Yanti.

“Iya, ya. Wah, saya juga mau. Nanti saya bilang kepada Mama dan Bapak soal melanjutkan sekolah di Folley,” ucap Sintike.

Sintike tersenyum dan membayangkan saat nanti dia tinggal di kampung Folley, melanjutkan sekolah SMP dan bisa bermain dengan sepupunya setiap hari.

● « Une cascade ? » répéta Sintike.

« Oui, à Folley il y a une cascade, il y a aussi une grotte à grande eau avec beaucoup de chauve-souris au plafond de la grotte », décrit Diego.

« Mais, ce qui est amusant, c’est que nous pourrions jouer et étudier ensemble tous les jours », poursuivit Yanti.

« Wow, je veux aussi travailler et jouer avec vous. Je vais en parler à maman et à papa. J’espère qu’ils me permettront de poursuivre mes études à Folley », déclara Sintike.

Sintike sourit en imaginant sa vie au village de Folley, il irait au collège et jouerait avec ses cousins tous les jours.

● “War besyaf?” Sintike ifuken kabər

“Imboi bae, Folley me nya war besyaf ya, abyab war beba ya. Manggwai sya sikef ro abyab ya.” Diego byetambah

“Mboi bepyum syadi ya I do, bisa kofnak kekro kofarkor ro ras ras,” Yanti dawos wer.

“Kaku kaku. Yamarisen. Na yakofen badir be kamam ma awin su, be yafarkor do Folley,” Yanti ikofen

Sintike kyain iwasen kuker marasrisen, iwasen mura be fafisu nari byarek ro Folley, dek be rumfarkor SMP ya fama ifnak kuker napirem bye su ne ro ras ma rob.

- Malam pun tiba. Mama Anike telah menyiapkan sagu bakar, papeda, dan ikan kuah kuning untuk makan malam mereka.

Sintike mendapatkan pengalaman yang sangat berkesan hari ini. Dia bangga menjadi anak Papua.

Ayo, datang ke Raja Ampat dan bertualang bersama Sintike!

- La nuit tomba. Mama Anike avait préparé du sagou grillé, des papeda (pain farci au poisson) et de la soupe de poisson au curcuma pour le dîner.

Sintike a vécu une expérience mémorable aujourd'hui. Elle était fière d'être un enfant papou.

Allez, venez à Raja Ampat et partez à l'aventure avec Sintike !

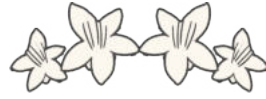
- Rob dado kwar, Awin Anike ifur kyum apyak na, sui ma in dur ya ma skan rob ani. Sintike nya fawawi bepduk ro ras ine. Imarisen iba be yo romawa be na sup Papua

Indo, mgora muma be Raja Ampat.

Kofnak, kombran farma kaem kukro Sintike.

La langue Biak est parlée dans la régence de Biak Numfor. Le nombre de locuteurs est entre 50 000 et 70 000 personnes. Le statut linguistique n'est pas en danger.

« Mettez ton ambition aussi haut que le ciel. Rêves-en aussi haut que le ciel. Si tu tombes, tu tomberas parmi les étoiles. »
- **Soekarno**

Property of the State
Not for commercial use

NORTH SUMATRA
The Frankincense Forest

JAMBI
Andin's Journey
at Muarajambi

KALIMANTAN
Hangin and the Beautiful Mat

CENTRAL JAVA
The Riddle in the Recipe

WEST JAVA
The King of Stilts

BALI
The Precious
Shadow Puppet

INDIAN OCEAN

INDONESIA

PACIFIC OCEAN

PAPUA

Sintike and the "Sasi"
at Kapatcol

SULAWESI

The Awe-inspiring
Mappalecce Bola

MALUKU

Diving for the
Perfect Pearl

SUMBA

Lota Rangga's
Towering House